

ALTERRA

WAGENINGEN UR

Beleving van Boeren voor Natuur

Monitoring en evaluatie van de beleving van een natuurgerichte agrarische bedrijfsvoering in de Polder van Biesland

D.J.A.J.M. Nuijten

Alterra-rapport 1671, ISSN 1566-7197

Beleving van Boeren voor Natuur

Beleving van Boeren voor Natuur

Monitoring en evaluatie van de beleving van een natuurgerichte agrarische bedrijfsvoering in de Polder van Biesland

D.J.A.J.M. Nuijten

Alterra-rapport 1671

Alterra, Wageningen, 2008

REFERAAT

Nuijten, D.J.A.J.M. 2008. *Beleving van Boeren voor Natuur; Monitoring en evaluatie van de beleving van een natuurgerichte agrarische bedrijfsvoering in de Polder van Biesland*. Wageningen, Alterra, Alterra-rapport 1671. 144 blz.; 1 fig.

Belevingsonderzoek houdt vaak in het onderzoeken van de waardering van mensen voor een bepaald landschapstype en de verschillen in waardering tussen diverse landschapstypen. Een standaard onderzoeksmethode hierbij is het gebruik maken van enquêtes. In dit onderzoek is een methode uitgetoetst om de verandering in de beleving van een bepaald gebied te onderzoeken. Hiervoor zijn wandelingen gemaakt door het gebied en is de beleving opgenomen op het moment dat deze plaatsvond. De resultaten hiervan zijn diepgaander dan in het geval van het afnemen van enquêtes, doordat het belevingsaspect ervaring hierin ook naar voren komt. De methode is echter erg tijdrovend en specifiek en zal dus aangepast moeten worden om in het vervolg op een efficiënte wijze de verandering in beleving in dit gebied te kunnen meten.

Trefwoorden: boeren voor natuur, natuur, landschap, landbouw, natuurgericht bedrijf, beleving

ISSN 1566-7197

Dit rapport is digitaal beschikbaar via www.alterra.wur.nl. Een gedrukte versie van dit rapport, evenals van alle andere Alterra-rapporten, kunt u verkrijgen bij Uitgeverij Cereales te Wageningen (0317 46 66 66). Voor informatie over voorwaarden, prijzen en snelste bestelwijze zie www.boomblad.nl/rapportenservice

© 2008 Alterra

Postbus 47; 6700 AA Wageningen; Nederland

Tel.: (0317) 474700; fax: (0317) 419000; e-mail: info.alterra@wur.nl

Niets uit deze uitgave mag worden veeleenvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Alterra.

Alterra aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Inhoud

Woord vooraf	7
Samenvatting	9
1 Inleiding	11
1.1 Aanleiding	11
1.2 Boeren voor Natuur	11
1.3 Monitoring en evaluatie van beleving	12
1.4 Leeswijzer	12
2 Belevingsonderzoek	15
2.1 Beleving	15
2.2 Belevingsonderzoek in de praktijk	15
2.3 Belevingsonderzoek in de Polder van Biesland	17
3 Methodologie	19
3.1 Inleiding	19
3.2 Enquête	19
3.3 Wandeling	20
4 Resultaten	23
4.1 Enquête	23
4.2 Wandeling	25
5 Discussie	35
5.1 Enquête	35
5.2 Wandeling	37
5.3 Enquête versus wandeling	39
5.4 Aanbevelingen	40
6 Conclusie	43
Literatuur	45
Bijlage 1 : Enquête	47
Bijlage 2 : Uitwerking enquête	55
Bijlage 3 : Wandelingen	67

Woord vooraf

In mei 2006 ben ik begonnen met mijn stage bij Alterra. Het doel van mijn stage was het ontwikkelen van een onderzoeksmethode voor het meten van de beleving in de Polder van Biesland. Daarnaast heb ik zoveel mogelijk andere activiteiten binnen het project Boeren voor Natuur meegemaakt.

Het was voor mij erg leerzaam om zelfstandig een maatschappelijk relevant onderzoek in de praktijk uit te voeren. Ik vond het een leuk onderzoek, waarbij ik veel verantwoordelijkheid kreeg, wat mij erg aansprak. Er werd vanuit diverse hoeken belangstelling getoond voor mijn onderzoek, zoals voor de website van Hoeve Biesland en vanuit het Natuur- en Milieuplatform Pijnacker. De participanten van de nieuwe onderzoeksmethode gaven aan het een leuke methode te vinden en het goed te vinden dat er van de mens uitgegaan wordt.

Tijdens mijn stage was ik verbaasd over wat er allemaal komt kijken bij een project. De enorme hoeveelheid betrokkenen, de verschillende groepen binnen het project, zoals de projectgroep, de monitoring- en evaluatiegroep. Maar ook de officiële documenten die nodig zijn om zo'n project in goede banen te leiden: de contracten en de goedkeuring van Brussel die steeds maar uitgesteld werd en oneindig lang leek te duren.

Nu ik aan het einde ben gekomen van mijn stage ben ik heel wat praktijkervaringen rijker. Het was soms wel lastig om in de andere activiteiten binnen het project in te vallen, omdat ik in de korte stageperiode weinig tijd had om me daar, naast mijn eigen onderzoek, in te verdiepen. Ik vind het wel erg fijn dat ik bij zoveel mogelijk activiteiten binnen het project betrokken werd, zodat ik mee heb kunnen maken hoe het er in de praktijk werkelijk aan toe gaat.

Het concrete resultaat van mijn werk tijdens mijn stage bij Alterra ligt nu voor u. Ik kijk met een tevreden blik terug op het afgelopen half jaar en dit resultaat. Ik had dit echter niet kunnen bereiken zonder de bijdragen van iedereen in mijn omgeving.

Allereerst wil ik graag mijn begeleiders, Henk de Haan en Marleen Buizer, bedanken. En natuurlijk Tamara Ekamper, die helaas in juni Alterra heeft verlaten, maar mij goed op gang heeft geholpen binnen het project Boeren voor Natuur en een gezellige kamergenoot was. Jullie hebben mij gestimuleerd en een aantal flinke zetten de goede richting in gegeven. Ook Jan Duijndam heeft met zijn mooie bedrijf en enthousiaste verhalen mij gestimuleerd in dit proces, waarvoor ik hem dank. Daarnaast wil ik graag iedereen bedanken die heeft meegewerkt aan mijn enquête en in het bijzonder de personen waarmee ik een wandeling heb gemaakt in de Polder van Biesland en heb mogen genieten van hun belevingsverhalen. Verder wil ik een aantal 'collega's' bij Alterra bedanken die ieder op hun eigen manier hebben bijgedragen aan dit eindresultaat: Annemieke Berkers, Annelies Bruinsma, Dana Kamphorst, Guido Kuijer, Fabrice Ottburg en Judith Westerink. Tot slot bedank ik mijn vrienden en familie voor hun steun en advies.

Samenvatting

In 2001 heeft Alterra de visie Boeren voor Natuur ontwikkeld, die zich richt op een duurzame invulling van het landelijke gebied, door boeren een grotere rol te geven in het beheer en de kwaliteitsverbetering van natuur en landschap. In 2002 zijn twee pilotprojecten gestart, waarvan één in de Polder van Biesland. In deze polder gaat de biologische melkveehouder, Jan Duijndam, zich richten op een natuurgerichte bedrijfsvoering. Dit houdt in dat er in de toekomst op het agrarisch bedrijf geen mest en voer aangevoerd mag worden, geen bestrijdingsmiddelen gebruikt mogen worden, de waterhuishouding hersteld wordt en landschapselementen aangelegd en versterkt worden. De bedrijfsvoering wordt gesloten en extensiever, er zal in de toekomst minder voedselproductie zijn en meer 'natuurproductie'. Om de gevolgen van deze bedrijfsvoering in de gaten te kunnen houden is in 2004 begonnen met de ontwikkeling van een monitoring- en evaluatiesysteem. In dit systeem komen drie thema's naar voren: bedrijfseconomie & -techniek, ecologie & water en maatschappij. Het thema maatschappij is onderverdeeld in beleving, educatie en draagvlak. In dit onderzoek heb ik mij gericht op het ontwikkelen van een onderzoeksmethode voor het meten van veranderingen in de beleving in de Polder van Biesland.

Beleving is opgebouwd uit meerdere aspecten die de interactie tussen de mens en zijn omgeving weerspiegelen: ruimte, waarnemen, ervaren, waarderen, gedrag en ruimtelijke consequenties. De onderzoeksmethode die Alterra in 2005 heeft toegepast, bestond uit het afnemen van een enquête tijdens de Bieslanddagen, de jaarlijkse open dagen in de Polder. In deze enquête werd ingegaan op de waarneming, waardering en attitude. Een belangrijk aspect van beleving wat hierin niet naar voren komt is het aspect ervaren. De ervaringen geven een verklaring voor de waardering. Het is moeilijk om personen op een ander tijdstip en in een andere omgeving te vragen naar hun ervaringen. Deze zijn het beste te onderzoeken op het moment dat de beleving daadwerkelijk plaatsvindt. Vandaar dat ik een methode heb ontwikkeld, waarbij ik individuele wandelingen heb gemaakt en daarbij de verhalen van de wandelaars op een voicerecorder heb opgenomen. Met deze methode werd een dieper inzicht in de beleving van de Polder van Biesland door de bezoekers, bewoners en de omwonenden verkregen. De methode is echter wel tijdrovend en specifiek, wat het een kostbare methode maakt.

Om de monitoring en evaluatie van de beleving van de Polder van Biesland de komende jaren op een efficiënte manier toe te passen zal de door mij ontwikkelde methode aangepast moeten worden. Er moet eerst goed nagedacht worden over wat er precies gemeten moet worden. Er kunnen indicatoren opgesteld worden voor het meten van veranderingen in de beleving in een bepaald gebied. Hierna kan een geschikte onderzoeksmethode ontwikkeld worden, waarbij dit onderzoek als inspiratiebron kan dienen. Voor de overige subthema's van het thema maatschappij (educatie en draagvlak) moet voor de monitoring en evaluatie de komende jaren ook een (vaste) meetmethode ontwikkeld worden. Het is interessant om te onderzoeken of er mogelijkheden zijn om dit onderzoek te combineren met dat van de beleving.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Dit rapport is het resultaat van mijn stage voor de opleiding Landschapsarchitectuur en Ruimtelijke Planning, Masterspecialisatie Sociaal-Ruimtelijke Analyse aan Wageningen Universiteit en Researchcentrum. De stage vormt een verplicht onderdeel in de Master-fase van de opleiding en neemt een tijdsbeslag van vier maanden fulltime in. Voor mijn stage ben ik terecht gekomen bij Alterra, Research Instituut voor de Groene Ruimte. Hier heb ik mij bezig gehouden met het project Boeren voor Natuur. Mijn begeleiders vanuit Alterra waren Marleen Buizer en Tamara Ekamper, vanuit Wageningen UR was dit Henk de Haan. In dit hoofdstuk zullen het project Boeren voor Natuur en mijn werkzaamheden binnen dit project besproken worden. Het hoofdstuk zal afgesloten worden met een leeswijzer voor dit rapport.

1.2 Boeren voor Natuur

In 2001 heeft Alterra de visie 'Boeren voor Natuur' ontwikkeld. Deze visie richt zich op een duurzame invulling van het landelijke gebied, door boeren een grotere rol te geven in het beheer en de kwaliteitsverbetering van natuur en landschap. Binnen de visie Boeren voor Natuur wordt een onderscheid gemaakt in twee typen agrarische bedrijven: landschapsgericht en natuurgericht.

In 2002 zijn twee pilotprojecten Boeren voor Natuur gestart, waarvan één in de Polder van Biesland. In deze polder gaat de biologische melkveehouder, Jan Duijndam, zich richten op een natuurgerichte bedrijfsvoering. Dit houdt in dat er in de toekomst op het agrarische bedrijf geen input van mineralen (mest, krachtvoer en ruwvoer) meer van buitenaf is en er geen bestrijdingsmiddelen worden gebruikt. De bedrijfsvoering wordt gesloten en extensiever, waarbij de waterhuishouding hersteld wordt (flexibel waterpeil). Tevens worden er wandelpaden aangelegd en worden op 10% van de oppervlakte van het bedrijf landschapselementen aangelegd en versterkt. Het gevolg van deze natuurgerichte bedrijfsvoering is dat percelen steeds verder verschromelen en er in de toekomst op het agrarische bedrijf minder voedselproductie zal zijn en meer 'natuurproductie'. Jan Duijndam krijgt voor de inkomstenderving die hij hierdoor lijdt een vergoeding uit een fonds, omdat hij door middel van Boeren voor Natuur mee werkt aan het behoud en beheer van de natuur en het landschap.

Meerdere betrokkenen zijn geïnteresseerd in de gevolgen van een natuurgerichte bedrijfsvoering volgens Boeren voor Natuur. Om antwoord te kunnen geven op de verschillende vragen van de betrokkenen is in 2004 begonnen met de ontwikkeling van een monitoring- en evaluatiesysteem. Dit systeem onderscheidt drie thema's: bedrijfseconomie & -techniek, ecologie & water en maatschappij. Jaarlijks worden de

ontwikkelingen per thema geïnventariseerd en vergeleken met de resultaten van voorgaande jaren.

In juli 2006 is er vanuit Brussel groen licht gegeven voor het project Boeren voor Natuur. Dit houdt in dat de Europese Unie akkoord is gegaan met het geven van een vergoeding voor natuur- en landschapsbeheer door boeren in de pilotprojecten in de Polder van Biesland en op Landgoed Twickel. In de Polder van Biesland betekent dit dat Jan Duijndam in zijn bedrijf de laatste stappen kan zetten om de gesloten kringloop te realiseren. Ook gaat hij nu echt aan de slag met de inrichting en de landschapselementen. De komende tijd zullen er dus nog een aantal belangrijke veranderingen plaatsvinden in de Polder van Biesland, wat de monitoring en evaluatie van het pilotproject nóg belangrijker maakt.

1.3 Monitoring en evaluatie van beleving

De monitoring en evaluatie van het thema maatschappij wordt verdeeld in drie subthema's: beleving, educatie en draagvlak. In mijn stage binnen het project Boeren voor Natuur heb ik me enkel bezig gehouden met de monitoring en evaluatie van de beleving van de Polder van Biesland. Binnen het subthema beleving worden in het Boeren voor Natuur project geen einddoelen nagestreefd. Het doel is dat de mensen (bewoners, omwonenden, recreanten) meer waardering krijgen voor de Polder van Biesland door de veranderingen die hier gaan plaatsvinden.

Binnen het subthema beleving worden drie aspecten onderscheiden: waarneming, waardering en attitude. Het aspect waarneming gaat over het wel of niet zien van veranderingen dan wel behoudendheid in de Polder van Biesland. Het aspect waardering gaat om de gevolgen van de natuurgerichte bedrijfsvoering voor de aantrekkelijkheid en duurzaamheid van het landschap. Het aspect attitude gaat over de mening of houding van mensen tegenover het concept Boeren voor Natuur.

Mijn stage was er op gericht een methodologie te ontwikkelen voor het meten van de beleving van de Polder van Biesland. De ontwikkelde methodologie is uitgeprobeerd en geëvalueerd, zodat er aanbevelingen gegeven kunnen worden ter verbetering van de methodologie. De resultaten zullen gebruikt worden voor de monitoring en evaluatie in de komende jaren.

Naast dit onderzoek heb ik me in mijn stage bij Alterra nog bezig gehouden met andere werkzaamheden binnen het project Boeren voor Natuur, zoals het bijwonen van en notuleren in vergaderingen en de revisie van diverse publicaties.

1.4 Leeswijzer

In het volgende hoofdstuk zal eerst een theoretische achtergrond gegeven worden van belevingsonderzoek. Hierin wordt besproken hoe belevingsonderzoek normaliter aangepakt wordt en hoe ik er toe gekomen ben het op een andere manier aan te

pakken. In hoofdstuk 3 zal de door mij ontwikkelde methodologie uitgebreid besproken worden, waarbij ook aandacht wordt besteed aan de veranderingen van de methodologie tijdens het uitproberen ervan. Vervolgens zullen de resultaten besproken worden, waarna deze in hoofdstuk 5 bediscussieerd worden. Hierbij zal ingegaan worden op het vergelijken van de resultaten met de resultaten van 2005, het terugkoppelen van de resultaten aan de theoretische achtergrond, het koppelen van de resultaten van de verschillende onderzoeksmethoden en de aanbevelingen wat betreft de methodologie. Het rapport zal afgesloten worden met een conclusie van het totale onderzoek.

2 Belevingsonderzoek

2.1 Beleving

Volgens Van Dale is beleving de ‘wijze waarop iemand iets ervaart’. De meeste mensen denken bij het begrip ‘beleving’ aan een rijke ervaring met talloze schakeringen van gevoelens, emoties, herinneringen en associaties (Van den Berg 2004). Op deze innerlijke ervaring is moeilijk grip te krijgen.

Beleving heeft te maken met de interactie tussen de mens en zijn omgeving. Deze relatie kan als volgt schematisch weergegeven worden (figuur 2.1):

ruimte → waarnemen ↔ ervaren ↔ waarden ↔ gedrag → ruimtelijke consequenties

Figuur 2.1 Beleving van mens-omgeving (Buijs & Van Kralingen 2003)

De fysieke ruimte is het object van waarneming. Beleving begint met de waarneming van het landschap. Deze waarneming roept bepaalde ervaringen op. Aan de hand van deze ervaringen wordt een waardering aan de ruimte toegeschreven. De ervaringen en de waardering kunnen specifiek gedrag oproepen. Dit gedrag heeft ten slotte weer invloed op de fysieke ruimte.

2.2 Belevingsonderzoek in de praktijk

De laatste jaren is beleving steeds vaker als onderzoeksthema naar voren gekomen. Belevingsonderzoek vormt geen eigen onderzoeksveld, het wordt door verschillende wetenschappelijke disciplines onderzocht, die uiteenlopende onderzoeksmethoden hanteren. Binnen het huidige onderzoek naar landschapsbeleving worden geen diepere theoretische beschouwingen gegeven over het verschijnsel beleving. De verschillende disciplines onderzoeken een aspect van beleving of een verschijnsel dat met beleving te maken heeft (Van den Berg et al. 2003). Het onderzoek concentreert zich dus op één van de in figuur 2.1 weergegeven onderdelen van het interactieproces. Hierbij wordt het begrip beleving nauwelijks gebruikt. In plaats van onderzoek naar landschapsbeleving, is er sprake van onderzoek naar landschapsvoorkeuren, natuurbeelden en plekidentiteit.

Waarderen en ervaren zijn de onderdelen van het interactieproces waar de meeste aandacht voor is in belevingsonderzoek. Sinds de jaren zeventig is er vanuit de omgevingspsychologie veel onderzoek gedaan naar het type natuur waar mensen van houden en naar de overeenkomsten en verschillen in landschapswaarderingen. Dit onderzoek richt zich vaak op het beschrijven en verklaren van landschapsvoorkeuren. Hierbij wordt antwoord gegeven op de vraag welke landschappen hoog gewaardeerd worden en welke factoren de waardering voor een

landschap bepalen. In Nederland wordt dit vaak gemeten aan de hand van schoonheidsoordelen op kwantitatieve schalen (Buijs & Steg 2004).

Vanuit de fenomenologie is er veel aandacht voor ervaringen die mensen zoeken in de natuur. Het uitgangspunt is dat de omgeving pas een betekenis krijgt door interpretatie van de waarnemer. Het geven van betekenis is een actief proces dat zich in een specifieke persoonlijke, sociale en landschappelijke context afspeelt. De betekenis ligt dus niet onveranderlijk vast in de fysieke eigenschappen, maar wordt geconstrueerd, het is een sociale constructie. Dit gebeurt door het toekennen van specifieke betekenissen aan plekken (van space naar place). De verhalen over een gebied, de gebeurtenissen die er hebben plaatsgevonden en de betekenissen die het heeft gehad voor mensen en hun voorouders zijn van belang voor de beleving. Op basis van deze subjectieve kenmerken van het landschap krijgt een gebied zijn eigen identiteit en wordt het van een willekeurige ruimte (space) een specifieke plek (place). Taal is een belangrijk medium voor deze verandering van space naar place. Door te praten over de omgeving, krijgt de omgeving vorm en betekenis. Het landschap krijgt een narratieve waarde (Buijs & Steg 2004).

In wetenschappelijk onderzoek is het gebruikelijk dat onderzoekers werken vanuit één onderzoeksparadigma waarbinnen dezelfde theorieën en methoden gebruikt worden. Belevingsonderzoek is een vorm van toegepast onderzoek: het wordt gedreven door vragen en behoeften uit de praktijk van de ruimtelijke planvorming en inrichting. Voor toegepast onderzoek is het werken vanuit één onderzoeksparadigma minder geslaagd. Binnen dit onderzoek is het beter dat onderzoekers zich niet tot één theorie of onderzoeksmethode beperken (Van den Berg et al. 2003).

Voor elk aspect van beleving is een andere methode het meest geschikt. De meetmethode is dus afhankelijk van het te meten aspect, maar ook van het soort landschap en de schaal van het landschap waarbinnen je de beleving wilt meten. De innerlijke gevoelens en gedachten van mensen zijn moeilijk toegankelijk voor onderzoek. Deze innerlijke ervaring wordt door belevingsonderzoekers afgeleid uit van buitenaf waarneembare gedragingen (Van den Berg 2004).

De belevingsonderzoeken van de afgelopen jaren hebben geleid tot een aantal min of meer gestandaardiseerde meetmethoden om de belevingswaarde van natuur en landschap te meten en de veranderingen door ruimtelijke ingrepen te evalueren. Voor een uitgebreide beschouwing van deze methoden verwijs ik naar een inventarisatie van bestaande indicatoren en meetmethoden van belevingsonderzoek (Buijs & Van Kralingen 2003). Binnen deze meetmethoden wordt voornamelijk gebruik gemaakt van (gestandaardiseerde) enquêtes om naar de waardering van mensen voor een bepaald landschap te vragen. Op deze manier kunnen verschillen tussen verschillende landschappen ontdekt worden en kunnen er indicatoren vastgesteld worden die de waardering bepalen, zodat ook voorspellingen wat betreft landschapswaarderingen gedaan kunnen worden. Soms worden diepte-interviews gehouden om diepgaandere resultaten te verkrijgen over de indicatoren of om bijvoorbeeld meer te weten te komen over de ervaringen van mensen in een bepaald landschap.

2.3 Belevingsonderzoek in de Polder van Biesland

De eerste opzet vanuit Alterra voor het monitoren en evalueren van de beleving van de Polder van Biesland is om dit te meten met behulp van een enquête tijdens de Bieslanddagen, de jaarlijkse open dagen in de Polder van Biesland. Bij deze enquête wordt ingegaan op de, reeds in paragraaf 1.3 genoemde, aspecten waarneming, waardering en attitude. Het gebruik maken van enquêtes, zoals door Alterra is voorgesteld en ook in eerder belevingsonderzoek is uitgevoerd, is een kwantitatieve onderzoeksmethode. Hierbij staat het gebied centraal, de primaire ingang is het gebied en de onderzoekers zijn in deze onderzoeksmethode ‘outsiders’.

Om diepgaandere resultaten te verkrijgen leek mij een andere insteek van onderzoek noodzakelijk. Hiervoor ben ik op zoek gegaan naar een kwalitatieve onderzoeksmethode waarin gepoogd wordt zoveel mogelijk informatie te verzamelen over de verschillende aspecten van beleving (figuur 2.1). Een belangrijk aspect van beleving wat mist in de enquête van Alterra is het aspect ervaren. Ervaringen geven een verklaring voor de waardering die mensen aan een bepaald landschap toekennen. Ze zijn echter lastig onder woorden te brengen wanneer daar op een ander tijdstip en een andere locatie naar gevraagd wordt. Zoals reeds in de vorige paragraaf vermeld is, wordt ervaring door belevingsonderzoekers afgeleid uit van buitenaf waarneembare gedragingen. Om meer over de ervaringen van mensen te weten te komen is het van belang dat de onderzoeker zelf aanwezig is op het moment dat de mensen het landschap beleven (participatie). Een geschikte manier om hier invulling aan te geven is het ‘mee recreëren’ van de onderzoeker met de betrokken personen. Hierbij staat de leefomgeving centraal, de primaire ingang is de bevolking en de onderzoeker is een ‘insider’. In het volgende hoofdstuk wordt een uitgebreide beschrijving van de meetmethode gegeven.

3 Methodologie

3.1 Inleiding

Om de resultaten van de nieuw ontwikkelde, kwalitatieve, methode te kunnen vergelijken met de resultaten van de gebruikelijke, kwantitatieve, aanpak heb ik er voor gekozen om ook een enquête af te nemen in mijn onderzoek naar de beleving van de (veranderingen in de) Polder van Biesland. Op deze manier kan bekeken worden of er, zoals verwacht, diepgaandere resultaten verkregen worden met de nieuwe methode en of deze methode dus een meerwaarde heeft ten opzichte van de enquête. In de volgende paragraaf zal eerst de enquête besproken worden, waarna in paragraaf 3.3 de nieuwe methode uitgebreid aan bod komt.

3.2 Enquête

In de enquête zijn vragen gesteld over een afgebakend gebied. Dit gebied heeft een homogeen landschapstype en vormt het poldergedeelte waar Jan Duijndam een landschapsgerichte agrarische bedrijfsvoering gaat bewerkstelligen. Voor de vragen in de enquête is inspiratie opgedaan uit de in 2005, tijdens de Bieslanddagen, afgenomen enquête en uit de standaard belevingsenquête van de SPEL-methode (voor meer informatie over deze methode zie De Vries & Van Kralingen 2002).

De enquête verschilt in twee opzichten sterk van zijn inspiratiebronnen. Ten eerste is er voor gekozen om de vragen open te houden. De reden hiervan is om de enquête een meer kwalitatief karakter te geven. Er worden geen antwoorden aangedragen, respondenten worden zo niet in een bepaalde richting gestuurd, waardoor de kans groter is dat er antwoorden gegeven worden die niet naar voren waren gekomen in het geval van vooraf bepaalde antwoordcategorieën. De antwoorden worden naderhand, tijdens de analyse, gecategoriseerd. Een tweede opzicht waarin de enquête verschilt van de in 2005 afgenomen enquête is dat het concept Boeren voor Natuur niet genoemd wordt in de enquête. Hier is bewust voor gekozen om voornamelijk respondenten die het concept niet kennen niet te sturen en om te kijken hoe bekend het concept Boeren voor Natuur onder de mensen is.

De enquête is toegevoegd in bijlage 1.

Voor het uitproberen van de enquête is eerst om medewerking gevraagd bij de Stichting Vrienden van Biesland. Hieruit kwamen 2 respondenten naar voren. De enquête is daarna op het lokale terras Du Midi (bij camping De Uylenburg) bij een aantal personen getest. Aan deze respondenten is gevraagd de enquête in te vullen en na het invullen is gevraagd of er naar hun mening nog iets miste of iets veranderd moest worden. Geen van de respondenten gaf aan dat dit het geval was. In totaal zijn op dit terras 17 enquêtes afgenomen.

Hierna zijn in de nabije omgeving nog 100 enquêtes rondgebracht. Door het kleine aantal afgenomen enquêtes was het niet mogelijk een brede variatie bevolkingsgroepen aan te spreken. Daarom is er voor gekozen om deze enquêtes gelijkmatig te verdelen over huizenblokken of flatgebouwen die tegen het poldergebied aan staan in Delft, Pijnacker, Nootdorp en Delfgauw. Van deze enquêtes zijn er 15 ingevuld geretourneerd. In totaal zijn er dus 34 enquêtes afgenomen. Zoals in bijlage 1 te zien is, is aan de respondenten van de enquête gevraagd of ze bereid waren deel te nemen aan het vervolgonderzoek.

De antwoorden uit de enquêtes zijn per vraag uitgewerkt en gecategoriseerd. De uitwerkingen zijn te vinden in bijlage 2.

3.3 Wandeling

Het vervolgonderzoek bestond uit een wandeltocht met één individu door de groene enclave. Tijdens deze wandeling werd de beleving op de plek zelf waargenomen, op het moment dat de beleving plaatsvond, in plaats van naar de beleving te vragen in een andere omgeving. Wandelen in het landschap van onderzoek leidt tot opmerkingen die anders waarschijnlijk niet naar boven waren gekomen. Reacties, herinneringen en gedachten zijn continu reacties op objecten, mensen en de plek zelf. Het gebruik van wandelingen is in meer studies gebeurd, op diverse manieren, vooral in stedelijke gebieden. Het is echter geen algemene, vaak gebruikte en geaccepteerde methode in de sociale wetenschappen.

De wandeling omvatte twee activiteiten. Ten eerste werd aan de wandelaar gevraagd te vertellen wat hij/zij wilde vertellen over alles wat maar op zijn/haar pad kwam tijdens de wandeling. Deze verhalen werden met behulp van een voicerecorder, die bij de wandelaar om de nek werd gehangen, opgenomen. De tweede activiteit tijdens de wandeling bestond uit het maken van foto's. In eerste instantie was het idee deze foto's te laten maken door de wandelaar zelf. De wandelaar zou gevraagd worden om foto's te maken van dingen/plekken die de wandelaar heel erg of juist helemaal niet aanspraken en daarbij uit te leggen wat de reden daarvan is. Al tijdens de eerste wandeling bleek echter dat de wandelaar erg druk is met vertellen en helemaal in het verhaal op gaat, zodat vergeten wordt om foto's te maken. Ook had in een aantal gevallen de wandelaar een eigen fotocamera meegenomen. Daarom is besloten dat de onderzoeker tijdens de wandeling foto's maakt van de dingen waar de wandelaar in zijn verhaal naar verwijst. Op deze manier wordt het verhaal van de wandelaar een verhaal in woord en beeld.

Tijdens de wandeling loopt de onderzoeker mee met de wandelaar en luistert daarbij naar de verhalen die de wandelaar vertelt en maakt foto's van door de wandelaar aangehaalde dingen/plekken. Het is belangrijk dat de onderzoeker tijdens de wandeling een open, positieve, neutrale houding in neemt om de wandelaar zo veel mogelijk te laten vertellen en hem/haar hierin zo min mogelijk te leiden. De route van de wandeling is aan de wandelaar over gelaten. Er werd aan de wandelaar gevraagd de route te wandelen die hij/zij vaker bewandelt. Het gevolg hiervan is dat

de wandelingen zich niet beperkten tot het open, agrarische gebied van Jan Duijndam, maar dat ook de omliggende recreatiegebieden erbij betrokken werden. In paragraaf 2.3 is hier al kort op ingegaan door te zeggen dat in de enquête het gebied centraal staat en in de wandeling de leefomgeving centraal staat.

Om de wandeling uit te proberen is eerst contact gelegd met de Stichting Vrienden van Biesland. Hen is om contactpersonen gevraagd die bereid waren een wandeling door de Polder te maken. Hieruit zijn twee wandelingen voort gekomen. Deze wandelingen verliepen goed, waarna besloten is de overige wandelingen op dezelfde manier aan te pakken, op de reeds in het begin van deze paragraaf besproken aanpassing wat betreft het maken van de foto's na. Voorafgaand aan de wandeling is op het terras van Du Midi de bedoeling en de aanpak van de wandeling besproken en is de wandelaars gevraagd de enquête in te vullen.

In de enquêtes die op een later tijdstip op het terras van Du Midi zijn afgenomen hadden twee respondenten aangegeven ook bereid te zijn aan het vervolgonderzoek deel te nemen. Via de rondgebrachte enquêtes zijn hier nog drie wandelaars bij gekomen. Met alle wandelaars is telefonisch contact gelegd om een nadere afspraak te maken wat betreft tijdstip en locatie van de wandeling. In totaal zijn er dus 7 wandelingen ondernomen. Eén van de wandelingen is in verband met het regenachtige weer op het tijdstip van de afspraak vervangen door een rondrit in de auto, waarbij op een aantal locaties de auto verlaten is voor een korte wandeling en een uitgebreider verhaal.

Na de wandelingen zijn de verhalen van de voicerecorder schriftelijk uitgewerkt. Hierbij zijn enkel de verhalen die betrekking hebben op het onderzoeksgebied en de omgeving of die direct in verband staan met de beleving op dat moment letterlijk uitgewerkt. Persoonlijke verhalen die naar boven kwamen, over bijvoorbeeld vakantie of kinderen, zijn achterwege gelaten bij de uitwerking. Ook opmerkingen die om de een of andere reden kwetsend of vervelend kunnen zijn voor andere personen zijn niet in de uitwerkingen verwerkt. Tevens is in een kaart van het gebied de route van de wandeling aangegeven en in een tweede kaart de locatie waar de foto's genomen zijn. De uitwerkingen van de wandelingen zijn te vinden in bijlage 3.

Van de wandelingen is een analyse gemaakt aan de hand van de stappen van beleving uit figuur 2.1. Er is een poging gedaan om de verschillende onderdelen van de verhalen onder te brengen in de verschillende stappen van de interactie tussen de mens en zijn omgeving. De resultaten van de enquêtes en de wandelingen zullen in het volgende hoofdstuk behandeld worden.

4 Resultaten

4.1 Enquête

Zoals reeds eerder vermeld is de afgenomen enquête te vinden in bijlage 1 en de uitwerking ervan in bijlage 2. De resultaten van de enquête zullen per vraag besproken worden, waarna reflectie op de resultaten volgt in het volgende hoofdstuk. Omdat de enquête bij een kleine steekproef is afgenomen, bij respondenten die toevallig beschikbaar waren, zullen geen verbanden tussen de antwoorden en de persoonskenmerken van de respondenten gelegd worden. Er zal in dit hoofdstuk enkel ingegaan worden op de resultaten per vraag. In het volgende hoofdstuk zullen nog wel enkele opvallende combinaties van antwoorden besproken worden.

De enquête is afgenomen onder 34 respondenten. Een ouder echtpaar heeft de enquête samen ingevuld, waardoor de persoonlijke kenmerken betrekking hebben op 35 personen. In de resultaten van de enquête is het antwoord op de vragen van dit echtpaar echter niet dubbel meegerekend, maar gewoon als zijnde van één respondent.

De groep respondenten bestond uit 13 mannen en 22 vrouwen. Deze varieerden in leeftijd van 27 tot 78 jaar, met een gemiddelde leeftijd van 49½ jaar. Het merendeel van de respondenten heeft het MBO als hoogste opleiding voltooid. Van de respondenten wonen er 24 in de directe omgeving van de Polder van Biesland, de overige 10 wonen verder weg dan het bereik op de bijgevoegde kaart van de enquête.

De eerste vraag van de enquête heeft betrekking op de bekendheid van de mensen met de Polder van Biesland. De gemiddelde waarde die hieruit is gekomen op een schaal van 1 (totaal onbekend) tot 10 (heel erg bekend) is een 6,8. De respondenten zijn dus gemiddeld genomen goed bekend met de Polder. De helft van de respondenten is zelfs (heel) erg bekend met het gebied.

De Polder van Biesland wordt door de meeste respondenten (44,1%) wekelijks of enkele keren per week bezocht. Slechts enkele respondenten bezoeken het gebied dagelijks of minder dan één keer per jaar.

Wanneer de respondenten de Polder bezoeken wordt er voornamelijk gefietst en gewandeld. 82,4% van de respondenten geeft aan te fietsen in het gebied en 70,6% geeft aan er te wandelen. Ook voor sporten en het uitvoeren van hobby's wordt de Polder regelmatig gebruikt. Andere activiteiten die door minder respondenten ondernomen worden in het gebied zijn woon-werkverkeer, bezoeken afleggen aan de boerderij en de manege, vogels kijken en werken.

De Polder van Biesland wordt, op een schaal van 1 tot 10, gemiddeld gewaardeerd met een 8,1. Slechts 1 respondent geeft een onvoldoende waardering (3), de rest van de respondenten waardeert het gebied met een 7 of hoger, zelfs zesmaal met een 10.

De fauna (vooral vogels en koeien), de rust, de natuur (groen) en de ruimte worden in het gebied het meeste gewaardeerd. Enkele respondenten geven ook specifiek aan een stukje natuur en rust in het stedelijke gebied te waarderen. Voor sommigen spreekt de afwisseling in het gebied aan, anderen spreekt juist een specifiek deel van het gebied aan, zoals het bos of het water.

De belangrijkste aspecten die de respondenten het minste aanspreken in de Polder van Biesland zijn het kleiner worden van het natuur-/recreatiegebied door verstedelijking, het autoverkeer, de horizonvervuiling, de drukte en het slechte onderhoud.

De respondenten geven aan het moerasgebied bij de afgeknotte molen en het gebied aan de kant van de Dobbepas (bij de schuur van Piet Waaijer) de mooiste stukjes van het gebied te vinden. Het minst mooie landschap vinden de respondenten overtuigend bij de Ikea en ook bij de manege wordt het landschap door meerdere respondenten het minst mooi gevonden.

Wat betreft de verbondenheid met de Polder van Biesland zeggen 7 respondenten zich niet verbonden te voelen met de Polder. Eén respondent heeft op deze vraag geen antwoord gegeven en voor de overige respondenten heeft de Polder van Biesland, of een deel ervan, een bijzondere betekenis. De gemiddelde verbondenheid is een 7 op een schaal van 1 (in het geheel niet verbonden) tot 10 (heel sterk verbonden).

De manier waarop de respondenten zich verbonden voelen met (een deel van) het gebied verschilt. Veel respondenten voelen een verbondenheid met de natuur en de recreatiemogelijkheden. Enkele respondenten zijn in de omgeving van de Polder opgegroeid, wonen in de omgeving of hebben er hun bedrijf. Voor sommigen heeft de oudheid van de Polder een speciale betekenis. Een enkeling geeft aan dat de Polder haar doet denken aan waar zij vroeger woonde, dat de Polder vroeger eigendom is geweest van haar overgrootvader of dat de vernieuwende beheerswijze een speciale betekenis voor hem heeft.

De meerderheid van de respondenten (48,5%) krijgt een gevoel van rust wanneer ze zich in de Polder van Biesland bevindt. Andere belangrijke gevoelens zijn vrijheid, de natuur dichtbij en ontspanning/ontstressen. De gevoelens die door de respondenten genoemd zijn, zijn op één na allemaal positieve gevoelens. Twee respondenten geven aan ook een gevoel van angst te krijgen dat het gebied kleiner wordt of zelfs helemaal verdwijnt.

19 Van de respondenten geven aan de afgelopen jaren veranderingen te hebben gezien in de Polder van Biesland. De belangrijkste positieve veranderingen die waargenomen zijn hebben betrekking op een verfraaiing van de natuur door de aanleg van nieuwe landschapselementen, nieuwe stukjes natuur (bos en dras), verbetering van de biotoop, beter/meer onderhoud en het op natuurlijke wijze laten ontwikkelen van het landschap. Andere positieve veranderingen die de respondenten hebben waargenomen zijn de biologische boerderij en de Bieslanddalen.

De belangrijkste negatieve veranderingen die genoemd worden zijn de horizonvervuiling en de uitbreiding van de Ikea, de toenemende drukte en het oprukken van nieuwe bebouwing. Andere negatieve veranderingen, die hier grotendeels mee te maken hebben, zijn vervuiling, verkleining van de Polder, slecht onderhoud van de fietspaden en sluipverkeer.

De enige verandering die door twee respondenten als neutraal wordt beoordeeld is de uitbreiding van de bebouwing.

Als belangrijkste oorzaken van de veranderingen worden door de respondenten de verstedelijking, de aandacht voor de natuur en het commercieel belang (van Ikea) genoemd. Oorzaken die slechts eenmalig zijn aangedragen zijn dat er te veel mensen op de wereld zijn, een betere samenwerking tussen de bewoners van de Polder en de gemeente, de aandacht voor het gebied van de Vrienden van Biesland, de slechte mentaliteit van de stadsmensen uit Den Haag en dat het gebied logisch ontwikkeld is.

Wanneer de respondenten zelf iets mochten veranderen aan de Polder van Biesland zouden ze nog meer landschapselementen aanleggen, zoals een vogelhut, een kinderpolderpad, een miniatuur van de oude molen, bomen en struiken. De respondenten willen ook graag dat het minder druk wordt met auto's en brommers in het gebied. Verder moet het gebied zeker niet kleiner worden, er moet meer groen behouden worden en het liefst zouden zij een uitbreiding van het gebied zien. De camping bij Delftse Hout mag dus niet groter worden, de commercie moet gestopt worden en er mag geen verdere horizonvervuiling komen. Een enkele respondent is zelfs van mening dat de Ikea afgebroken moet worden en recente woningbouw teruggedraaid moet worden. Meerdere respondenten geven ook aan dat de kwaliteit van de wandel- en fietspaden verbeterd moet worden. Een enkeling wil de schuur van Piet Waaijer vernieuwen en een andere respondent streeft naar meer duurzaamheid in het gebied. Tot slot geven ook een aantal respondenten aan niets te willen veranderen aan de Polder van Biesland en tevreden te zijn met hoe het nu is.

4.2 Wandeling

In deze paragraaf zullen de resultaten van de wandeling besproken worden. Hierbij wordt enkel ingegaan op het beleavingsaspect ervaring, het aspect wat mist in de enquête. Tijdens de wandeling nemen de wandelaars van alles waar terwijl zij om zich heen kijken. Zij vertellen wat zij waarnemen en hun verhaal gaat vaak verder met de ervaring die zij hierbij hebben en hun waardering. In het volgende hoofdstuk zullen de resultaten van de aspecten waarneming en waardering uit de wandeling naast die uit de enquête gelegd worden om te zien of daar verschillen in zitten.

De waarnemingen met de bijbehorende ervaringen zullen per wandelaar puntsgewijs besproken worden. In bijlage 3 zijn de uitgebreide verhalen van de ervaringen van de wandelaars te lezen. Na het benoemen van de ervaringen per wandelaar zal een samenvatting gegeven worden van de belangrijkste ervaringen van de wandelaars. Omdat het in de monitoring en evaluatie gaat om de veranderingen in beleving door

de veranderingen in het landschap, als gevolg van het toepassen van het concept Boeren voor Natuur, zullen alleen de ervaringen besproken worden die tijdens wandelingen in delen van het gebied van Jan Duijndam hebben plaatsgevonden.

Wandelaar A:

Wandelaar A komt in de enquêteresultaten overeen met respondent 1. Wandelaar A is een 41-jarige Nederlandse man uit Den Hoorn, die de Polder van Biesland enkele keren per maand bezoekt. Tijdens deze bezoeken wordt door deze man in de polder gewandeld, gefietst, gefotografeerd en rondleidingen gegeven. Op de boerderij van Jan Duijndam koopt deze man vlees en voert hij gesprekken met Jan Duijndam. Tijdens de wandeling werden door deze wandelaar in het gebied van Jan Duijndam de volgende waarnemingen gedaan, met bijbehorende ervaring en waardering:

- Kerkpad, boerenzwaluwen en gierzwaluwen, paarden: verbinding tussen stad en land.
- Weinig broedende weidevogels bij de paarden: paarden zijn te onrustig en wild. Wandelaar heeft het niet zo op paarden, hij is een vogelaar en wil zoveel mogelijk vogels zien.
- Kievit: kieviten hebben niet zo veel meer te vertellen op het land, de kraaien en meeuwen nemen het over.
- Slootje: werkt als natuurlijke waterzuivering, water komt er schoner uit dan dat het er in komt. Jan zou hiervoor betaald moeten worden.
- Moerasbosje: moest een roeibaan worden. Halverwege het graven zijn ze gestopt en hebben het gelaten voor wat het is, zodat het nu mooi groen is met veel reigers.
- Koeien: Montbeliarden zijn erg nieuwsgierig. Gisteren nog een zusje van ze gegeten. Aardig om te zien dat ze een mooi leven hebben voordat ze op een bord belanden.
- Slootbeplanting: door het jaar heen zie je het veranderen van groen naar geel en helemaal kaal. Nu begint de verdorring al weer in te treden.
- Puttertjes: als vogelaar wordt je daar vrolijk van. Wandelaar leert ook steeds meer van de plantjes, maar dat is ingewikkeld.
- Hekje: detailkennis is grappig, zodat je weet dat dit geen hardhout is, maar gestoomd hout. Leren lezen van het land is heel mooi en het is leuk om deze kennis te delen.
- Hoogteverschil: de ene polder ligt 2 meter lager dan de andere, maar veel mensen is dit nog nooit opgevallen, terwijl ze daar al tig keer langs gefietst zijn.
- Slootwater: erg helder water, je kunt tot aan de bodem kijken.
- Kunstheuvel: wandelaar ergert zich hieraan, vreselijk kunstmatig en ontzettend bedacht. Maar wordt ook wel gebruikt voor uitkijken over het landschap, dus doel van de kunstenaar is bereikt.
- Fietsstraat: eenrichtingsverkeer voor auto's, maar ze rijden er gewoon van alle kanten doorheen. Nieuwe wijk is slecht ontsloten, waardoor fietsstraat als sluiproute wordt gebruikt en waar erg hard wordt gereden. Hier moet iets aan gedaan worden.

- Paal torenvalk: al een aantal jaren niet gebruikt voor broeden. Moeilijk om reden hiervan te bepalen, misschien slecht muizenjaar.
- Reigerkolonie: reigers beginnen al vroeg in het jaar met broeden, dus zijn nu uitgebroed. Dit zijn dus de jonge reigers.
- Drasgebied: mooiste plekje van de Bieslandse Polder. Is meest voedselrijke plekje voor vogels, dus feest voor een vogelaar. Een voedselrijk gebied en plek waar vogels kunnen broeden, waar ze kunnen schuilen, zijn hier samen, wat een mooie hoeveelheid vogels oplevert. Hier komen ook veel bijzondere vogels uit Akkerdijk, een natuurgebied iets verderop waar je niet in kunt. Ieder seizoen zijn er wel bijzondere vogels te zien.
- Schoolklas en iemand met een skibox: hoge recreatiedruk. Wandelaar heeft geen moeite met trekkers, want die doen hun werk en houden het gebied mooi. Wandelaar ergert zich aan sluipverkeer.
- Tureluur: komen soms heel dichtbij. Water is net voldoende, zodat ze zich veilig voelen. In bijvoorbeeld Engeland zijn ze bijna niet te benaderen.
- Auto tegen het verkeer in: mag niet, dus doen ze het maar zo snel mogelijk. Wandelaar is hier laatst bijna aangereden.
- Baggerpomp: trekt veel gevogelte aan. Volgens de theorie richt de baggerpomp minder schade aan dan de ouderwetse manier. Voordeel is ook dat de bagger direct als mest op het land gespoten wordt. Er zijn echter twijfels over de theorie, zodat de effecten van de pomp voor dit gebied nu worden onderzocht. Er wordt geprobeerd zo optimaal mogelijk gebruik te maken van wat het gebied oplevert en gesloten kringlopen te houden.
- Boerenzwaluwen: hebben met dit weer veel thermiek, zodat ze gemakkelijk kunnen vliegen en er zit veel voedsel in de lucht.
- Populieren: horen niet in dit landschap en gaan ook weg als hier slikgebied komt.
- Hekwerk: is deels gemaakt van Tsjechisch oorlogshout, wat door de kogels vaak als onbruikbaar hout wordt gezien, maar hier toch nuttig wordt gebruikt.
- Groene paardenhekken: wanneer Jan duurzame dingen blijft doen, gaat de rest merken dat dit werkt en zullen deze hekken takkenrillen worden.
- Inrichtingskaarten: opletten dat niet te veel recreatiedruk wordt toegestaan, dus mensen moeite laten doen om deze mooie polder te bereiken.
- Boerenproducten: Randstedelingen zouden allemaal producten bij de boer moeten kopen. Omschakeling naar ondernemerschap ziet niet iedere boer zitten. Er ligt wel een markt voor boerenwinkeltje in de buurt, maar dit vraagt ook een omslag van denken en zover zijn we nog niet, maar is wel een grote kans voor de toekomst.

Wandelaar B:

Wandelaar B komt in de enquêteresultaten overeen met respondent 2. Wandelaar B is een 73-jarige Nederlandse man uit Pijnacker, die de Polder van Biesland enkele keren per week bezoekt. Tijdens deze bezoeken wordt door deze man in de polder gefietst en wordt op de boerderij van Jan Duijndam technisch werk verricht. Tijdens de wandeling werden door deze wandelaar in het gebied van Jan Duijndam de volgende waarnemingen gedaan, met bijbehorende ervaring en waardering:

- Vogels: zijn lastig te vinden als ze aan het broeden zijn. De vogelaars hebben er oog voor en de kinderen weten er ook veel van.
- Ooievaars: vreemd in het land. Deze komen uit de stad en komen daar voedsel tekort, zodat ze naar het land komen voor de kuikentjes in de eieren.
- Achtkantige molen: gedachte om hiervan een miniatuurversie neer te zetten, maar kost veel overleg en geld, dus gebeurt voorlopig nog niet.
- Natuurlijk grasland: is nu gemaaid, dus zijn de vogels er weer uit. Toen het gras hoog was, zaten er veel vogels en de koeien op het deel ernaast. Het maaien mag maar in een bepaalde tijd.
- Koeien: stonden vanochtend nog op stal en zijn toen gemolken. Daarna worden de staldeuren open gezet en sjokken ze in de loop van een uur naar buiten. Er is helemaal geen stress.
- Boerderij: wandelaar zou graag meehelpen, maar machines zijn erg ingewikkeld geworden. Boerenjongens hebben er verstand van en kunnen overal mee overweg.
- Kalveren: zitten nog alleen en krijgen emmer melk met een speen, want ze kunnen zelf nog niet drinken. Ze zitten hier dus niet opgesloten, maar mogen eruit als ze zelf kunnen drinken.
- Voermenger: kwamen veel duiven op af die het voer opaten. Wandelaar heeft toen met Jan stroken ervoor gemaakt, want een deur werkt niet, omdat die dan vergeten wordt dicht te doen.
- Melken: koeien worden maar één keer per dag gemolken. Door biologische werkwijze geven de koeien een tekort aan melk, te weinig voor een boer om van te leven. Dit wordt bij Jan gecompenseerd door waterbeheer en door de weidevogels, want voor de nesten krijgt hij geld.
- Schuur Piet Waaijer: erbarmelijke melkschuur, boer had vroeger geen geld om alles netjes te laten maken, dus hij redde zich met oude materialen. In de schuur is nog het hok waar de melkmachine in stond te herkennen en een oude voerbak en de melkleidingen. De Vrienden van Biesland zijn op zoek naar allerlei oude materialen die bij de schuur passen, waarmee deze opgelapt kan worden.
- Ikea: wilde een aantal jaren geleden uitbreiden op Jan zijn land, wat Jan niet wilde. Uiteindelijk hebben ze afgesproken dat ze uitbreiden op hun eigen waterbassin en dat Jan zorgt voor de afvoer van het hemelwater en dat Ikea hoge bomen voor het gebouw zet.
- Waterregulering: hiervoor komt nu iedere keer iemand om het sluisje open en dicht te doen, terwijl dit toch gemakkelijk automatisch zou kunnen gebeuren. Maar dat krijg je bij Rijkswaterstaat niet geregeld.
- Natuurlijke haag: gemaakt met een groot aantal Vrienden van Biesland. Het is de bedoeling om de kleinere dieren hier een schuilplaats te bieden en over een aantal jaren kan het hek weg, want dan kunnen de koeien er niet meer doorheen.
- Opvliegende vogels: vinden het niks dat er mensen lopen. Vogelaars kunnen als de vogels opvliegen zien waar ze hun nest hebben.
- Reigers: wandelaar weet niet of het de jongen of de volwassenen zijn. Dat is leuk met vogelaars, die weten dat allemaal.

- Strobalen: worden uit Papendrecht gehaald en hier geseald door een loonwerker met een angstige, moeilijke machine. Boeren hebben dat automatische nodig.
- Mestput: hieruit wordt mest gehaald en op het land gegooit.
- Koeien: deze mogen het land niet op. Wandelaar denkt dat dit zwangere koeien zijn, die extra in de gaten gehouden moeten worden. Er worden veel kalfjes geboren. De koeien hebben het goed bij Jan. Wandelaar heeft een keer meegemaakt dat er een koe naar een ander land was gegaan, waar zij eigenlijk niet op kon, en daar is gaan kalveren.
- Vlees: Jan zet veel van zijn biologische vlees af bij het restaurant van zijn zus en ook bij een paar andere zaken in Delft. Veel Vrienden van Biesland halen vlees bij Jan op de boerderij. Dit vlees is veel beter. Jan wil geen vlees afzetten aan een supermarkt, want hij is bang dat ermee gesjoemeld wordt.
- Plannen: er zijn nog veel plannen in het gebied, zoals een nieuw drasgebied met een informatiecentrum en een plek om de weidevogels te fotograferen en webcams om de nestjes te bekijken.

Wandelaar C:

Wandelaar C komt in de enquêteresultaten overeen met respondent 3. Wandelaar C is een 60-jarige Nederlandse vrouw uit Delft, die de Polder van Biesland wekelijks bezoekt. Tijdens deze bezoeken wordt door deze vrouw in de polder gewandeld en gefietst. Tijdens de wandeling werden door deze wandelaar in het gebied van Jan Duijndam de volgende waarnemingen gedaan, met bijbehorende ervaring en waardering:

- Ikea: wandelaar loopt altijd met de rug naar lelijke gebouw toe. Wil in de natuur de mooie dingen eruit pikken. Vindt het blauw erg lelijk en ergert zich eraan dat er nog een groot stuk bij gaat komen.
- Moerasgebiedje: hebben ze de laatste jaren laten worden voor wat het was. Zitten altijd veel vogels en staat meestal veel meer water in. Wandelaar vindt dit altijd mooi. Hoeft de vogels niet te kunnen benoemen, maar beleeft het gewoon.
- Bomen: worden al helemaal geel. Zijn jonge boompjes en ze staan hoog, dus die krijgen dorst.
- Uitzicht: wandelaar vindt dit heerlijk aan polders. Vindt bossen ook heerlijk, maar kan niet alleen in bossen lopen, omdat dit zo besloten is. Hier in de polder is het lekker ruim.
- Pad: lekker dat dit is doorgetrokken, zodat je niet meer over de Korftlaan hoeft. Dit loopt veel leuker, je komt er van allerlei diertjes tegen en het is rustig. Op de Korftlaan zijn de snelle fietsers tegenwoordig een ramp.
- Sloot: staat droog. Wandelaar mist nu de kikkers.
- Koeien: staan nu niet op het stuk waar we lopen. Wandelaar vindt het niet prettig om alleen langs de koeien te lopen. Met iemand anders durft ze wel, maar de koeien zijn zo groot en als ze tegen je aankomen val je wel om.
- Polders: wandelaar vindt de polders hier mooi. Heeft ook in Groningen gewandeld en daar zijn de polders erg kaal. Wandelaar vond hier niks aan, saai. Er moet wel wat zijn in de polders, zoals een boompje en een watertje, waar dan ook weer vogels op af komen.

Wandelaar D:

Wandelaar D komt in de enquêteresultaten overeen met respondent 4. Wandelaar D is een 45-jarige Nederlandse man uit Nootdorp, die de Polder van Biesland enkele keren per week bezoekt. Tijdens deze bezoeken wordt door deze man in de polder gefietst, gesport en vogels geobserveerd. Tevens wordt de polder gepasseerd op de weg tussen huis en werk. Tijdens de wandeling werden door deze wandelaar in het gebied van Jan Duijndam de volgende waarnemingen gedaan, met bijbehorende ervaring en waardering:

- Slootbeplanting: wandelaar denkt dat dit uitheems is. Vindt de sloot te vol zitten, maar zal wel geen kwaad kunnen, want dan zou het wel opgeruimd worden.
- Uitzicht: prachtig zicht over de polder met soort bos er omheen. Altijd anders hier, bijvoorbeeld andere lucht en ander kleur gras. Mist nu de koeien in de polder. Wandelaar zou graag nog wat bomengroepjes zien in de polder. Bedrijf met bomen er omheen is mooi. Van Delft zie je bijna niets. Wandelaar hoopt dat er niet meer wordt gebouwd.
- Houtwal: ontnemt het zicht op het landschap. Wandelaar zou graag wat doorkijkjes in de houtwal zien.
- Landschap: fantastisch hier. Wandelaar is wel eens bang dat jongelui niet veel meer geven om een stukje mooi landschap en dat Nederland steeds minder mooi gaat worden als zij straks over het landschap moeten gaan beslissen. Maar heeft ook wel eens onderzoek gelezen dat jongelui wel heel erg om groen geven.
- Slootje: prachtig hier. Er komen onder andere lepelaars, futen en ganzen. In de zomer is het een kakofonie.
- Nieuw stukje drasgebied: lijkt de wandelaar in eerste instantie wat kaal als de populieren weg zijn, maar als er knotwilgen voor terug komen, past dat beter in het landschap en wordt het mooier.
- Ikea: is al aardig groen. Bomen moeten nog flink groeien

Wandelaar E:

Wandelaar E komt in de enquêteresultaten overeen met respondent 5. Wandelaar E is een 38-jarige Nederlandse vrouw uit Pijnacker, die de Polder van Biesland enkele keren per week bezoekt. Tijdens deze bezoeken wordt door deze vrouw in de polder gewandeld en gefietst. De wandeling met deze wandelaar is niet door het gebied van Jan Duijndam heen gegaan.

Wandelaar F:

Wandelaar F komt in de enquêteresultaten overeen met respondent 6. Wandelaar F is een 76-jarige Nederlandse man uit Delfgauw, die de Polder van Biesland enkele keren per maand bezoekt. Tijdens deze bezoeken wordt door deze man in de polder gewandeld, gefietst en gevist. Vanwege het regenachtige weer is bij deze wandeling uitgeweken naar een rondrit in de auto, waarbij op een aantal locaties de auto is verlaten voor een korte wandeling en een uitgebreider verhaal. Tijdens deze wandeling/rondrit werden door deze wandelaar in het gebied van Jan Duijndam de volgende waarnemingen gedaan, met bijbehorende ervaring en waardering:

- Hoek bij de Ikea: veel nieuwe dingen aangelegd, zoals water, een houtwal, een nieuw pad en boomstammen en takken om klein wild beschutting te geven. Er heeft ook een mast gestaan voor een ooievaar, maar dat is nooit gelukt.

Wandelaar G:

Wandelaar G komt in de enquêteresultaten overeen met respondent 7. Wandelaar G is een 55-jarige Nederlandse vrouw uit Delft, die de Polder van Biesland wekelijks bezoekt. Tijdens deze bezoeken wordt door deze vrouw in de polder gewandeld, gefietst en vogels geobserveerd. Tijdens de wandeling werden door deze wandelaar in het gebied van Jan Duijndam de volgende waarnemingen gedaan, met bijbehorende ervaring en waardering:

- Oude boerderij: geeft landelijk gevoel met paarden en paardenkar.
- Schuur: staat altijd open en zitten veel zwaluwnesten in. Ze zijn nu nog wel actief, waarschijnlijk boerenzwaluwen, de gierzwaluwen zijn waarschijnlijk al vertrokken.
- Begonia's en overdekte vijver: vindt wandelaar van de gekkigheid. Met zo'n gebied in je achtertuin en dan dit maken, dan begrijp je niet waar je woont.
- Ikea: doorn in het oog van veel mensen. Daar is een heel groot natuurgebied met water en alles voor gesloopt. Dat gebeurt voor het geld, omdat dat vaak belangrijker is voor mensen dan de natuur. Wandelaar vindt dit heel erg.
- Koeien en kerk: tegenstelling van Ikea en heel leuk om te zien.
- Slootje: gebeuren veel dingen voor Delftse jeugd. Schoolexcursies waarbij ze uit het slootje scheppen en analyseren wat ze gevonden hebben en daarna alles weer netjes terugzetten. Belangrijk voor de educatie en leuk voor de kinderen om tussen de koeien door te lopen en op te moeten passen om niet in een koeienvlaai te gaan staan.
- Paarden: oppaskindje van de wandelaar geniet altijd erg van de paarden. Soms gaan ze hardlopen en dan zie je dat de paarden hier ook heel blij zijn.
- Ooievaarsnest: wandelaar heeft hier nog nooit een ooievaar op gezien, jammer. Ooievaar zit stukje verderop en komt daar elk jaar terug. Nest staat hier niet goed, want hier komt de ooievaar niet.
- Drasgebied: wordt nat gehouden. In de zomer is het heel droog, nu weer heel drassig, het gaat met de seizoenen mee. Het hele jaar door heb je hier een prachtige natuurbeleving.
- Fietsstraat: mogen maar van één kant auto's rijden, maar dat gebeurt niet. Rijden beide kanten op en erg hard. Als fietser moet je daar ontzettend oppassen dat je niet voor je sokken gereden wordt. Wandelaar vindt dit belachelijk en niet kunnen in dit gebied.
- Bomenrand: mooie hoge begroeiing met daarvoor knotwilgen. Vooral met een bepaalde lichtval is het erg boeiend. In de knotwilgen nestelen soms ook eenden, die zitten op de stam te broeden.
- Groene hekken: gebruikt de wandelaar met de gymclub om oefeningen aan te doen. Vindt dit erg spiritueel en bevrijdend, tussen de koeien en de paarden, één met de aarde en met de natuur.
- Alle planten en dieren: vindt wandelaar heerlijk.

- Weg: wordt veel te hard gereden, soms wel 100 km/u. Worden veel boerderijpoezen dood gereden.
- Fietspad: geweldig pad, waar je nog dijkgevoel hebt. Is aangelegd door natuurgebied, dus je maakt er dingen mee kapot, maar je krijgt er ook wat voor terug. Alles heeft twee kanten.
- Schapen: waren in het voorjaar de lammetjes. Wandelaar heeft soms idee dat de schapen het heel heet hebben en eerder geschoren hadden moeten worden. Ziet er altijd heel relaxed uit hier.
- Koeien: knus beeld zo tegen elkaar aan. Wandelaar vindt oorflappen wel vreselijk, hier zijn ook diervriendelijke manieren voor, waar de dieren niets van voelen.

In de Polder van Biesland wordt op verschillende manieren de verbinding tussen stad en land ervaren. Het kerkpad met zicht op de kerktoren van Delft, vormt de fysieke verbinding tussen de stad en het land. Ook zie je de verbinding terug in de boerenzwaluwen boven het land en de gierzwaluwen dicht bij de stad. De paarden in de Polder van Biesland vormen de derde manier waarop de verbinding tussen de stad en het land te zien is.

De fauna in de Polder van Biesland roept veel ervaringen op bij de wandelaars. De strijd tussen verschillende diersoorten wordt diverse keren genoemd, maar ook juist het samen delen van het gebied door de verschillende dieren. Het waarnemen van de manier waarop de koeien van Jan Duijndam worden behandeld en leven wordt als zeer waardevol ervaren, doordat je ziet wat er met de dieren gebeurt voordat je ze op eet of de melk drinkt. De algemene gedachte is dat meer mensen deze gedachtegang moeten ontwikkelen en in hun drukke leven tijd moeten maken om rechtstreeks bij de lokale boer producten te kopen.

Dit is een voorbeeld van het hebben van meer achtergrondkennis over dingen in het gebied, wat vaker bij de ervaringen van de wandelaars naar voren kwam. Bijvoorbeeld de detailkennis over de hekken in de Polder van Biesland, kennis over de flora en fauna en het water in de Polder, over de geschiedenis van het gebied en van elementen in het gebied, maar ook over de (duurzame) werkwijze van Jan Duijndam. Deze extra kennis wordt door veel van de wandelaars als belangrijk beschouwd en moet aan zoveel mogelijk mensen overgebracht worden, zowel jong als oud.

De Bovenpolder en de Benedenpolder worden als geheel verschillend ervaren. De Bovenpolder als meer toeristisch gebied en de Benedenpolder als rustiger gebied. Hier moet een goede balans in gevonden worden, waarbij niet te veel recreatiedruk toegestaan moet worden. Er moet dus goed nagedacht worden over de inrichting van de Benedenpolder. De wandelaars hebben hier verschillende ideeën over, zoals het aanleggen van een slikgebied, het plaatsen van boompartijen en het creëren van wandelpaden door de Benedenpolder. De vergezichten met zicht op zo weinig mogelijk bebouwing vinden alle wandelaars zeer waardevol. De Polder geeft de wandelaars een rustig, landelijk gevoel. De weg er doorheen, de Noordeindseweg, en de fietsstraat zijn met het drukke en snelle verkeer tegenstrijdige elementen in deze

polder en worden door meerdere wandelaars als gevaarlijk ervaren, waar iets aan gedaan moet worden.

De wandelaars ervaren veel veranderingen in de Polder van Biesland, zowel over de jaren heen als in de verschillende seizoenen. Vaak worden ook vergelijkingen gemaakt met andere gebieden. Bij veel wandelaars leeft een angst dat de verstedelijking in het gebied door gaat en de Polder zal verdwijnen. Ze vinden het allemaal erg belangrijk dat mensen in dit gebied lekker kunnen genieten van de omgeving en van de natuur.

5 Discussie

5.1 Enquête

Zoals in het voorgaande hoofdstuk reeds vermeld is, is er vanwege het kleine aantal en de willekeurigheid van de respondenten niet gepoogd verbanden te leggen tussen de gegeven antwoorden en de persoonskenmerken. Uit de afgenomen enquête kwamen echter wel een aantal merkwaardige resultaten naar voren wat betreft combinaties van antwoorden op de diverse vragen. Deze zullen in deze paragraaf besproken worden, waarna de resultaten vergeleken worden met de resultaten van de enquête van 2005.

In de enquête is aan de respondenten gevraagd hoe vaak zij de Polder van Biesland bezoeken en hoe bekend zij zijn met het gebied. Je zou tussen de antwoorden van deze vragen een verband verwachten, namelijk hoe minder vaak men de Polder van Biesland bezoekt, hoe minder bekend men is met het gebied. Dit is echter niet het geval. Bijvoorbeeld respondent 1 geeft aan dat hij de Polder enkele keren per maand bezoekt en geeft een 10 aan bekendheid met het gebied, terwijl respondent 2 de Polder enkele keren per week bezoekt en een 7 geeft aan bekendheid met het gebied. Dit zou verklaard kunnen worden doordat, in dit voorbeeld, respondent 2 tijdens de bezoeken slechts een gedeelte van de Polder bezoekt, waardoor de bekendheid met dat gedeelte groot is, terwijl andere delen voor respondent 2 minder bekend zijn. De bekendheid met de gehele Polder van Biesland is voor respondent 2 in dit geval niet zo groot. Respondent 1 daarentegen bezoekt de Polder minder vaak, maar kan tijdens zijn bezoeken het gehele gebied afleggen, waardoor de bekendheid met de gehele Polder van Biesland voor deze respondent hoger is dan voor respondent 2.

Een ander merkwaardig resultaat in de enquête waren de antwoorden van respondent 22. Ten eerste had deze respondent niet op alle vragen een antwoord gegeven. Ten tweede waren de gegeven antwoorden nogal tegenstrijdig. Deze respondent gaf aan de Polder van Biesland maandelijks te bezoeken en er vooral in de zomer, maar ook in de winter te fietsen en te wandelen. Tevens gaf zij aan totaal onbekend te zijn met het gebied. Ze waardeerde de Polder van Biesland met een onvoldoende (3=onaantrekkelijk), terwijl zij aan gaf dat de stilte, rust, vogels en bloemen haar het meeste aan spreken en zij geen antwoord gaf op wat haar het minste aanspreekt in het gebied. Voor deze merkwaardige antwoorden kan ik geen andere verklaring bedenken dan dat deze respondent de vragen misschien niet helemaal goed begrepen heeft. In de verwerking van de resultaten van deze enquête zijn de antwoorden van alle respondenten mee genomen. In het vervolg zou ik in een dergelijk geval deze respondent buiten beschouwing laten bij het verwerken van de resultaten.

Een derde opvallendheid heeft betrekking op het onderhoud in de Polder van Biesland. Slecht onderhoud werd als een van de belangrijkste aspecten genoemd die de respondenten het minste aanspreekt in het gebied. Ook werd het slechte onderhoud van de fietspaden en vervuiling/zwerfvuil als negatieve verandering

waargenomen en werd er aangegeven dat er een verbetering van de kwaliteit van wandel- en fietspaden nodig is. Aan de andere kant werd door de respondenten als een van de belangrijkste positieve veranderingen beter/meer onderhoud en beheer genoemd. Dit lijkt in eerste instantie tegenstrijdig te zijn. Het zou echter verklaard kunnen worden doordat het onderhoud betrekking heeft op verschillende elementen in de Polder van Biesland. De wandel- en fietspaden kunnen bijvoorbeeld slechter onderhouden worden, terwijl de natuur (beplanting e.d.) beter onderhouden en beheerd wordt. Daarnaast kan ook de perceptie en de bekendheid met het beheer een rol spelen. Wat de een als natuurlijk en mooi beschouwt, ervaart de ander als rommelig.

De resultaten van de enquête zijn moeilijk te vergelijken met de resultaten van de in 2005 afgenomen enquête. Dit heeft een aantal redenen. Ten eerste is de enquête anders qua opzet. In de enquête zijn niet dezelfde vragen gesteld als in de enquête van 2005, bovendien hebben de vragen een open karakter in plaats van vooraf bepaalde antwoordcategorieën. Ook werd bij deze enquête een kaartje gegeven met de gebiedsafbakening erop, wat in 2005 niet het geval was. Een tweede reden is het verschil in respondenten. In tegenstelling tot voorgaande enquête die is afgenomen tijdens de Bieslanddagen, de jaarlijkse open dagen in de Polder van Biesland, is deze enquête afgenomen bij bezoekers van Du Midi (lokale horecagelegenheid) en direct omwonenden van de Polder. Behalve het verschil in persoonlijkheid van de respondenten is er dus ook een groot verschil in omstandigheden waarin de enquêtes zijn ingevuld. Een laatste reden waarom het moeilijk is de resultaten van deze enquête te vergelijken met die uit 2005 is een andere manier van verwerking van de resultaten. In 2005 is gekeken naar het totale aantal antwoorden en hoe vaak een bepaald antwoord door de respondenten gegeven is. Bij deze enquête zijn categorieën bepaald en is gekeken hoeveel van de respondenten een antwoord in deze categorie genoemd hebben. Wanneer alle respondenten antwoord hebben gegeven op de vraag is dus bij deze enquête het totaal (100%) altijd gelijk aan het totale aantal respondenten, in dit geval 34. Bij de in 2005 afgenomen enquête verschilt het totaal met het aantal antwoorden dat door de respondenten gegeven is.

Het doel van deze enquête was ook niet om de resultaten te vergelijken met die van het voorgaande jaar. Deze enquête is afgenomen met twee bedoelingen. Ten eerste om te kijken of er door middel van een open vraagstelling andere interessante antwoorden naar voren komen. Dit was inderdaad het geval. Bij de activiteiten die in het gebied ondernomen worden, werden diverse sporten, hobby's en het bezoeken van de boerderij en de manege genoemd, wat niet in de enquête van 2005 naar voren kwam. In deze enquête werden al deze activiteiten samengevat onder de antwoordcategorie 'anders'. Op de vraag wat de respondenten het meeste aanspreekt in het gebied kwam als nieuw antwoord 'afwisseling/diversiteit' naar voren. De tweede bedoeling van de enquête was om de resultaten van de enquête, een standaardmethode, te vergelijken met de resultaten van de wandeling, een nieuw ontwikkelde methode. Hier zal in paragraaf 5.3 verder op ingegaan worden.

Er kunnen echter wel een aantal opmerkingen gemaakt worden wat betreft de vergelijking van de resultaten van deze enquête met die van 2005. In beide enquêtes

wordt door het merendeel van de respondenten aangegeven dat ze fietsen en wandelen in de Polder van Biesland. Dit zijn dus belangrijke activiteiten die in het gebied ondernomen worden. Het percentage respondenten dat veranderingen heeft waargenomen in het gebied is in de laatste enquête hoger dan in die van 2005. Dit is te verklaren doordat de enquêtes in 2005 afgenomen zijn tijdens de Bieslanddagen, waar veel mensen komen die niet bekend zijn met de Polder van Biesland. De veranderingen die waargenomen zijn in beide enquêtes zijn vergelijkbaar. Een belangrijke verandering die negatief ervaren wordt in de laatste enquête en niet in de enquête van 2005 naar voren is gekomen is de toenemende drukte in het gebied. In de enquête van 2005 is wel meer recreatie als positieve verandering ervaren. Het is hierbij niet duidelijk of het gaat om meer mogelijkheden voor recreatie of een hogere recreatiedruk. Bovendien is bij de enquête van 2005 door degene die de enquête uitgewerkt heeft bepaald of de verandering positief, negatief of neutraal beschouwd wordt, terwijl in de enquête van 2006 de waardering van de veranderingen aan de respondenten zelf is overgelaten. De antwoorden op de vraag wat de respondenten zelf graag zouden veranderen in de Polder van Biesland zijn in beide jaren vergelijkbaar. Het gevoel wat bij de respondenten opkomt wanneer ze in het gebied zijn is in beide enquêtes overwegend positief. In 2005 zijn alleen maar positieve gevoelens door de respondenten aangegeven, in 2006 is ook door twee respondenten aangegeven dat ze een gevoel van angst voor het verkleinen of zelfs verdwijnen van het gebied hebben. In beide enquêtes is rust het gevoel wat de meeste mensen treft in het gebied. Wat veel respondenten het meeste aanspreekt in het gebied is in beide jaren de rust, de ruimte, de natuur, het landschap en de fauna gebleken. De waardering van de Polder van Biesland is in zowel 2005 als 2006 gemiddeld een 8.

5.2 Wandeling

De wandeling werd door de wandelaars als leuke onderzoeksmethode ervaren. Ik had het geluk deze methode uit te proberen in de zomerperiode, zodat we het met het weer bij bijna alle wandelingen enorm getroffen hebben, wat de methode ook leuker maakt. In de enquête is door veel respondenten aangegeven dat ze in het gebied wandelen, dus wat dat betreft is het een goede manier om met de mensen mee te wandelen en informatie te krijgen over de beleving in het gebied. Door een van de wandelaars werd aangegeven dat ze het erg goed vond om in het onderzoek van de mens uit te gaan.

Doordat in deze methode ervoor gekozen is de wandelroute te laten bepalen door de wandelaars, hebben deze niet alleen in het studiegebied plaatsgevonden, maar ook in de aangrenzende gebieden. De informatie over de beleving in deze gebieden kan echter ook gebruikt worden. Er worden door de wandelaars vergelijkingen gemaakt en de waarderingen van bepaalde elementen in deze gebieden kunnen gebruikt worden als inspiratiebron voor de inrichting van het poldergebied.

Van de route en de locatie van de genomen foto's heb ik na afloop van de wandeling, tijdens het uitwerken ervan, een kaartje gemaakt. Dit viel soms echter behoorlijk

tegen en ik zou dan ook aanraden om hier in het vervolg direct tijdens de wandeling aantekeningen van te maken.

Door in de enquête te vragen naar de bereidheid voor het meewerken aan de wandeling, krijg je in dit onderzoek enkel te maken met personen die een binding hebben met het gebied. Deze personen hebben een andere beleving in het gebied dan minder betrokkenen. Je kunt echter niemand dwingen om mee te werken aan de wandeling. Wellicht is de beleving van personen die een binding hebben met het gebied ook het meest van belang.

Tijdens de wandelingen zijn de personen erg ontspannen en spreken vrij uit. Dit is veel minder het geval wanneer met de personen binnen een interview wordt gehouden. Doordat de onderzoeker een 'insider' is in deze onderzoeksmethode zal deze altijd in meer of mindere mate de wandelaar beïnvloeden. De wandelaars zullen misschien dingen laten die ze anders wel zouden doen of bepaalde dingen anders formuleren dan ze tegenover een bekende zouden doen. De houding van de onderzoeker is dus van groot belang. Deze moet open, positief en neutraal zijn om de wandelaar zo min mogelijk te beïnvloeden en zoveel mogelijk bij de wandelaar los te krijgen.

De methode geeft een diep inzicht in de ervaringen van de wandelaars en ook andere aspecten van beleving, vooral waarneming en waardering, komen naar voren. Aspecten die minder aan bod komen zijn het gedrag dat voort komt uit de waardering en de ruimtelijke consequenties van dit gedrag. Hier ben ik met de uitvoering en uitwerking van de wandelingen niet op in gegaan. Het is echter goed mogelijk om het gedrag te observeren en hier aantekeningen over te maken tijdens de wandelingen of er in sommige gevallen naar te vragen. Wat uniek is aan deze methode is de combinatie van interview, observatie en kennis. Deze mix is moeilijk te bevatten in andere methoden.

Omdat tijdens het bedenken van de methode nog niet duidelijk was hoe de resultaten verwerkt zouden worden en er bij de verwerking enkel is ingegaan op het belevingsaspect ervaren is hier verder niets gedaan met de foto's die tijdens de wandelingen genomen zijn. Deze foto's horen bij het aspect waarnemen. Verderop in dit hoofdstuk, bij de aanbevelingen, zal nog ingegaan worden op het gebruiken van foto's.

Een discussiepunt van de methode, zoals deze nu bedacht is, is de geldigheid. De methode is erg specifiek en daardoor zijn de resultaten moeilijk te generaliseren en is de methode moeilijk herhaalbaar voor versterking van de resultaten. Wanneer de methode herhaald wordt is dit iedere keer met andere personen, waardoor de resultaten over de jaren heen moeilijk vergelijkbaar zijn. In paragraaf 5.4 zal hier in de aanbevelingen nog op ingegaan worden.

5.3 Enquête versus wandeling

Van de zeven wandelaars waren er twee die in de enquête niet het voor hen mooiste en minst mooie plekje aangegeven hadden. Eén van deze wandelaars gaf in de enquête aan dat ieder stukje natuur zijn eigen charme heeft. Twee wandelaars gaven meerdere plekjes aan als mooiste plekje. Bij één van deze is tijdens de wandeling een aantal van deze plekken langsgegaan. Bij de andere is de route per auto afgelegd en is één van de twee aangegeven mooiste plekjes langsgegaan, de andere is per auto onbereikbaar. De overige drie wandelaars zijn allemaal in hun route langs het voor hen mooiste plekje gelopen. De plekjes die in de enquête zijn aangegeven als minst mooie plekjes zijn in de wandelingen vermeden. Enkel bij de rondrit met de auto is ook een tussenstop gemaakt bij de plek die als minst mooi was aangegeven in de enquête.

Door meerdere personen is het gebied bij de Ikea als onaantrekkelijk aangegeven. Dit deel van de Polder wordt dan ook vaak vermeden, doordat het volgens de ondervraagden te dicht bij de bebouwing en de lelijke Ikea ligt. Dit is jammer gezien het feit dat Jan Duijndam ook hier een aantal veranderingen in het landschap heeft aangebracht om het voor de bezoekers van de Polder aantrekkelijker te maken. De vraag is dan ook of dat je in dit deel van het gebied beter niets kunt veranderen, omdat het door de meerderheid van de bezoekers toch vermeden wordt, of dat je juist nog meer veranderingen aan moet brengen, zodat de bezoekers het aantrekkelijk genoeg gaan vinden om er toch te komen en daarbij de nadelen minder wegen dan de voordelen.

Het merendeel van de antwoorden op de enquêtes komt ook terug in de verhalen tijdens de wandelingen. In deze wandelingen wordt er uitgebreider op de antwoorden van de enquêtes ingegaan en worden voor veel antwoorden verklaringen gegeven in de verhalen. Een voorbeeld hiervan is dat respondent 1 in de enquête aangeeft vlees te kopen op de boerderij, tijdens de wandeling komt hier als verklaring voor dat je ziet dat de koeien een goed leven hebben gehad en goed behandeld zijn voordat ze op je bord eindigen. Tijdens het uitproberen van de wandelmethode werd aan de wandelaars gevraagd te vertellen wat ze wilden vertellen over wat we tijdens de wandelingen tegen kwamen en werd geen vooraf bedacht interview gehouden. Vandaar dat niet alle antwoorden uit de enquêtes naar voren kwamen tijdens de wandelingen. Er zijn echter goede mogelijkheden om hier tijdens de wandelingen verder op in te gaan, zodat alle antwoorden die in de enquêtes gegeven worden ook in de wandelingen terug komen. Een thema wat in de enquête nauwelijks genoemd is en in de wandelingen diverse keren naar voren kwam is de duurzaamheid in het gebied. De wandelaars waarderen de duurzame werkwijze van Jan Duijndam en het op duurzame wijze gebruik maken van de materialen in de Polder van Biesland. Deze duurzaamheid valt voor een groot deel onder het concept Boeren voor Natuur, al wordt dit door de respondenten niet zo direct genoemd. Of de respondenten niet weten dat dit concept in de polder wordt toegepast of dat ze het gewoon niet noemen is niet bekend. De visie werd bewust niet genoemd in de enquête en de wandeling en werd ook door de respondenten niet genoemd als oorzaak van de veranderingen in de Polder. Wanneer deze visie bekender wordt gemaakt bij de

mensen uit de omgeving en het unieke van deze visie duidelijk gemaakt wordt, zou dit kunnen leiden tot een grotere waardering van de natuurgerichte bedrijfsvoering in de Polder van Biesland en de veranderingen die daarmee gepaard gaan. Tijdens de wandelingen kwam ook meerdere keren naar voren dat achtergrondkennis over het gebied en de elementen in het gebied positief ervaren wordt door de omwonenden en de bezoekers en daarmee bijdraagt aan de waardering. De stichting Vrienden van Biesland heeft de laatste jaren al goede resultaten geboekt met het bekender maken van Boeren voor Natuur en werkt hier ook de komende jaren nog hard aan. De resultaten van de toepassing van het concept Boeren voor Natuur worden in ieder geval gewaardeerd, of het concept nu wel of niet bekend is.

Tijdens de wandelingen werden meer dingen waargenomen die gewaardeerd worden dan uit de enquête naar voren kwamen. Voorbeelden hiervan zijn de verbinding tussen de stad en het land die in de Bovenpolder zichtbaar is, de helofytenfilters van Jan die als natuurlijke waterzuivering werken, het goede leven van de koeien, de oude boerderijen en oude bomen langs de Noordeindseweg en de vergezichten waarbij je weinig bebouwing ziet. Bovendien wordt er in veel gevallen in de verhalen van de wandelingen een verklaring gegeven waarom bepaalde dingen gewaardeerd worden of waarom bepaalde dingen juist totaal niet gewaardeerd worden. Dit heeft te maken met de ervaringen van de wandelaars waar in de enquête niet naar gevraagd wordt en die in de verhalen wel verteld worden. Via de verhalen van de wandelingen wordt dus een veel dieper inzicht in de beleving van de Polder van Biesland verkregen dan via de antwoorden op de vragen in de enquête. Het is niet mogelijk om uit een enquête evenveel naar voren te laten komen als uit verhalen, omdat de respondenten tijdens het invullen van de enquête de beleving niet direct ondergaan, maar hierover na moeten denken in een andere omgeving.

Bij zowel de enquête als de wandeling werden respondenten bereikt van middelbare en oudere leeftijd die in de buurt van de Polder van Biesland wonen en/of in de Polder recreëren. Een belangrijke groep die ik hierbij mis zijn de kinderen en jongeren. Dit is een belangrijke groep, aangezien zij nog langer in dit gebied zullen leven en de ontwikkeling van dit gebied mede zullen bepalen, zij zijn de toekomst. Andere groepen die ik niet bereikt heb zijn personen die voor het eerst in de Polder van Biesland komen en andere boeren, die niet volgens de visie Boeren voor Natuur werken. In paragraaf 5.4 zal hier bij de aanbevelingen verder op ingegaan worden.

5.4 Aanbevelingen

Nu Brussel toestemming heeft gegeven voor het subsidiëren van het pilotproject Boeren voor Natuur in de Polder van Biesland kan Jan Duijndam de laatste belangrijke veranderingen wat betreft inrichting, landschapselementen en de gesloten kringloop aanbrengen. Met deze veranderingen zal ook de beleving van het gebied veranderen. Om de veranderingen in de beleving van de Polder van Biesland te kunnen ontdekken is het van belang dat er door de jaren heen een vergelijkbare methode wordt gehanteerd waarmee de beleving gemeten wordt.

Uit dit onderzoek is gebleken dat er meer diepgang zit in de verhalen die de personen in het gebied zelf vertellen op het moment dat ze de beleving ondergaan dan in de antwoorden op de vragen van de enquête die de respondenten (in een andere omgeving en) op een ander tijdstip invullen. De individuele wandelingen en het uitwerken van de complete verhalen kost echter enorm veel tijd, wat deze methode erg kostbaar maakt. Een ander nadeel van deze methode, wat reeds in paragraaf 5.2 is genoemd, is dat de methode erg specifiek is, waardoor de resultaten moeilijk te generaliseren en te vergelijken zijn. De methode zal dus aangepast moeten worden om hier de komende jaren goed mee te kunnen werken. Hiervoor wil ik twee belangrijke aanbevelingen doen.

De eerste aanbeveling voor een efficiënte monitoring en evaluatie van de beleving van de Polder van Biesland de komende jaren is om in het onderzoek enkel het poldergebied te betrekken en niet de omliggende recreatiegebieden. Het gaat immers om de veranderingen in de beleving van de Polder door de veranderingen die in dit landschap plaatsvinden.

Een tweede aanbeveling is om geen individuele wandelingen te maken, maar in groepsverband te werken, om tijd te besparen. Op deze manier kunnen meer personen bereikt worden en kunnen deze ingedeeld worden in verschillende doelgroepen, zoals boeren, kinderen, ouderen. Ook wordt de methode hiermee minder specifiek en dus gemakkelijker herhaalbaar en vergelijkbaar.

Voor het onderzoeken van de beleving in de komende jaren heb ik een aantal ideeën die ik hierna zal bespreken. Ik kan hiervan niet zeggen wat de beste of meest efficiënte methode is. Hiervoor zullen de verschillende methoden uitgetoetst moeten worden of zullen ze besproken moeten worden met een belevingsdeskundige. Het is ook mogelijk om meerdere methoden naast elkaar toe te passen.

Het eerste onderzoeksideaal is om groepswandelingen, -excursies of -rondleidingen te organiseren in de Polder. Tijdens deze activiteit kan bij iedereen een voicerecorder omgehangen worden of één algemene geluidsopname gemaakt worden, waarbij naderhand de verschillende aspecten van beleving uitgewerkt worden aan de hand van de verhalen die opgenomen zijn. Het maken van een algemene groepsopname zal in de praktijk echter lastig uitvoerbaar zijn. Een andere mogelijkheid is om een aantal onderzoekers mee te sturen in de groep en deze ieder aantekeningen te laten maken van een bepaald aspect van beleving of van alle aspecten van een aantal personen uit de groep. Ook is het mogelijk om de personen in de groep een vragenlijst mee te geven die gebaseerd is op de reeds afgenomen enquête. De bedoeling is dat deze vragenlijst zo ver mogelijk tijdens en de rest direct na de activiteit ingevuld wordt, zodat de antwoorden zo veel mogelijk op het moment van de beleving gegeven worden. Het vertellen van verhalen op bepaalde plekken van de route kan ook een onderdeel van deze vragenlijst zijn.

Een ander onderzoeksideaal is het meegeven van camera's aan een aantal personen in de Polder. Je kunt deze personen vragen een aantal foto's te maken en daar hun verhaal bij te vertellen of te schrijven. Dit zou je kunnen combineren met de

groepswandelingen/-excursies. Ook is het een mogelijkheid om een soort gastenboek te maken in de Polder waar bezoekers hun belevingsverhaal in kwijt kunnen.

Een laatste idee is het organiseren van diverse workshops in de Polder van Biesland. Deze workshops kunnen diverse doelen hebben en verschillen in opzet. In de workshops kun je bezoekers en omwonenden mee laat denken over de visie Boeren voor Natuur in samenhang met de recreatie in de Polder.

De onderzoeksmethoden zijn allemaal goed te combineren met de Bieslanddagen of met andere activiteiten die door de stichting Vrienden van Biesland georganiseerd worden. Excursies of rondleidingen kunnen tijdens de Bieslanddagen bijvoorbeeld met paard en wagen georganiseerd worden en aan de methode met de foto's kan een prijsvraag verbonden worden. Ook kan het als extra activiteit georganiseerd worden in de zomerperiode, omdat dit de meest geschikte periode is wat het weer betreft en mensen in de zomer vaak meer tijd hebben, vooral degenen met kinderen.

De verschillende methoden zijn ook in andere gebieden toepasbaar. Het zijn echter wel methoden die voornamelijk bedoeld zijn om ontwikkelingen in een bepaald gebied te onderzoeken en niet om verschillende gebieden te vergelijken.

Op dit moment is in de monitoring en evaluatie van het pilotproject in de Polder van Biesland het thema maatschappij nog erg onderbelicht. De maatschappij is echter wel erg belangrijk voor vooral regionale partijen, zoals gemeenten, en hopelijk ook steeds meer voor de Europese Unie.

In dit onderzoek ben ik enkel bezig geweest met het subthema beleving. Verder onderzoek in dit subthema kan gericht zijn op welk aspect van beleving de meeste interesse wekt bij de Europese Unie en op het uitproberen en evalueren van de verschillende methoden. Ook kan er gezocht worden naar bepaalde indicatoren om de verandering in beleving te meten. Er zijn binnen het pilotproject Boeren voor Natuur in de Polder van Biesland goede contacten om dit soort vervolgonderzoek door studenten uit te laten voeren van bijvoorbeeld Wageningen UR of Hogeschool InHolland Delft.

De overige subthema's, educatie en draagvlak, verdienen ook nog meer aandacht. Hier wordt op het moment al hard aan gewerkt door onder andere de stichting Vrienden van Biesland, die erg betrokken zijn bij de maatschappij. Er is bijvoorbeeld een kinderboek ontwikkeld voor de schoolklassen die bij Jan Duijndam op de boerderij komen. Dit boekje is gevuld met leerzame en leuke spelletjes, raadsels, puzzels en dergelijke met het doel dat Boeren voor Natuur beter in het geheugen van de kinderen blijft. Echter, ook bij deze subthema's moet net als bij de beleving één lijn getrokken worden in de monitoring en evaluatie de komende jaren. De onderzoeksmethoden kunnen verschillen per doelgroep en ook door de jaren heen kunnen de methoden enigszins veranderen, de resultaten moeten echter wel vergelijkbaar zijn met de resultaten van voorgaande jaren om de veranderingen door de jaren heen in beeld te kunnen brengen. Interessant is ook om uit te zoeken wat de mogelijkheden zijn om de drie subthema's van het thema maatschappij te combineren in een onderzoek.

6 Conclusie

Het meten van veranderingen in beleving is erg lastig. Beleving kan niet in getallen uitgedrukt worden, het is een kwalitatieve waarde. Beleving bestaat uit verschillende stappen van de interactie tussen de mens en zijn omgeving (ruimte, waarnemen, ervaren, waarderen, gedrag, ruimtelijke consequenties). Tot nu toe is belevingsonderzoek er vooral op gericht geweest om landschapsvoorkeuren en verschillen in belevingswaarde tussen gebieden te ontdekken. Deze onderzoeken richtten zich vooral op het belevingsaspect 'waarderen'. Naar veranderingen in beleving in een bepaald gebied is weinig tot geen onderzoek gedaan en hier bestaan geen standaard indicatoren voor. Voor het monitoren van veranderingen in beleving in een bepaald gebied zijn vooral de belevingsaspecten 'waarnemen' en 'ervaren' van belang.

Waarnemingen en ervaringen kunnen het beste geanalyseerd worden op het moment dat de beleving daadwerkelijk plaatsvindt. Om die reden is er in dit onderzoek voor gekozen om met diverse personen een wandeling door de Polder van Biesland en de omgeving te maken, waarbij de verhalen van de wandelaars zijn opgenomen met behulp van een voicerecorder. Uit de vooraf afgenomen enquête bleek dat de respondenten in de polder voornamelijk wandelen en fietsen, dus wat dat betreft sluit de wandelmethode goed aan bij de gebruikelijke activiteiten in de polder.

Uit dit kwalitatieve onderzoek bleek dat de Polder van Biesland over het algemeen positief beleefd wordt. Naast de fauna, de natuur, de rust, de ruimte, de vrijheid en de afwisseling, geven de duurzaamheid en de achtergrondkennis van het gebied de bezoekers een positief gevoel. De duurzaamheid in het gebied heeft voor een groot deel te maken met de visie Boeren voor Natuur die in dit poldergebied wordt toegepast. Aspecten als de helofytenfilters en het goede leven van de koeien, die met deze visie te maken hebben worden ook positief ervaren door de bezoekers van de polder. De belangrijkste positieve veranderingen die in de Polder van Biesland waargenomen worden zijn het gevolg van de natuurgerichte bedrijfsvoering die Jan Duijndam in het poldergebied toepast. Enkele aspecten die negatieve gevoelens oproepen in de Polder van Biesland, zoals het kleiner worden van het natuurgebied en het slechte onderhoud, kunnen door verdere toepassing van de visie Boeren voor Natuur enigszins ondervangen worden. Hoewel door de respondenten niet over Boeren voor Natuur gesproken wordt blijken zij veel veranderingen die het gevolg zijn van toepassing van deze visie waar te nemen en positief te waarderen. De beleving van de visie Boeren voor Natuur in de Polder van Biesland is dus positief. De bezoekers van de polder willen meer groen in het gebied behouden en het groene gebied zeker niet kleiner zien worden, maar het liefst zien uitbreiden. De toepassing van Boeren voor Natuur in de Polder van Biesland kan hier een belangrijke bijdrage aan leveren.

De komende jaren zal Jan Duijndam nog meer veranderingen in de Polder van Biesland aanbrengen om volledig om te schakelen naar een natuurgerichte

bedrijfsvoering. Het monitoren van de beleving van de Polder van Biesland door de bezoekers en omwonenden blijft van belang om te achterhalen of deze door volledige toepassing van Boeren voor Natuur verandert. De in dit onderzoek gebruikte methode geeft veel informatie over de verschillende aspecten van beleving, maar is een erg tijdrovende en specifieke methode. Om in de toekomst efficiënt belevingsonderzoek te kunnen uitvoeren in deze polder zal de methode aangepast moeten worden. Hiervoor is het van belang dat er goed nagedacht wordt over wat er precies gemeten moet worden. Er moeten indicatoren opgesteld worden voor het meten van veranderingen in beleving in een bepaald gebied. Wanneer dit gedaan is kan besloten worden wat de meest geschikte methode is om de komende jaren toe te passen voor de monitoring en evaluatie van de beleving in de Polder van Biesland.

Literatuur

- Berg, A.E. van den & Buijs, A.E. & Jacobs, M.H. (2003) *Ruimte voor beleving. Leidraad voor belevingsonderzoek in theorie en praktijk*. Intern rapport Alterra, Wageningen
- Berg, A.E. van den (2004) *De charme van de savanne. Onderzoek naar landschapsvoorkeuren*. Topos 01-2004, p.10-12
- Buijs, A.E. & Kralingen, R.B.A.S. van (2003) *Het meten van beleving. Inventarisatie van bestaande indicatoren en meetmethoden*. Alterra-rapport 782, Reeks Belevingsonderzoek nr. 8, Alterra, Research Instituut voor de Groene Ruimte, Wageningen
- Buijs, A.E. & Steg, L. (2004) *Psychologie en duurzame ontwikkeling. De psychologie van milieugedrag en natuurbeleving*. Vakreview. Werkgroep Disciplinaire Verdieping Duurzame Ontwikkeling, Netwerk Duurzaam Hoger Onderwijs
- Buizer, M., Ekamper, T., Berg, A. van de, Kwak, R. & Vries, C. de (2005) *Boeren voor Natuur. Verhalen van Biesland. Voorstel voor monitoring en evaluatie van Boeren voor Natuur in de Polder van Biesland*. Alterra, Research Instituut voor de Groene Ruimte, Wageningen
- Niemeijer, C.C. (2006) *Visie op balans. Vragers en aanbieders van groen-blaauwe diensten aan het woord*. De Bunte Advies, Oele
- Stortelder, A.H.F., Schrijver, R.A.M., Alberts, H., Berg, A. van den, Kwak, R.G.M., Poel, K.R. de, Schaminée, J.H.J., Top, I.M. van den & Visschedijk, P.A.M. (2001) *Boeren voor natuur. De slechtste grond is de beste*. Alterra-rapport 312, Alterra, Research Instituut voor de Groene Ruimte, Wageningen
- Stortelder, A.H.F., Schrijver, R.A.M., Top, I.M. van den & Alberts, H. (2001) *Boeren voor natuur. Scenario's voor het landelijk gebied*. Alterra-rapport 279, Alterra, Research Instituut voor de Groene Ruimte, Wageningen
- Top, M. van den, Stortelder, A., Ekamper, T., Kruit, J., Kwak, R., Schrijver, R., Schievink, J. & Vries, C. de (2003) *Boeren voor Natuur in de Polder van Biesland*. Alterra-rapport 770, Alterra, Research Instituut voor de Groene Ruimte, Wageningen
- Vries, S. de & Kralingen, R.B.A.S. van (2002) *De beleving van het Nederlandse landschap door haar bewoners. De geschiktheid van het SPEL-instrument voor monitoringsdoeleinden*. Alterra-rapport 609, Alterra, Research Instituut voor de Groene Ruimte, Wageningen

Bijlage 1 : Enquête

Beste Meneer/ Mevrouw,

Voor mijn stage bij Alterra (Research Instituut voor de Groene Ruimte) ben ik (Debbie Nuijten, student aan Wageningen Universiteit) bezig met een onderzoekje naar de beleving van de Polder van Biesland.

Het landelijke gebied in Nederland staat onder grote druk door de uitbreidingen van steden en het verdwijnen van de landbouw. Vooral in de Randstad speelt de stedelijke druk een grote rol en verdwijnen er steeds meer open gebieden in het landschap. De Polder van Biesland is één van de weinige nog overgebleven open gebieden in de Randstad.

De Polder maakt onderdeel uit van een groene enclave die zich uitstrekt van Delft tot Pijnacker-Nootdorp, Zoetermeer en Den Haag. Het laatste decennium is deze open polder steeds verder gekrompen onder invloed van de verstedelijking, glastuinbouw en bosaanplant. De Polder van Biesland is een belangrijk uitloopgebied voor de omwonenden.

Het is dan ook van groot belang hoe de omwonenden van de Polder van Biesland de Polder en de veranderingen in dit gebied ervaren. Vandaar deze enquête, waarvoor ik uw medewerking vraag.

Bij deze brief vindt u een vragenlijst met 14 vragen die betrekking hebben op de beleving van de Polder van Biesland en ten slotte 5 algemene vragen. Tevens zijn er een luchtfoto en een kaart bijgevoegd waarop de afbakening van de Polder van Biesland is aangegeven. Het invullen van de enquête zal ongeveer 10 minuten van uw tijd in beslag nemen.

Succes en bedankt voor uw medewerking!

Met vriendelijke groet,

Debbie Nuijten

Enquête over de beleving van de Polder van Biesland

1. Hoe bekend bent u met het gebied van de Polder van Biesland? (omcirkel het juiste cijfer, waarbij 1=totaal onbekend en 10=heel erg bekend)

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

2. Hoe vaak bezoekt u gemiddeld de Polder van Biesland?

- ☐ dagelijks
- ☐ enkele keren per week
- ☐ wekelijks
- ☐ enkele keren per maand
- ☐ maandelijks
- ☐ enkele keren per jaar
- ☐ minder dan één keer per jaar

3. Wat voor activiteiten onderneemt u in het gebied? (denk hierbij aan wandelen, fietsen, woon-werkverkeer etc.)

.....
.....
.....
.....

4. Hoe aantrekkelijk vindt u de Polder van Biesland? (omcirkel het juiste cijfer, waarbij 1=heel onaantrekkelijk en 10=heel aantrekkelijk)

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

5. Wat spreekt u het meeste aan in de Polder van Biesland? (geef uw antwoord in enkele trefwoorden)

.....
.....
.....

6. Wat spreekt u het minste aan in de Polder van Biesland? (geef uw antwoord in enkele trefwoorden)

.....
.....
.....

7. Kunt u op de kaart of de luchtfoto aangeven waar u het landschap het mooist vindt (M) en waar u het landschap het minst mooi vindt (L)? Licht uw keuze toe:

.....
.....
.....
.....
.....

8. Voelt u zich verbonden met de Polder van Biesland, in de zin dat de Polder, of een deel ervan, een speciale betekenis voor u heeft? (omcirkel het juiste cijfer, waarbij 1=in het geheel niet verbonden en 10=heel erg sterk verbonden)

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

9. Indien u bij bovenstaande vraag een cijfer hoger dan 5 heeft omcirkeld, kunt u aangeven op welke manier u zich verbonden voelt met de Polder van Biesland?

.....

.....

.....

.....

.....

10. Kunt u omschrijven wat voor gevoel er bij u opkomt wanneer u in de Polder van Biesland bent?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

11. Heeft u de afgelopen jaren veranderingen waargenomen in het gebied?

- ☐ ja
- ☐ nee (ga verder met vraag 14)

12. Welke veranderingen heeft u waargenomen en hoe heeft u deze ervaren (positief (+), negatief (-) of neutraal (0)? (omschrijf de verandering en kruis uw ervaring aan in de juiste kolom)

Verandering	+	-	0

13. Wat denkt u dat de oorzaak of reden van deze veranderingen is?

.....
.....
.....
.....
.....
.....

14. Stel dat u zelf iets mocht veranderen in de Polder van Biesland, wat zou u dan veranderen?

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Tot slot nog enkele algemene vragen:

15. Bent u man of vrouw?

- ☐ man
- ☐ vrouw

16. Wat is uw leeftijd?

.....jaar

17. Wat is uw nationaliteit?

.....

18. Wat is uw hoogst voltooide opleiding?

- ☐ lager onderwijs
- ☐ vmbo
- ☐ havo
- ☐ vwo
- ☐ lager beroepsonderwijs (LBO)
- ☐ middelbaar beroepsonderwijs (MBO)
- ☐ hoger beroepsonderwijs (HBO)
- ☐ wetenschappelijk onderwijs (WO)

19. Kunt u op de kaart aangeven waar u woont (X)?

Hartelijk dank voor uw medewerking!

Bijlage 2 : Uitwerking enquête

Vraag 1:

Hoe bekend bent u met het gebied van de Polder van Biesland?

(1=totaal onbekend, 10=heel erg bekend)

respondent	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
bekendheid	10	7	8	10	8	8	8	10	10	5	4	7	6	7	3	?	6

respondent	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34
bekendheid	8	1	1	7	1	8	6	8	7	8	8	5	7	7	9	9	9

Gemiddelde = 6,8 (respondent 16 is hierbij niet meegeteld)

Vraag 2:

Hoe vaak bezoekt u gemiddeld de Polder van Biesland?

respondent	dagelijks	enkele keren per week	wekelijks	enkele keren per maand	maandelijks	enkele keren per jaar	minder dan één keer per jaar
1				x			
2		x					
3			x				
4		x					
5		x					
6				x			
7			x				
8	x						
9	x						
10					x		
11						x	
12		x					
13			x				
14						x	
15					x		
16				x			
17				x			
18			x				
19							x
20						x	
21						x	
22					x		
23			x				
24						x	
25			x				
26						x	

27			x				
28		x					
29							x
30					x		
31		x					
32		x					
33	x						
34			x				
Totaal	3 (8,8%)	7 (20,6%)	8 (23,5%)	4 (11,8%)	4 (11,8%)	6 (17,6%)	2 (5,9%)

Vraag 3:

Wat voor activiteiten onderneemt u in het gebied?

respondent	
1	Wandelen, fietsen, fotograferen, rondleiding geven, aankoop vlees, gesprekken met Jan Duijndam
2	Fietsen, technisch werk op de boerderij
3	Wandelen, fietsen
4	Fietsen, woon-werkverkeer, sporten, vogels kijken
5	Wandelen, fietsen
6	Wandelen, fietsen, vissen
7	Wandelen, fietsen, vogels observeren
8	Werken (veehouder)
9	Wandelen, werken (veehouder)
10	Wandelen, fietsen, sporten, vogels kijken
11	Wandelen, fietsen
12	Wandelen met de hond
13	Wandelen, fietsen
14	Wandelen, fietsen
15	Fietsen
16	Wandelen, fietsen, gymnastiek (in zomer)
17	Wandelen, fietsen, gymen
18	Wandelen, fietsen
19	Wandelen
20	Wandelen
21	Wandelen, fietsen
22	Wandelen, fietsen
23	Fietsen, bezoeken Hoeve Biesland
24	Fietsen
25	Wandelen, fietsen, woon-werkverkeer
26	Fietsen, bezoeken manege
27	Wandelen, fietsen
28	Fietsen, woon-werkverkeer, hardlopen
29	Niks, ik kom er nooit
30	Fietsen
31	Hond uitlaten, fietsen
32	Wandelen, fietsen, skaten
33	Wandelen, fietsen, tuinieren, hobbydieren
34	Wandelen, fietsen

Fietsen	28 (82,4%)
Wandelen (met of zonder hond)	24 (70,6%)
Sporten (gymen, skaten, hardlopen)	6 (17,6%)
Hobbyen (fotograferen, rondleiding geven, technisch werk op boerderij, vissen, tuinieren, hobbydieren)	4 (11,8%)
Woon-werkverkeer	3 (8,8%)
Bezoek afleggen (boerderij, manege)	3 (8,8%)
Vogels kijken	3 (8,8%)
Werken	2 (5,9%)
Niks (kom er nooit)	1 (2,9%)

Vraag 4:

Hoe aantrekkelijk vindt u de Polder van Biesland?
(1=heel onaantrekkelijk, 10=heel aantrekkelijk)

respondent	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
aantrekkelijk	8	8	8	10	10	10	10	8	10	7	8	9	8	8	8	8	7

respondent	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34
aantrekkelijk	8	8	7	8	3	8	8	8	8	8	8	7	9	7	8	10	9

Gemiddelde = 8,1

Vraag 5:

Wat spreekt u het meeste aan in de Polder van Biesland?

respondent	
1	Vogelrijkdom, dichtbij natuur, seizoenswisseling, dichtbij voedselproductie, goed voorbeeld duurzaamheid, vrijheid
2	Natuur, dieren, ruimte
3	Rustpunt en groene omgeving vlak buiten de stad
4	Groen, ruimte, natuur
5	Natuur, water, dieren
6	Flora, fauna, uitzicht
7	Diversiteit flora/fauna, ruimtebeleving
8	Mooie koeien met kalveren
9	Ruimte, rust, veel groen, koeien met kalveren
10	Open ruimte, leegte, ver kunnen kijken, stilte
11	Rust, ruimte, vogelgeluiden
12	Fauna
13	Rust, vogels
14	Rust, mooie omgeving
15	Veel groen, afwisselend
16	Rust vlakbij de drukke stad, afwisselend landschap
17	Bloemen in voorjaar, veel groen, afwisseling polder/bos
18	Weidevogels, stuk groen in stedelijk gebied, voetpad door de weilanden
19	Rust, stilte, landelijke geuren
20	Rust, stilte, even ontstressen
21	Afwisselend landschap

22	Rust, vogels, bloemen
23	Bos, weiland, koeien, rust in randstad
24	Ruimte, rust, stukje natuur
25	Klein stukje ouderwetse polder midden in nieuwbouw en Ikea
26	Stukje natuur in Delft
27	Rust, gezondheid, milieu
28	Ruimte, rust, mooi landschap tussen de steden, herinnering aan kinderjaren
29	Bosgebied, plassen, rust
30	Landelijk, groen, rustig
31	Ruimte, groen
32	Groen, biologische boerderij, dichtbij, mooie dieren, afwisselend
33	Groen, ruimte, flora, fauna
34	Onvervangbaar (geen huizenbouw etc.), rust, ruimte

Fauna (vogels, koeien)	14 (41,2%)
Rust (stilte)	14 (41,2%)
Natuur (groen)	12 (35,3%)
Ruimte	11 (32,4%)
Groen/rust in stedelijk gebied	6 (17,6%)
Afwisseling/diversiteit	6 (17,6%)
Specifiek deel van het gebied (bos, weiland, water)	6 (17,6%)
Flora	4 (11,8%)
Uitzicht	2 (5,9%)

Antwoorden die door slechts één respondent gegeven zijn:

seizoenswisseling, duurzaamheid, leegte, voedselproductie, vrijheid, schoonheid, voetpad door weiland, landelijke geuren, ouderwetse polder in nieuwbouw, gezondheid, milieu, herinnering aan kinderjaren, biologische boerderij, dichtbij, ontstressen, onvervangbaar

Vraag 6:

Wat spreekt u het minste aan in de Polder van Biesland?

respondent	
1	Toenemende recreatiedruk, autoverkeer (op Korftlaan en Noordeindseweg levensgevaarlijk in combinatie met recreanten)
2	Omgeving van Ikea
3	Uitzicht op Ikea (ontsierend)
4	Toenemende drukte recreatie
5	Steeds kleiner wordend stukje natuur
6	Creatie van nieuwe dingen ten koste van recreatiegebied (actueel: bomenkap – uitbreiding camping)
7	Te druk (te veel mensen, vooral 's zondags en racefietsers)
8	Staatsbosbeheer die al het onkruid laat groeien en zaaien
9	Sommige wandelpaden die gebruikt worden door paarden en die altijd nat zijn
10	-
11	Geluid van het verkeer
12	De leempaden
13	-
14	Bij mooie dagen wel erg veel mensen op pad

15	?
16	Geen bomenkap ten behoeve van campinguitbreiding
17	Extra camping (nieuw te plannen in Delftse Hout), horizonvervuiling (Ikea)
18	Uitzicht op Ikea
19	Paardenpoep waar ik langs moet manoeuvreren
20	Landelijke geuren
21	Verkeer
22	-
23	Paardenpoep
24	Slechte verbindingen met Delftse Hout en Dobbeplass
25	Natuurlijke gebieden worden te klein
26	-
27	-
28	Slecht onderhoud van de fietspaden tussen Delft en Pijnacker-Nootdorp
29	-
30	Fietspad welke vanuit één kant ook door auto's bereden mag worden
31	Te weinig fietspaden, homocontacten
32	Geluid van de snelweg
33	Weinig beschutting, uitzicht op bebouwing
34	Dat óók dit kan verdwijnen

Kleiner wordende (verdwijnen) natuur/recreatiegebied (uitbreiding stedelijke)	6 (22,2%)
Autoverkeer (geluid)	5 (18,5%)
Horizonvervuiling (uitzicht op bebouwing)	5 (18,5%)
Drukke	4 (14,8%)
Slecht onderhoud (onkruid, leempaden, fietspaden)	4 (14,8%)
Paardenpoep	2 (7,4%)
Slechte verbindingen (te weinig fietspaden)	2 (7,4%)
Landelijke geuren	1 (3,7%)
Weinig beschutting	1 (3,7%)
Homocontacten	1 (3,7%)

Vraag 7:

Waar vindt u het landschap het mooist (M) en waar het minst mooi (L) (+ toelichting)?

respondent	
1	M: moerasgebied bij afgeknotte molen L: Ikea (de blauwe doos)
2	M: gebied bij schuur van Piet Waaijer → rust L: gebied bij Ikea → te dicht bij bebouwing
3	M: moerasgebied bij afgeknotte molen → variatie van gebied, veel vogels o.a. lepelaar en ooievaar L: Benedenpolder, langs Virullypad
4	M: hele gebied L: waar bebouwing te zien is, zoals Ikea en manege
5	Ieder stukje natuur heeft zijn eigen charme
6	M: moerasbosje en langs krekengebied → schuilplaats dieren L: vuilstort → dubieus
7	-

8	M: eigen land
9	M: land langs Virullypad → koeien met kalveren lopen in een ongerept natuurgebied L: Noordeindseweg → wandelpad dat gebruikt wordt door paarden en dat altijd nat is
10	M: gebied aan kant van de Dobbepas → verre uitzicht L: gebied bij manege → erg leeg, maar onaantrekkelijk
11	M: arboretum L: gebied van manege
12	M: bovenpolder → vanwege soort moerasgedeelte
13	M: afwisseling
14	M: gebied tussen krekengebied en Hoeve Biesland → komt dichtst bij natuurlijk gebied L: gebied bij Ikea → gebied van snelweg, lelijke gebouwen
15	M: afwisseling
16	-
17	M: gebied aan kant van de Dobbepas L: gebied bij manege
18	M: moerasgebied bij afgeknotte molen → stuk plas met water- en weidevogels, bosje met reigers L: gebied bij boerderij → gecultiveerde land rond boerderij
19	n.v.t. → niet bekend met gebied
20	n.v.t. → niet bekend met gebied
21	M: gebied langs krekengebied → langs water en bebossing fietsen, mogelijkheid om te consumeren in natuur L: gebied bij Ikea → commercie zo dicht bij natuurgebied
22	n.v.t. → niet bekend met gebied
23	M: vergezichten in polder → zicht vanaf Klein-Delfgauw richting Delft en zicht over het weiland bij Hoeve Biesland
24	M: gebied langs Virullypad → paarden L: aansluiting Virullypad – Noordeindseweg → fietspad sluit niet goed aan
25	M: gebied aan kant van Dobbepas → vanaf fietspad naar Nootdorp uitzicht over polder met zicht op Delft L: gebied bij Ikea → altijd rommelig, verhoudingen zijn zoek, veel te groot bedrijf (winkel blauw) ten opzichte van de omgeving
26	M: moerasgebied in Bovenpolder → ziet er mooi uit L: Benedenpolder → gewoon weiland
27	-
28	M: hele gebied → mooie ongerepteid van de natuur
29	M: Delftse Hout en Bieslandbos vlak bij huis L: uitzicht vanuit huis in Pijnacker wordt belemmerd door bomen
30	M: moerasgebied bij afgeknotte molen → veel soorten vogels
31	M: gebied aan kant van Dobbepas → ongerepteid landschap L: gebied bij Ikea → ontsiering landschap door Ikea (kleuren blauw-geel)
32	M: gebied rond boerderij → groen, biologisch L: bebouwing aan kant van Dobbepas
33	M: zuidelijke pad Bovenpolder → bereikbaarheid polder L: gebied bij Ikea → uitzicht op bebouwing
34	-

Mooiste landschap	Antwoord van 26 respondenten
Moerasgebied bij afgeknotte molen	6 (23,1%)
Gebied aan kant van Dobbepas (bij schuur Piet Waaijer)	5 (19,2%)
Langs krekengebied (zuidkant Virullypad)	3 (11,5%)
Hele gebied	2 (7,7%)

Land tussen boerderij en krekengebied (noordkant Virullypad)	2 (7,7%)
Afwisseling van de verschillende landschappen	2 (7,7%)

Antwoorden die door slechts één respondent gegeven zijn:

Ieder stukje natuur heeft zijn eigen charme, eigen land, arboretum, moerasbosje, vergezichten in de polder, Delftse Hout en Bieslandse Bos vlakbij huis, gebied rond boerderij, zuidelijke pad van Bovenpolder

Minst mooie landschap	Antwoord van 19 respondenten
Gebied bij Ikea	8 (42,1%)
Gebied bij manege	4 (21,1%)

Antwoorden die door slechts één respondent gegeven zijn:

Land tussen boerderij en krekengebied (noordkant Virullypad), vuilstort, wandelpad langs Noordeindseweg, gebied rond boerderij, aansluiting Virullypad - Noordeindseweg, Benedenpolder, uitzicht vanuit huis in Pijnacker wordt belemmerd door bomen, bebouwing aan de kant van de Dobbepolder

Vraag 8:

Voelt u zich verbonden met de Polder van Biesland, in de zin dat de Polder, of een deel ervan, een speciale betekenis voor u heeft?

(1=in het geheel niet verbonden, 10=heel erg sterk verbonden)

respondent	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
verbondenheid	9	8	8	10	9	10	8	10	10	6	8	7	3	4	6	6	6

respondent	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34
verbondenheid	8	8	5	7	4	-	7	9	1	8	8	7	4	2	7	10	9

Gemiddelde = 7,0 (respondent 23 is hierbij niet meegeteld)

Vraag 9:

Op welke manier voelt u zich verbonden met de Polder van Biesland?

respondent	
1	Uniek, oud landschap op vernieuwende wijze beheerd. Respect voor dit gebied en Jan Duijndams visie
2	Door de ruimte, de vogels en de rust
3	Een aantrekkelijke wandelroute zowel in de zomer als in de winter
4	Hou erg van natuur en ruimte. De polder naast de deur voor sporten en vogels kijken
5	Wij waren ooit deel van de natuur
6	Altijd nabij deze polder gewoond
7	Ik kom hier voor mijn natuurbeleving. Tegenwoordig ook weer met kleine kinderen. Ik kan ze dan veel leren wat ik ook bij mijn eigen kinderen heb gedaan. Kijken met de verrekijker is een feest.
8	Omdat ik mijn bedrijf er heb
9	Bedrijfsmatig
10	Erlangs fietsen is ontspannen en uitdagend tegelijk. Ook naar huizen gezocht in de

	buurt. Tussen 2 plassen in, leuk fietsen, sporten. Mooi gebied!
11	-
12	Het een zijn met de natuur
13	n.v.t.
14	n.v.t.
15	De natuur en de ruimte
16	-
17	Belangrijk voor recreatie, rustpunt
18	Ik fiets er graag voor om. Geeft lucht in stedelijk gebied. Ik voel opluchting er te zijn en geniet van de vogels
19	Het doet mij sterk denken aan het boerenland waar ik 20 jaar geleden woonde
20	n.v.t.
21	Opgegroeid in de omgeving
22	n.v.t.
23	Ik kan alleen maar hopen dat het nooit verdwijnt!
24	Woon aan de Dobbeplas dicht bij de natuur, dus verbinding Delft loopt via deze route
25	Wij houden van het buitenleven. Bieslandse polder was vroeger eigendom van mijn overgrootvader
26	n.v.t.
27	Het ligt precies naast mijn woonomgeving en ik vind nog het belangrijkste dat dat voor een ieder mens van toepassing is
28	Als direct aanwonende en het feit dat ik er als kind al speelde (o.a. slootje springen)
29	Ik heb wel eens een feestje gehad bij "Knus", Delftse Hout. Ik vond het heerlijk aan het water en heerlijk rustig
30	n.v.t.
31	n.v.t.
32	Oudste bewaarde polder in de omgeving. Natuur dicht bij huis
33	Het uitoefenen van diverse hobby's
34	Onvervangbaar gebied

Vraag 10:

Kunt u omschrijven wat voor gevoel er bij u opkomt wanneer u in de Polder van Biesland bent?

respondent	
1	Rust, (ont)spanning, welke vogels zijn er?
2	Vrij zijn
3	Rust, vrijheid
4	Rust, vrijheid, blijheid, maar ook angst dat het verloren kan gaan door bebouwing
5	Rust
6	Nostalgie
7	Rust, blijheid
8	Dan loop ik in mijn eigen land en zie ik mooie koeien
9	Vrijheid, veel groen, rust
10	Rust, uitdagende vergezichten, Virullypad: tegen de wind in fietsen
11	Rust, ontspanning
12	Vrijheid
13	Ontspannen
14	Rust, onthaasting, dat de natuur toch nog dichtbij is
15	-
16	Een gevoel dat voortkomt uit jeugd jaren toen je met ouders en later met vrienden beleefde
17	Ontspanning, blij

18	Geeft lucht in stedelijk gebied, opluchting, genieten
19	Rust, vredig, de wereld staat hier een beetje stil
20	Drukke ontlopen, ontstressen
21	Rustgevend
22	Stilte, rust
23	Vrijheid, vrije natuur
24	Rust, vrijheid
25	Mag beslist niet kleiner worden
26	Lekker in de natuur, geen huizen, alleen vogels
27	Rustgevend, geestverruimend
28	Rust, ruimte
29	Mooie natuur: vogelgeluiden, uiltjes, eekhoorntjes
30	Uniek dat zo'n landelijke omgeving zich in de Randstad bevindt
31	Vrijheid
32	Dit bestaat dus nog, mooi dat natuurschoon, rust, bijzonder
33	Lucht, ruimte
34	Onvervangbaar

Rust	16 (48,5%)
Vrijheid	8 (24,2%)
Natuur dichtbij	6 (18,2%)
Ontspanning / ontstressen	5 (15,2%)
Onthaasting	3 (9,1%)
Blijheid	3 (9,1%)
Spanning / uitdaging	2 (6,1%)
Angst voor verkleinen of verdwijnen	2 (6,1%)
Genieten	2 (6,1%)
Lucht in stedelijk gebied	2 (6,1%)
Ruimte	2 (6,1%)
Onvervangbaar / uniek / bijzonder	2 (6,1%)

Antwoorden die door slechts één respondent gegeven zijn:
Nostalgie, herinnering, opluchting, vredig, stilte, geestverruimend

Vraag 11 t/m 13:

**Heeft u in de afgelopen jaren veranderingen waargenomen in het gebied?
Welke veranderingen heeft u waargenomen en hoe heeft u deze ervaren?
(positief +, negatief – of neutraal 0) Wat denkt u dat de oorzaak of reden van
deze veranderingen is?**

respondent	Verandering	ervaring	oorzaak/reden
1	Meer landschapselementen (hekken, water, paden) Meer verkeer Grotere Ikea	+ - -	Verstedelijking
2	Drasgebied	+	Vogels ruimte geven
3	n.v.t.		
4	Drukke Vervuiling Bebouwing Verfraaiing natuur	- - - +	Brasserhout, Ypenburg, meer drukte

5	Natuur moet steeds meer inleveren voor mens	0	Te veel mensen op de wereld
6	Poldergrens wordt alsmaar kleiner	-	Commercieel belang
7	Verbetering van de biotoop Uitzichtvervuiling door Ikea	+ -	Natuurmens zijn liefdevol bezig, economische mens gaat het alleen om geld en gewin, gaan rücksichtlos te werk en ontzien de natuur niet ook al zeggen ze van wel
8	n.v.t.		
9	n.v.t.		
10	Wordt veel eromheen gebouwd	-/0	Behoeft aan woningen
11	n.v.t.		
12	Moerasgedeelte	+	Voor de dieren
13	n.v.t.		
14	n.v.t.		
15	n.v.t.		
16	Opkomende woningbouw	0	Commercie van projectontwikkelaar
17	Natuurlijkere afscheiding t.h.v. Virullypad richting Dobbeplas Handhaving natuurlijke berm, minder bemaaiing	+ +	?
18	Uitzicht: Ikea	-	Uitbreiding van Ikea
19	n.v.t.		
20	n.v.t.		
21	n.v.t.		
22	n.v.t.		
23	Opgeruimder, het wordt onderhouden	+	Betere samenwerking met de bewoners van de polder en de gemeente Aandacht die het krijgt van vereniging Vrienden van Biesland
24	n.v.t.		
25	Biologische boerderij Beter beheer Bieslandse dagen	+ + +	Meer aandacht voor de natuur
26	Boomstammen bij het Korft	+	?
27	n.v.t.		
28	Drukker Woningbouw Bosaanplant Vervuiling, zwerfvuil	- - + -	Volbouwen van Vinex – Ypenburg Slechte mentaliteit van stadsmensen uit Den Haag
29	n.v.t.		
30	n.v.t.		
31	Uitbreiding Ikea	-	Gemeente laat zich omkopen voor geld
32	Drukker Meer bebouwing Goed onderhouden Fietspaden onderhoud	- - + -	Meer woningbouw in omgeving
33	Meer soorten dieren Natuurlijk ontwikkelen Sluipverkeer	+ + -	Logisch ontwikkeld
34	Er zijn plannen, nog niet duidelijk, we zien ze argwanend tegemoet	?	Huizen en geldhonger Blijft er nog zuurstof voor onze longen?

Vraag 14:

Stel dat u zelf iets mocht veranderen aan de Polder van Biesland, wat zou u dan veranderen?

respondent	
1	Vogelhut, kinderpolderpad, minder auto's, sterkere keuze voor duurzaamheid
2	Lindebomen, molen
3	-
4	Meer toezicht op o.a. brommers, mogelijkheden voor uitbreiding, aantal boompertijen voor verfraaiing en schaduw voor koeien
5	Meer fruitbomen en –struiken (helpt om kinderen ook natuur mooi te laten vinden)
6	Stop commercie
7	Niks, zo laten, dat komt iedereen ten goede
8	Oude schuur plat gooien en mooie schuur bouwen
9	Niks, het is goed zoals het is
10	-
11	-
12	Leempaden asfalteren
13	Camping niet groter
14	Gebied vergroten, je bent er toch zo uitgewandeld
15	-
16	-
17	-
18	-
19	Voorlopig niets
20	-
21	Geen verkeer
22	-
23	-
24	Betere fietspadverbinding tussen Delftse Hout en Dobbeplass
25	Geen horizonvervuiling
26	-
27	Er mag niets worden afgesnoept, gebied uitbreiden
28	Verbetering wandel- en fietspaden
29	-
30	Fietspad voor auto's afsluiten
31	Ikea afbreken
32	Meer groen behouden, dus recente woningbouw terugdraaien. Betere kwaliteit Virullypad
33	Begroeiing langs wegen en paden
34	-

Vraag 15 t/m 19:

Geslacht, leeftijd, nationaliteit, hoogst voltooide opleiding, woonplaats?

respondent	geslacht	leeftijd	Nationaliteit	opleiding	woonplaats
1	m	41	Nederlandse	HBO	Buiten kaart (Den Hoorn)
2	m	73	Nederlandse	MBO	Pijnacker (Noordoost)
3	v	60	Nederlandse	MBO	Delft (Midden)
4	m	45	Nederlandse	HBO	Nootdorp (Zuid)
5	v	38	Nederlandse	MBO	Pijnacker (Noordwest)
6	m	76	Nederlandse	MBO	Delfgauw (Noord)
7	v	55	Nederlandse	HBO	Buiten kaart (Delft - Tanthof West)

8	m	42	Nederlandse	LBO	Klein-Delfgauw
9	v	30	Nederlandse	LBO	Klein-Delfgauw
10	v	42	Spaanse	WO	Delft (Noord)
11	v	51	Nederlandse	HBO	Delft (Noordoost)
12	m	49	Nederlandse	MBO	Delfgauw (Midden)
13	v	60	Nederlandse	Havo	Delft (Zuid)
14	v	47	Nederlandse	WO	Delfgauw (Noord)
15	v	63	Nederlandse	Havo	Delft (Zuid)
16	v	75	Nederlandse	Havo	Delft (Noordwest)
17	v	50	Nederlandse	HBO	Delft (Noord)
18	v	43	Nederlandse	MBO	Buiten kaart (richting Pijnacker Zuidoost)
19	v	58	Nederlandse	HBO	Buiten kaart (Den Haag)
20	v	52	Nederlandse	HBO	Buiten kaart (richting Rijswijk Noordwest)
21	v	28	Nederlandse	HBO	Buiten kaart (Den Haag)
22	v	57	Nederlandse	MBO	Buiten kaart (Den Hoorn)
23	v	54	Nederlandse	Havo	Buiten kaart
24	m	39	Nederlandse	MBO	Nootdorp (Zuid)
25	v	59	Nederlandse	MBO	Delfgauw (Noord)
26	m	27	Nederlandse	LBO	Buiten kaart
27	m	55	Nederlandse	Havo	Buiten kaart
28	m	58	Nederlandse	MBO	Delft (Noordoost)
29	v	78	Nederlandse	MBO	Pijnacker (Noordwest)
30	v	35	Nederlandse	WO	Nootdorp (Zuid)
31	m	45	Nederlandse	MBO	Nootdorp (Zuid)
32	v	35	Nederlandse	HBO	Nootdorp (Zuid)
33	m	52	Nederlandse	MBO	Delfgauw (Noord)
34	m + v	70	Nederlandse	Vwo + MBO	Delfgauw (Noord)

Mannen: 13

Vrouwen: 22

Gemiddelde leeftijd: 49½

Hoogst voltooide opleiding: Havo (5), Vwo (1), LBO (3), MBO (14), HBO (9), WO (3)

Woonplaats: Buiten kaart (10), Pijnacker (3), Delft (8), Nootdorp (5), Klein-Delfgauw (2), Delfgauw (6)

Bijlage 3 : Wandelingen

Wandeling A

Route:

Locatie foto's:

Wandelaar A komt in de enquêteresultaten overeen met respondent 1. Wandelaar A is een 41-jarige Nederlandse man uit Den Hoorn, die de Polder van Biesland enkele keren per maand bezoekt. Tijdens deze bezoeken wordt door deze man in de polder gewandeld, gefietst, gefotografeerd en rondleidingen gegeven. Op de boerderij van Jan Duijndam koopt deze man vlees en voert hij gesprekken met Jan Duijndam. Hieronder volgt het verhaal van wandelaar A.

Daar vloog de eerste boerenzwaluw naar binnen.

We lopen hier over het kerkpad en de grap is dan dat je kan zien dat mensen uit dit gehuchtje, Klein Delfgauw, en verder, ook Pijnacker enzo, dit pad altijd hebben gebruikt om naar die kerk te lopen, die je hier voornamelijk ook kan zien. (Foto A1) En ik heb voor de foto van de website dit beeld ook gebruikt om te laten zien dat hier stad en land heel dicht bij elkaar ligt. En dit is dan de fysieke verbinding tussen de stad en het land. Het pad loopt niet meer door. Op een gegeven moment moet je je gewoon houden aan de regels en over de weg lopen.

Hier zie je wat boerenzwaluwen en als we wat verder op komen zien we vast ook de gierzwaluwen. De gierzwaluwen zijn weer echt stadsvogels. Dat is wel grappig dat je de verbinding zo terug ziet.

Een andere verbinding zijn de paarden hier. (Foto A2) Ik heb het er niet zo heel erg op. Ik hoorde laatst ook een weidevogelaar zeggen: paarden en weidevogels gaan niet goed samen. Je ziet hier ook heel weinig broedende weidevogels, omdat paarden veel te onrustig zijn en veel te wild. En dat willen de weidevogels niet. En ik wil natuurlijk als vogelaar zoveel mogelijk weidevogels, in ieder geval zoveel mogelijk vogels. En die paarden is natuurlijk alleen maar hobby van mensen. Je ziet het wel steeds meer. Je ziet steeds meer boeren overschakelen op maneges. Verpaarding van het landschap heet dat.

Kijk, de kievit jaagt eventjes de kauwen weg. Maar de kieviten hebben nu niet zo veel meer te vertellen op het land. De kraaien en de meeuwen nemen het over. Zeker nu hier gemaaid is, zie je dat hier de meeuwen ook veel meer op het land zitten. De Kleine Mantelmeeuw en de Zilvermeeuw vliegen daar achter elkaar, de Kleine Mantelmeeuw voorop. Die zoeken nu al het voedsel wat ze tussen het korte gras kunnen vinden en dan houdt een kievit het niet meer uit om ze weg te jagen, zeker die grote groepen niet.

In het broedseizoen zijn hier veel meer kieviten en die kunnen met zijn allen het land vrij houden van de meeuwen en kraaien. Maar op een gegeven moment hebben de kieviten hun broedsel vliegvlug, dus die gaan er vandoor en dan komen er steeds minder kieviten en steeds meer kraaien. Ze hebben wel echt een groep nodig om het vrij te houden. Dit is nog een enkeling. En hij jaagt die meeuw al niet eens meer weg, dat is al te veel voor hem.

Wat ik ook leuk vind is dit slootje waar we langs lopen. (Foto A3) Dat dit als natuurlijke waterzuivering werkt. Deze en de daarop volgende die we dadelijk oversteken. De polder daar ligt nog lager, deze ligt iets hoger. En het water wat hier van allerlei kanten in stroomt, gaat er schoner uit dan dat het er in kwam. Ik snap niet

dat Jan daar niet gewoon geld voor krijgt. Want voor een waterzuiveringsinstallatie elders betaal ik duizenden.

Dat moerasbosje daar (Foto A4) was vroeger een roeibaan, tenminste dat was het plan. Bij het graven van de Delftse Hout waren ze bezig om hier een roeibaan te graven voor de gemeente Delft. Halverwege bedachten ze: "Nou, laat toch maar zitten." Terwijl daar een stuk van zo'n 200 x 50 meter breed al uitgegraven was. Dit hebben ze gewoon gelaten voor wat het was, een waterplantbak. Je ziet wat er ontstaat door het laten voor wat er is ontschieten. Er zitten veel reigers in. Het stikt hier van de reigers en zeker langs de vele sloten die hier liggen. En eigenlijk is het een of andere idiote planologiefout. Ik vind het ook wel leuk om te zien. Als je er 20 jaar je handen vanaf trekt dan is het overal groen.

Ik denk als je even stil blijft staan dat de koeien wel naar je toe komen. Ze zijn heel nieuwsgierig, zeker deze Montbeliarden. (Foto A5) Als ze echt naar je toe komen, komen ze met zijn allen. Ze doen je geen kwaad, ze zijn banger voor jou.

Ik vind het ook wel grappig dat ik gisteren nog een zusje van ze heb gegeten. Dat vind ik dan ook wel weer aardig. Ten eerste kan je zien dat ze hier lekker vrij kunnen lopen, lekker buiten en vreten wat ze willen vreten. Dat is een mooier leven om uiteindelijk bij mij of bij iemand anders op een bord te komen dan als kistkalf, die in no time vetgemest wordt met allerlei rotzooi en met heel weinig respect behandeld worden. En dat is natuurlijk hier heel anders. Dus ik kan als ik nou darmkrampen krijg bij Jan gaan klagen.

Dit vind ik ook wel heel mooi. (Foto A6) Ik heb foto's hiervan dat het helemaal kaal is en helemaal geel en nu is het weer helemaal groen. Het is al niet meer zo groen dan dat het was, je ziet de verdorring al weer intreden.

Het is gewoon heel grappig om rond te lopen. Ik ben vooral vogelaar, dus de puttertjes die net voorbij vlogen, daar word ik al weer vrolijk van. En de laatste tijd begin ik ook wat meer te leren van de plantjes, maar het is ingewikkelde materie.

Wat ik dan ook grappig vindt voor dit gebied, is die kleine detailkennis, dat bijvoorbeeld dit hout gewoon Europees hout is. (Foto A7) Het is geen hardhout, maar het is gestoomd hout. Door te stomen gaan alle voedingsstoffen eruit, waardoor het dus heel erg duurzaam is. Het is dus een op heel natuurlijke wijze verduurzaamt zachte houtsoort. Het is grappig dat mensen dus het hekje open doen, hekje dicht, hekje open, en ze weten vaak niet dat er zo'n verhaaltje achter zit.

En dat vind ik dan weer leuk om op die website dan weer terug te laten komen. Zo van: "Hé, weet je wel dat dat deurtje wat je elke keer open doet, dat daar een verhaal aan kleeft en dat die slootjes die je oversteekt, dat daar een zuiveringsverhaal aan kleeft."

Het doet me een beetje denken aan de Aboriginals die het land zingen. In hun beleving kunnen zij hun ogen dicht doen en dan zingen ze een lied of een verhaal en daarbij beschrijven ze het land, zoals dat om hen heen is. Het leren lezen van het land dat vind ik echt heel mooi. Waarom is dit zo? En het is leuk om kennis ook te delen en te laten zien en om aan de mensen dit soort dingen te vertellen.

Het is grappig. Ik ben nu een paar keer met mensen mee geweest. Wanneer we dan bij die halve molen staan, dan kijk je ineens naar beneden en als je dan tegen ze zegt: “Kijk dit ligt 2 meter lager.” En dan kijken ze. “Ja, verrek, het ligt 2 meter lager.” Terwijl ze daar misschien al wel honderden keren, duizenden keren, langs gefietst zijn en nooit hebben beseft dat dat heel gek is. Waarschijnlijk hebben ze nog niet eens gezien dat het zo veel lager ligt, hebben ze daar nooit bij stil gestaan.

Dat is mooi die libelles en waterjuffers die hier lopen. Je kan ook zien hoe helder hier het water is, dat je echt tot aan de bodem kunt kijken. (Foto A8)

Dit (Foto A9) is dan een of andere landschapsarchitect die dacht: “Leuk, we maken er een heuveltje in. Het hele landschap is vlak en dan moet er een heuvel, want dan kun je uitkijken over het landschap.” Dat is het idee. Ik moet zeggen, ik erger me er een beetje aan, want het is vreselijk kunstmatig en zo ontzettend bedacht. Maar ik moet ook wel weer een beetje mijn mond houden, want je ziet het wel gebeuren dat mensen hier uitkijken over het landschap. Dus hij heeft natuurlijk wel zijn doel bereikt. En je ziet mensen er ook wel op picknicken af en toe.

Dit is een fietsstraat. (Foto A10) Dit betekent dat de auto's hier niet meer van achter van ons mogen komen. Hou je broekspijpen in de gaten. Want ze rijden dus gewoon van links en rechts, aan alle kanten hier doorheen. Er ligt daar een rotonde op de Delfgauwseweg en daarnaast is een zwakke ontsluiting naar een hele grote wijk. Ze hebben die wijk weer eens neer gezet, dat gebeurt dan heel vaak, dan plempen ze een wijk neer en dan denken ze niet goed na over de ontsluiting of ze zeggen: “Ja, die weg die komt wel.” Maar ondertussen zit je twee jaar lang met mensen die dit gebruiken als sluiproute 's morgens, want dan hoeven ze niet door de stad. Dus dan komen ze hier overheen gescheurd. En ze zijn op weg naar hun werk en niet aan het recreëren, dus het moet ook nog snel. Het is in een auto zo moeilijk om je snelheid in te schatten. Ik rijd ook auto, dus ik kan me wel voorstellen dat je je vergist in de snelheid die je hebt ten opzichte van je medeweggebruiker. Dan moeten we er dus toch iets aan doen. Of je moet hier niet in je auto kunnen rijden of je moet de weg zo maken dat je er niet harder kan dan 20 of stapvoets. Ik rijd tegenwoordig hier altijd midden op de weg. Dan moet die auto dus eerst afremmen, dan ga ik aan de kant en dan kan hij er langs. Want als ik aan de kant ga rijden, dan gaat hij dus met die zelfde snelheid voorbij, dan zal hij niet afremmen. Het levert een boze blik op.

Die paal van die torenvalk (Foto A11) die staat al tijden en die wordt ook wel gebruikt, maar die wordt niet voor broeden gebruikt. Ik zie toch wel regelmatig torenvalken in de buurt. Ze hebben er één jaar wel gebroed, een jaar of drie geleden geloof ik, dat ze er echt in zaten. Daar heb ik nog wat foto's van, maar dit jaar niet. Ik weet niet waardoor het komt. Dat is altijd moeilijk te bepalen. Misschien heeft het wel te maken met het slechte muizenjaar. Afgelopen twee jaren waren slechte muizenjaren. En dat zie je dan terug in dat er steeds meer weidevogels te pakken worden genomen door vossen en kraaien en andere roofvogels. En misschien dat dat ook de reden is dat die torenvalk niet tot broeden komt. En waarom het dan weer een slecht muizenjaar is weet ik dan weer niet. Dat is dan wel weer een onderzoek waard, denk ik dan.

Als je goed kijkt zie je daar wat reigers in die kolonie zitten. (Foto A12) Die zijn al lang uitgebroed. Die beginnen al heel vroeg in het jaar met broeden. Hier zie je dus die jonge reigers die uit de kolonie komen.

En ik tel even snel 3 grutto's, een jonge kokmeeuw, met die bruine rug. Dit is echt het mooiste plekje in dat gebiedje. (Foto A13) Als je vraagt wat het mooiste plekje is van de Bieslandse Polder, dan is dit hier. Omdat dit voor vogels het meest voedselrijke plekje is, is dit voor een vogelaar natuurlijk helemaal een feest.

Het een bestaat niet zonder het ander. Je ziet hier vogels die broeden in de weilanden. Het is een combinatie van twee gewilde habitats. Je hebt hier het voedselrijke gebied, daar heb je de plek waar ze kunnen broeden, waar ze kunnen schuilen. Doordat dat samen is, krijg je zo'n mooie hoeveelheid vogels. Terwijl je ook kan zeggen: Doortrekken, een en al landschap, eentonig.

Daar loopt een tureluurtje, vlakbij, wintertalingen zie ik, kraakeenden.

Die reigers lijken wel heel slecht tegen warmte te kunnen, dat is echt heel grappig, die liggen helemaal uitgeput.

Wat ook wel weer mooi is: Je hebt hier zo'n fourageergebied voor die beesten en dan is het nu einde broedseizoen, dus een groot deel is al weer naar grotere fourageergebieden, elders.

Dat is een tortelduijfe, die komt wat water drinken.

Er ligt hier op nog geen 15 kilometer, Akkerdijk, wat nu een natuurgebied is, wat vreselijk veel vogels bevat. Dat is helemaal afgesloten, daar kan niemand terecht, tenzij op afspraak. En daar zijn heel veel bijzondere vogels die zich daar prettig voelen, maar die gaan ook naar de omgeving. Een klein beetje interessant gebied voor vogels, zoals hier, daar komen dus al weer ineens heel veel bijzondere vogels die uit dat stukje komen. Dus je komt hier zwarte ruiters tegen en groenpootruiters. Heel veel soorten zomertaling zitten hier ook. Heel veel bijzondere soorten die je hier toevallig tegen kan komen.

Voor het eerst sinds, ik geloof, 80 jaar, broedde de bosruiter in Akkerdijk. Dat was een sensatie op vogelgebied, maar ik kon hier foto's maken van die bosruiter. En dan komen de bosruiters wel vaker op trek, dan zie je ze hier af en toe. Ze komen allemaal wel eventjes langs. Als het een beetje gunstig is met de waterstand, soms is het te nat en dan is het weer te droog. Als het weer heel droog is, is het wel weer grappig om die koeien hier overheen te zien banjeren. Ze delen dat gebied. Ik heb een keer een foto geschoten, toen zat het hier helemaal vol met kieviten en daarachter stonden die Montbeliarden. Daarachter dan weer dat boerendorpje, Klein Delfgauw. Dat is een prachtige foto.

Het enige nadeel als fotograaf is, dat de zon bijna altijd tegen staat. Het grootste gedeelte van de dag staat die tegen. Alleen tegen de avond kun je dan nog wel redelijk foto's schieten.

Kijk zo hoog is de recreatiedruk, een hele schoolklas komt voorbij en iemand met zijn skibox.

Met trekkers heb ik minder moeite. Die jongens zijn hier gewoon aan het werk, die houden dit gebied zo mooi als dat het is. Dus daar heb ik veel minder snel ergernis voor en heel veel respect. Hun doen gewoon goed werk. Maar als je dan hier van de

meubelboulevard of van Intratuin hierheen moet racen, omdat dat 2 seconden korter is, of dat je niet in de file hoeft. Dan ga ik klagen.

Tureluurtje. Soms komen ze ook heel dicht bij, dat is echt mooi. Dat water is net voldoende, op een of andere manier, zodat ze zich veilig voelen. Zo'n tureluur, in Engeland ofzo, die zijn bijna niet te benaderen.

En dat is nu. En in de winter zit het vol met koperwieken en kransvogels. En wat ik net zei, op trek zie je ook heel veel vogels. Ieder seizoen zijn er wel bijzondere vogels te zien.

(Auto benadert ons van achteren) Kijk dat is dus wat niet mag, dus doen we het maar zo snel mogelijk. Hier ben ik vorige keer bijna echt dood gereden. Toen stond ik met een groepje mensen hier op de kant te vertellen dat het daar dus lager is en daar hoger en vervolgens kwam er een of andere idioot met, ik denk wel, 60 of 70 aanvliegen en die reed me echt van mijn sokken.

Ze zijn begonnen met de baggerpomp, aan het baggeren. (Foto A14) Het trekt inderdaad aardig wat gevogelte aan, kraaien en meeuwen. De theorie zegt dat de baggerpomp een betere manier van baggeren is dan de ouderwetse manier, het richt minder schade aan. En een voordeel is dat je de bagger die er nu uit gehaald wordt, direct op het land gespoten wordt en dus als mest dient.

Maar de lepelaardame, degene die hier voor de lepelaars de voedselstand in de gaten houdt, die heeft daar haar twijfels bij. Dus ze zouden dit jaar gaan kijken wat het effect is van de baggerpomp.

Dat vind ik dan ook wel weer leuk, er worden theorieën bedacht in Wageningen, van zo zou het moeten, mozaïekbeheer moet zo of baggerpompen is het beste. En hier wordt de baggerpomp ingezet, want het is een goede nieuwe manier. Maar laten we ook wel in de gaten houden of het wel echt een goede manier is en of het wel hier werkt. Want het kan wel theorie zijn, maar laat hier net een beest zitten wat er echt niet tegen kan.

Nu zie je de bagger die op de kant wordt gespoten. Het is wel een bizar gezicht trouwens. Een flinke pomp en dan hupakee, de modder uit de sloot op het land.

Jonge boerenwaluwen die voorbij komen, die kwetteren naar elkaar. Met dit weer hebben ze lekker veel thermiek, dus ze kunnen gemakkelijk vliegen en er zit veel voedsel in de lucht.

Een torenvalkje is daar bezig met jagen.

Je ziet zo'n baggerpomp ook aardig wat voedsel op leveren. De boer aan het werk. En het scheelt kunstmest, dit grapje. Wat natuurlijk steeds gebeurt, is proberen zo optimaal gebruik te maken van wat het gebied oplevert. Ook die takkenrillen, van het snoeien van de omgeving, wat er in de omgeving te vinden is, gebruik je als afscheiding. En de bagger gebruiken als mest voor je gras en ook het snoeihout wordt gebruikt als mest voor het gras, in combinatie met de mest van de koeien. Al die kringlopen die dan plaatsvinden, proberen niks aan te voeren.

Vanuit Vrienden van Biesland heb ik twee projectjes onder mijn hoede. Het ene project is om voor kinderen hier objecten te maken, waarbij ze ervaren wat een polder is. Dat daar water in opgemalen wordt, dat daar weidevogels in voorkomen. Allerlei soorten van objecten, het is nog een beetje vaag wat voor objecten dat gaan worden. Dat wil ik samen met die groep en eventueel scoutinggroepen uitdenken. En die dan gewoon her en der in het landschap hier plaatsen, zodat kinderen daar kunnen wandelen, met hun ouders en dan een beetje kunnen ervaren wat de achtergrond is. En ondertussen lekker spelen.

En hier (Foto A15) is het plan, t.z.t., om slikgebied, net zoals daar te maken. En dan zijn ook al die vreselijke bomen weg. Die horen gewoon niet in het landschap thuis, die populieren. Het hoort gewoon weiland te zijn.

Het is van Staatsbosbeheer en Rob Bijlsma, van Roofvogelvereniging Nederland, noemde het ook bosboertjes: bomen opkweken en ze om zagen, hout produceren.

En als dit slikgebied er komt, dan hoop ik, dat is een ander projectje, om in deze hoek een vogelhut te maken. Er zijn al tekeningetjes van hoe dat eruit zou moeten komen zien. Waarbij we het idee hebben dat we een hut maken die toegankelijk is voor gehandicapten, zodat die ook hier vrij eenvoudig naar beneden kunnen. Dat die vrij eenvoudig hier de hellingen kunnen maken, van de dijk terug, en dan die beesten kunnen zien foerageren door het slikgebied. En wat mij heel mooi lijkt, wat ik weet als fotograaf, is dat het heel mooi is om op ooghoogte te zijn met vogels, dat je eigenlijk oog in oog kan zijn. Dat geeft veel meer betrokkenheid, want wij staan als mensen altijd maar neer te kijken op natuur. En dan kun je gewoon op gelijke hoogte staan met die dieren en dat is voor je fotografie ook heel mooi. Dus ik wil eigenlijk aan de ene kant een verdieping hebben, het maaivlak waarop je met je rolstoel, en als valide ook, prettig vogels kan kijken. En daaronder een soort van keldertje, waar je dan echt op ooghoogte kan komen. Maar dat is allemaal nog heel erg een idee en pril en voorlopig is het idee dat het hier komt, maar we moeten nog even Staatsbosbeheer zover zien te krijgen. En dat stuk is nog van een neef van Jan Duijndam, dus dat zijn nog allerlei dingen die daar allemaal eerst moeten gebeuren voordat hier een hut uit de grond wordt gestampt. Maar het is een idee en we zijn er al mee aan de gang gegaan. Het lijkt me fantastisch.

Het hekwerk hier, wat Jan heeft gebruikt, die grote, brede balken, een deel daarvan is uit Tsjechisch oorlogshout gemaakt. (Foto A16) Ik vertelde dat tegen mijn zwager, de hovenier, en die zei: "Oh ja, Tsjechisch oorlogshout, dat is onbruikbaar hout hè, heb je helemaal niks aan." Want wat is er aan de hand. In de eikenwouden van Tsjechië is heel veel gevochten in de Tweede Wereldoorlog en al dat hout zit vol met kogels. En door die kogels kunnen ze het niet meer zagen. Dus dat hout is waardeloos geworden door die oorlog, dus het is voor een prikkie op de markt te krijgen. En Jan heeft daar die prachtige 'authentieke' afscheiding van kunnen maken. Dat is toch een nuttige functie voor al dat kapot geschoten hout.

Die groene hekken zijn van de paarden. (Foto A17) Ik vraag me altijd af hoe slim een paard is. Dat is dan weer het andere verhaal. Ik heb zo iets van, als Jan maar duurzame dingen blijft doen, dan gaat de rest merken dat dat werkt en dan langzamerhand zullen ze rond die paarden ook takkenrillen gaan zetten. Van het een

komt het ander, goed voorbeeld doet goed volgen. En hij is zelf nog lang niet klaar, want zoals het er daar uitziet, zo ziet het er in de andere polder natuurlijk helemaal nog niet uit. De vraag is of je dat moet willen. Je moet ook weer een balans vinden tussen hele rustige gebieden, waar de grutto's en de weidevogels goed kunnen broeden en niet continu onder de voet gelopen worden door allerlei wandelaars, en gebieden waar je ze heel goed kan zien. Dus misschien moet het wel zo blijven.

Ik heb de inrichtingskaarten ook gezien en het is een beetje de vraag of ze niet te veel recreatiedruk gaan toestaan. En zeker sinds Ypenburg gebouwd is. Den Haag heeft natuurlijk heel veel gebied vlak op de rand van de Bieslandse Polder geannexeerd en die bouwen gewoon alles vol. Die maken er één grote betonjungle van, van vreselijk gebouwde huizen ook nog. Door de bouw van Ypenburg krijg je dus weer heel veel mensen die van dit gebied gebruik gaan willen maken. En dan zeg ik: "Maak een trekveer en geen bruggetje." Want dan moeten ze werken om hier te komen. En ik vind het niet erg als mensen een beetje moeite moeten doen om iets moois te bereiken. En mooi is het hier, het is natuurlijk fantastisch.

Als al die randstedelingen nou melk van dit soort boeren gaan kopen, en vlees, dan is het hele gebied in één keer gered. In plaats van vlees uit dubieuzere landen of waar de controle helemaal zoek is.

Je zit natuurlijk met heel veel regelgeving die veel niet meer toestaat. En het is ook nog maar heel pril, dat boeren weer hun eigen producten gaan verkopen. Dat is toch wel weer een omslag. Ze hebben jarenlang geproduceerd voor de coöperatie, want dat was veilig, en nu wordt er weer ondernemerschap van ze verwacht en dat is toch een omschakeling die niet iedere boer wil maken.

Je moet je voorstellen wat voor markt er ligt voor zo'n boerenwinkeltje hier in de buurt. Er wonen hier zo verschrikkelijk veel mensen. Als maar een tiende zou zeggen: Wij kopen alleen maar uit de buurt. Dan hebben die boeren een héél rijk leven. Maar dat vraagt een omslag van denken en zover zijn we gewoon nog niet. En er zitten heel wat haken en ogen aan, maar ik denk dat het de grootste kans is die er voor boeren ligt. En voor consumenten is het natuurlijk heerlijk als je melk kan halen van de koe waar je net langs liep. En vervolgens mag je door het landschap lopen, dus je geniet ook van wat recreatie.

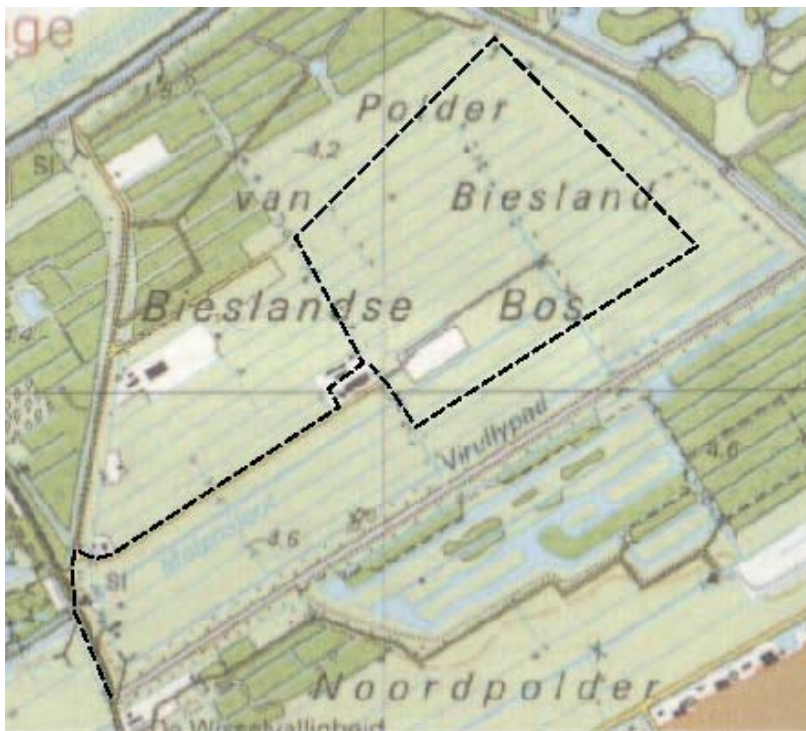
Maar dat zijn natuurlijk verbandingen in denken die mensen helemaal niet hebben: "Ik ga naar de Aldi, want daar kan ik het goedkoopste melk krijgen". Dat het dan uit Italië komt, of weet ik veel waar vandaan.

Maar je moet er voor om lopen. En dat is natuurlijk wel iets wat ik ook hoor bij Jan, die verkoopt dan zijn eigen vlees, en dan hoor ik ook wel eens mensen zeggen: "Ja, dan moet ik wel helemaal naar de boerderij toe." Dat zit er aan vast, dat kan haast niet anders. Er spelen zoveel dingen in mee, want ik ben natuurlijk ook zo dat ik op zaterdag, in mijn drukke leventje, mijn wagen vol laadt bij de supermarkt, omdat ik dan in één keer alles heb.

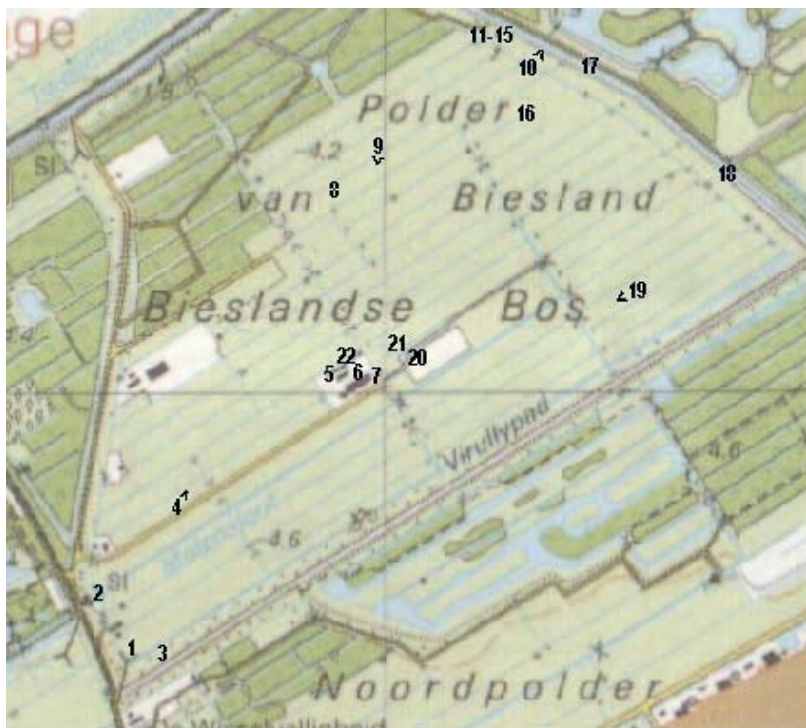
We willen jaarlijks een streekmarkt organiseren. Dat is een beginnetje. Maar ik heb nog niet echt zicht dat er voldoende boeren zijn om een echte wekelijkse markt te vullen. Als dat zo zou zijn, lijkt me dat het eerste het beste wat we op poten zouden moeten zetten. Maar ik vraag me af of het huidige bestand aan producten voldoende is om een markt te vullen. Een onderzoekje waard.

Wandeling B

Route:

Locatie foto's:

Wandelaar B komt in de enquêteresultaten overeen met respondent 2. Wandelaar B is een 73-jarige Nederlandse man uit Pijnacker, die de Polder van Biesland enkele keren per week bezoekt. Tijdens deze bezoeken wordt door deze man in de polder gefietst en wordt op de boerderij van Jan Duijndam technisch werk verricht. Hieronder volgt het verhaal van wandelaar B.

Hier zijn we, een maand geleden ongeveer, op een zondagmorgen, met een paar vogelaars en ongeveer 20 Vrienden van Biesland, met kinderen vooral, door dit gebiedje getrokken en toen hebben die vogelaars ons gewezen op de vogels. Want wanneer de vogels aan het broeden zijn, dan is het, zeker voor niet-kenners, zo moeilijk om ze te vinden. En als je dan wat mensen bij je hebt met grote kijkers en vooral die er oog voor hebben, die wijzen je daar dan op en ook vooral die kinderen. Dat was geweldig. We begonnen hier met een hele grote club mensen, we hebben met elkaar daar gegeten en toen zijn we de hele morgen daar lekker rond gaan lopen. En de kinderen kennen de vogels, dat is leuk. Toen zaten er hier ook een paar ooievaars. Dat was ook weer zo'n speciaal verhaal.

Van hieruit gaan ze een pad maken waar op een of andere manier gewandeld kan worden. Jan gaat ook hier een stuk moerasachtig maken. (Foto B1) Maar dat pad komt niet op de boerderij, want hij moet natuurlijk niet straks een hele club op de boerderij hebben.

Toen waren we hier met de vogelaars en toen zaten daar plotseling, nee niet plotseling, die kwamen daar vaker, ooievaars, hier in het land. En toen zeiden mensen: wat doen die ooievaars hier in de polder? Niemand had daar van het groepje ideeën van en toen hebben ze een vogelaar gevraagd. Die zei: "Die ooievaars eten ook de eieren. Want die ooievaars komen vanuit Den Haag en die zijn daar opgevoed met brood en korstjes en van alles, maar die eten ook de kuikentjes. En dat hebben ze geleerd, omdat ze in de stad tekort kwamen. Dus die verplaatsen zich dan, die komen dan de polder in, waar ze helemaal niet horen en die komen hier dan eieren eten, en vooral kuikentjes." Dus dat is wel heel bizar. Want dat betekende voor die vogelaar weer een vijand erbij.

Toen we met een grote groep hier zaten te praten, met Vrienden ook, zei iemand: "Die vos, die moeten we maar afschieten." Toen stonden ze allemaal op: "Niks vos afschieten, die vos moet ook eten."

Dit is dus die achtkantige molen. (Foto B2) Het is een gedachte die er speelt om een miniatuurmolen bij de echte molen te zetten, maar dan moet er met die man die er nu woont natuurlijk overlegd worden. Je weet natuurlijk niet hoever hij zich dan bedreigd gaat voelen als die molen weggehaald wordt, dat zijn woonruimte beknot wordt of verbouwd wordt ofzo. Dat moet heel goed overlegd worden, maar dat kost zo verschrikkelijk veel geld, daar komt voorlopig nog niks van terecht.

Het is toch prachtig hè. Het is zo lekker hier.

Nu zijn de vogels er weer een beetje uit, want dit is allemaal natuurlijk grasland wat nu gemaaid is. En dat was dus hoog gras, toen de vogels er zaten. En dan zijn de koeien op dat deel en de vogels op dit deel. Er zijn afspraken over dat je voor een bepaalde tijd niet mag maaien enzo, dat is met elkaar bekeken.

Hier staat nog steeds een gemaal, in deze molen. En dan rij ik wel eens met Jan mee door de polder, met die oude auto, en dan komen we in de hoge polder en dan kijkt hij overal en dan zegt hij: "Hier staan mooie wilgen hè." Want hij wil liever daar ook wilgen, want deze bomen horen hier niet, zegt hij. (Foto B3) En dan heb je daar zo'n rij knotwilgen en dan zegt hij: "In elke knotwilg zit een nest." En dan rijden we verder en dan komen we daar bij Ikea in de buurt en dan zegt hij: "Wat is dat water hier hoog. Hoe kan dat nou. Even kijken hoor." En dan belt hij Piet even, de molenaar. "Hé Piet, een beetje malen, want ik heb hier best veel water." Gewoon op een zaterdagmiddag. En Piet zegt dan waarschijnlijk: "Moet dat nu Jan, want het is zaterdagmiddag." Maar dat moet maandag dan wel gebeuren, want het water is veel te hoog. En dan denk ik waar kijkt hij allemaal naar, dat moet hij allemaal in de gaten houden.

Daar staat nog een hele mooie molen. Dat is de molen bij Nootdorp. Die is nog helemaal intact, die draait ook.

Die (de koeien) stonden vanmorgen nog heerlijk in de stal. Jan is nu met vakantie, dus de boerderij is bemand door een paar jongens. Die hebben vanmorgen gemolken. Ik ben er al even geweest. En die stonden vanmorgen op stal. Dus die jongens hebben die koeien allemaal gemolken, het zijn er toch honderd dacht ik, en dan hebben ze daar weer eten gehad en daar kunnen ze ook blijven als ze willen. De staldeur wordt open gezet en de hekken worden zo geplaatst dat ze vandaag op dat land moeten en niet anders kunnen. En dan zijn ze daar en vanavond komen ze weer op hun gemak allemaal naar binnen. Ik moet zeggen dat dat er zo gezellig aan toe gaat. Ik zeg dat ook als ik met één van mijn kleinzonen hier loop: "Moet je eens kijken, die koeien die staan in die stal, en alle hekken worden zo gezet en ze gaan helemaal nog niet naar buiten. Ze sjokken gewoon, in de loop van een uur zijn de laatste buiten, want die ligt nog wat en die eet nog wat. Er is helemaal geen stress."

Kijk daar staat de schuur in de verte, dus daar moeten we naar toe. (Foto B4) Daar waar die bomen dan weer beginnen, dat is de Dobbepas.

Dat soort jongens, die boerenjongens, die daar verstand van hebben, die kunnen dat allemaal. Want wat ik nou ook wel leuk zou vinden, als ik op de boerderij kon helpen door te maaien of te hooien of te doen of te harken. Maar die trekkers die zijn zo verbazend ingewikkeld geworden, daar kun je, ook als je goed kan auto rijden en een beetje verstand hebt, niet mee rijden hoor. Want er zitten hoogteregelingen op en aankoppelcilinders en de ene keer hangt er zo'n ding achter en de andere keer hangt er een hark achter en de volgende keer een maaier. En daar kunnen die jongens mee overweg.

Nu is hij vermoedelijk die mest daar in aan het rijden. En dat gaat dus de grond in. Daar zitten van die grippers aan, dat komt onder het land. Als ik wel eens op zaterdagmorgen hier zit, dan is er iemand die daar verstand van heeft, en daar moet je mee oppassen hoe diep je dat doet. Want als je het te ondiep doet, dan komt het sulfaat naar boven. En als je het te diep doet, dan komt het sulfaat in de sloot. En alle mogelijke stoffen die daarin zitten, die beïnvloeden de biologische boeren.

(Dick vraagt aan één van de boerenjongens hoe diep de mest de grond in gaat. Dit is 5-10 centimeter. In het voorjaar is het zacht en dan laat je hem er gewoon op liggen. Het moet wel een beetje ingewerkt worden, maar een klein beetje maar, stelt niet veel voor.)

Zo is hier gemolken, in die melkput hiernaast. En dan laten ze ze weer los, dan kunnen ze hier eten als ze willen en ze kunnen naar buiten als ze willen. Na een uurtje waren ze het met zijn allen eens dat ze naar buiten gaan.

Je hebt overal machines voor. Hier staat weer een machientje met zo'n v aan de voorkant en die rijdt door de schuur heen en die veegt alles weer een beetje naar de zijkant.

Daar achter zitten nog kalveren. Als ik hier ben, loop ik altijd even bij de kalveren langs. Deze zitten nog alleen. (Foto B5) Die krijgen nog een emmer melk met een speen eraan, want die kunnen zelf nog niet drinken, dat moeten ze nog leren. Als ze zelf kunnen drinken dan komt Jan of Mieke, of dan help ik mee, met vijf emmers, en dan krijgen die beesten hun eigen drinken en dan mogen ze eruit. Dus ze zitten hier niet opgesloten, maar ze hebben echt problemen met het eten nog. Dan krijgen ze wat krachtvoer en dan moeten ze nog hooi proberen te eten.

Het is zó leuk.

Die stroken (Foto B6) heb ik er gisteren voor gemaakt, want als je hier langs kwam dan stond je in een zwerm van duiven. Want dit is een voermengding, dus die duiven hebben het hier goed naar hun zin. Moet je eens kijken, dat is Luilekkerland. En toen was Jan zijn vader hier en die zegt: "Jan daar moet je wat aan doen hoor. Die duiven die vreten al je spullen op." Daar kan je van alles op bedenken en toen zei Jan: "We gaan iets simpels maken. We hangen er wat stroken voor. Want als je er een deur van maakt, dan doen ze hem nooit dicht." Dat is natuurlijk wel zo, daar hebben ze allemaal geen tijd voor. Dan rijden ze die kruiwagen eruit en dan gaan ze weer weg, gaat die deur weer niet dicht. En als je wat anders maakt gaat het ook kapot. Ik zei: "Joh, we maken er stroken voor. Die kosten 7 euro en als het niet goed gaat dan gooien we ze weg."

Die koeien komen er hier uit. (Foto B7) Er worden hekken open en dicht gedaan en ze worden een beetje gedwongen naar hun land te gaan. En nu zijn ze dus daar.

Daar zie je het met die spuitkoppen. Die pennen die zetten zich onder het land vast.

En hoe kom ik aan al die wijsheid. Want dat heb ik natuurlijk ook allemaal een keer meegekregen. Er zat een student van de Hogere Landbouwschool uit Delft, die was

aan het onderzoeken wat verkeerde stoffen waren in die koeien. En hoe deed hij dat. Hij had 6 koeien, die genummerd waren uiteraard. En die ging hij scheren over een vlak van een centimeter of 10 en uit dat haar ging hij analyseren wat voor soort voeding ze tekort kwamen of teveel hadden. Dus toen hij dat zo zat te vertellen tijdens de koffie, zei ik: “Daar ga ik jou mee helpen.” Want ik denk dat wil ik wel meemaken. Toen kwam dat verhaal dat ze inderdaad uit die haartjes op een of andere manier kunnen kijken hoe het met de koeien gaat. Hebben die koeien te weinig zout of hebben ze te weinig andere soorten stoffen in hun lichaam? Is het gras te kort, is het gras te hoog? Is de bemesting misschien niet helemaal goed geweest? Moet je bij het voer nog iets extra’s doen wat ze in het land te kort komen? En dat extra’s dat is voor een biologische boer natuurlijk geen rommel, als ik het zo mag schetsen. En zo gaat zo’n onderzoek maar door.

Hier kan je zien waar ze die mest ingetrokken hebben. (Foto B8)

Jan en Mieke zijn een dag of 14 met vakantie. Dus deze twee jongens die houden de boerderij nu bij. Die jongen die nu op de tractor zit, die komt ook van die school, en dat is wat Jan zegt de koeienman, die weet alles van koeien. Dus aan hem laten ze dat melken ’s morgens over. Hij melkt ook altijd maar één keer, alleen ’s morgens. Maar dat komt ook omdat er natuurlijk biologisch gewerkt wordt en die koeien eigenlijk een tekort aan melk geven. Voor een boer die ervan zou moeten leven, zou het niet kunnen. En dat wordt dan gecompenseerd door alle mogelijke andere dingen. Door het waterbeheer en door de weidevogels, want voor de nesten krijgt hij natuurlijk wat geld.

Dat is wel leuk als ik met enkele kinderen die koeien ga halen. De verster zit natuurlijk daar, bij die schuur. Dan ga ik met die kleine jongens onderweg, wanneer ze naar binnen gehaald moeten worden, na de zomer, anders komen ze te laat binnen. Maar dan heb je een uur werk. Want dan moet je daar dus alleen naar toe lopen, dan moeten die beesten naar voren. En die lopen dan over dit weggetje, helemaal zo naar de boerderij. En toen zei één van die kinderen: “Moet je nou eens kijken, het lijkt wel een file.” Want dan lopen daar ineens honderd koeien in een rijtje. (Foto B9)

En die lopen dan ook nog hier, want er is hier een schrikdraad, nu niet meer. Maar ze zijn heel gewillig. Dan loopt er zo’n klein jochie achter aan en die heeft dan een stok in zijn hand, want dat hoort natuurlijk. Daar doet hij overigens niks mee. En dan zegt die: “Meiden we gaan naar huis hoor.” En dat loopt dan helemaal zo naar de boerderij. Moet je eens kijken hoe je hier dan loopt, fantastisch.

Buiten die dijk is het water weer anderhalve meter hoger dan hier. Dus dat moet allemaal weer gedaan worden, dat al dat slootwater een beetje goed uit komt.

Daar zitten een boel vogels. Want dat is dan ook nog zo’n zorg, als je gaat maaien, dan zijn daar die weidevogels al met hun jongen. En die moeten een vluchtweg hebben naar iets wat al een beetje gemaaid is. Je kan niet maaien wanneer de nesten er nog zijn, maar daar hebben ze met die vogelaars allemaal afspraken over. En als je het dan heel druk hebt, en je gaat, wat ik van Jan hoor, mesten. Je mag bemesten op 10 februari zeg maar, maar als je op zaterdag 8 februari denkt: “Dat ga ik alvast maar doen, want het weer ziet ernaar uit dat het niet zo goed wordt. Laten we vandaag

maar alvast een paar stukken gaan bemesten.” Dan staat er iemand voor je neus en dan krijg je een grote bekeuring, want het mag pas de tiende. Als die helikopter over komt, dan kun je er zeker van zijn dat er een paar dagen later twee mensen voor je staan en zeggen: “We zullen eens even kijken waar jij je mest opslaat.” Van dat soort dingen.

Nu zijn ze daar aan de binnenkant van de dijk van plan om een wandelpad te maken, dat komt langs die schuur en langs die bomenrij daar weer terug. En van die kant af is het niet of nauwelijks te bereiken. Heel moeilijk, in ieder geval niet met een auto. Dus dat kan gunstig uitpakken.

En op die bovendijk, dat zal je zo zien, daar is, aan de andere kant van de sloot, een rijwielpad of een voetpad en dat zijn degenen die zo in de Dobbbeplas komen.

Hier komt de schuur van Piet Waaier al. Een echte erbarmelijke melkschuur. Maar ja, wat moest in die tijd die boer anders dan zijn schuurtje dichttimmeren met oude deuren die hij op de kop tikte en zo proberen alles een beetje te regelen. Want dat was zijn hele inkomen, die melk.

Nou hoop ik dat hier nog een plank ligt, anders moeten we springen. Ik denk dat het springen wordt. Maar ik weet het niet zeker. Hier, ik wist dat er ooit ergens een plank lag. Kijken of hij het nog doet. Hij doet het nog.

Daar zie je dat dat waterbeheer nogal wat is, in zo’n polder. Want hier is het weer laag en daar is het weer hoger en overall staan de sloten vol. Dat gaat niet vanzelf meer, want dat vindt Archimedes niet goed.

Zie je het, dat hoge water. En dat is dus die Dobbbeplas, moet je eens kijken hoeveel die weer lager ligt. (Foto B10)

Geweldig hè, om hier te zijn. Potverdorie.

Je ziet het aan die jongens, als ik hier kom hebben ze altijd wat. Ze hebben altijd wat te doen. En dat wil ik ook graag.

Maar ik denk dat ik hier al 13 jaar gepensioneerd ben en ik heb het nogal erg druk, maar het kan ook morgen. Dat is het fijne gevoel wat ik heb.

Kijk dit is de schuur van Piet Waaier. (Foto B11) Dus hier had hij zijn koetjes. Dus daar moet wel iets aan gebeuren, maar hij moet wel zo blijven. Dit was eigenlijk, op zijn simpelst gezegd, gewoon een melkschuur. Hier gebruikte hij een boutje, maar hij had geen ringetje meer en toen kwam hij nog een oud plaatje tegen en daar herstel je dat dan mee, met een oud brommerplaatje. (Foto B12)

Mooi is dat hè. Ik heb allemaal oude dingen.

Hier moet je oppassen. Kijk uit voor de brandnetels. Die brandnetels staan hier eigenlijk best, want dan komt er hier tenminste niemand.

Dit was het hok waar zijn melkmachientje in stond of zijn benzinemotortje, zijn dieselmotortje. (Foto B13) En daar zouden we een aannemer willen vragen om daar iets in te metselen, maar dat lees je in het verhaal, om daar iets in kwijt te kunnen.

Want het is natuurlijk toch zo dat wat je ook bedenkt, je het idiootproef moet maken. Als je hier wat neerzet, dan wordt het natuurlijk stuk gemaakt, dus het moet allemaal een beetje simpel blijven.

Hier een oude voerbak. (Foto B14)

In de nieuwsbrief van de Vrienden heb ik pas een verhaaltje geschreven of we er allemaal naar uit willen kijken, naar een voerbak en naar oude attributen, die hier misschien nog passen.

Want dit was natuurlijk de leiding van het melken. (Foto B15) Dat kun je je nu nauwelijks voorstellen. Daar stond een of andere pomp die de melk aanzoog en hier werden die dingen allemaal op aangesloten. Je zou niet graag willen dat de Warenwet hier nou kwam kijken. Dan zouden ze dat niet goed vinden. Maar we halen het niet weg.

We zijn druk bezig om materialen te verzamelen. Maar hoe kom je aan oude dakplaten, want je moet er geen nieuwe platen op leggen. Er moeten oude dakplaten op, maar hij moet wel waterdicht worden. En daar zijn we nou druk voor aan het verzamelen om te kijken in hoeverre we daar na de zomer een begin mee kunnen maken.

Mooi hè. Zo lekker hè. Heerlijk. Het is hier fantastisch joh. Fantastisch.

En van hieruit zie je Ikea ook niet hè, maar vanuit de hoge polder zie je hem nog.

Ikea is aan het uitbreiden, want Ikea wil de grootste Ikea van Europa worden, dus een enorme uitbreiding. Een paar jaar geleden hadden ze het oog op een stuk land van Jan. Daar zouden ze gaan uitbreiden. Geen sprake van. Dit soort kapitaalkrachtige bedrijven zijn daar lang mee bezig geweest tot dat ze toch op een gegeven moment belden en zeiden: "Jan we willen met je praten." Dat kan altijd. "Wij gaan uitbreiden, maar we gaan uitbreiden op ons eigen waterbassin." Wat je wettelijk moet maken. Als je iets van beton op bouwt, dan moet je zorgen dat het hemelwater goed afgevoerd wordt. Dat deden ze daar keurig, in een bekken wat ze daar hadden, en dat ging dus de polder in. "Als wij daar nu gaan bouwen kunnen we dan met jou een deal maken dat jij voor ons hemelwater zorgt?" En toen hebben Jan en de Vrienden van Biesland gezegd: "Oh, dat is ok, dat kunnen we wel." En daar is voor betaald en daar is goed over gesproken. Maar Jan, daar komt die boer weer voor de dag, die zegt dan: "Maar op één voorwaarde. Dat afschuwelijke blauwe gebouw van jullie, daar moet je zulke hoge bomen voor zetten, dat ik het nooit meer zie." Einde verhaal. Mooi hè.

Iedereen begrijpt goed wat hij en wat wij met elkaar willen. Want anders overheerst straks uit de Bovenpolder dat blauwe gebouw.

Kijk, hier gebeurt dus iets hè. (Foto B16) Hier gebeurt iets, maar ik weet ook niet wat. Hier komt ook water vandaan, hier naar toe. En misschien wel goed gereguleerd hoor, dat zal allemaal best, maar ik heb geen idee. Ik zie hier niet direct iets waarvan ik zeg, daar komt water uit. Of toch, ja toch, zie je het, dat moet haast wel hè. (Foto B17)

Er is toch een of andere niveauregeling die dit allemaal in de gaten houdt. Maar wat ik begrepen heb, is dat dat niet automatisch gebeurt, vanaf Waterstaat. En dat kan je heel gemakkelijk automatisch regelen. Als het polderwater zo hoog is moet ik erbij doen of eruit halen. Dat moet niet echt moeilijk zijn.

Het argument was dat ze hier geen spanning hebben. Ze hebben hier geen elektriciteit om iets te regelen. En als ik dan zeg tegen Jan: “Luister eens, dat is toch een argument van niks. Nou komen elke keer mensen dat ding hoger of lager zetten, omdat jij dat roept. Dat is toch ook flauwekul. Je kan toch hier zorgen dat je spanning krijgt. Je zet een zonnecel neer of een generatortje of een ding wat een keer aanschakelt en je hebt een accu vol hè.” Maar dat krijg je bij Rijkswaterstaat niet voor elkaar, dat werkt natuurlijk ook tegen. Dus nu komt er om dat sluisje een beetje open te zetten ieder keer een mannetje. Als het hoger is dan komt hij, als het lager is komt hij. Dat is ook raar hè.

Jan geeft een melding aan die man die in de oude molen zit, als hij vindt dat hij te veel water krijgt. Want Jan moet deze sloten op diepte houden. Daar heeft hij met Rijkswaterstaat een deal over. Nee, dat is waarschijnlijk zijn eigen werk. Hij heeft een deal met Staatsbosbeheer om dat stuk bos bij te houden daar, vooral om die hoge polder. Want die hoge polder is helemaal zijn eigendom denk ik.

Je ziet hoe veel hoogteverschil hier weer is, op zo’n dijk. Daar moet je toch allemaal maar rekening mee houden.

In de polder in de Oude Weede, dat is aan die kant van Pijnacker, hebben we een molen staan, een hele grote molen. Ik ben er in het verleden met collega’s uit het buitenland en met vrienden en met iedereen geweest. En als je daar op een plaatsje gaat staan bij die molen en je draait in de rondte en je kijkt naar de sloten, dan liggen de waterniveaus op 7 verschillende hoogtes. Als je daar staat en je kijkt daarheen en daarheen, is het allemaal net een beetje hoger of een beetje lager. Op 7 hoogtes, hebben ze daar uitgerekend. En daar is dan ook ongeveer het diepste gedeelte van Nederland, daar zit je 6 meter onder de waterspiegel ofzo, onder zeeniveau.

Weet je dat er 2 en 3 september open dagen zijn? Dat heb je uit de mail gelezen waarschijnlijk. Ik ben met vakantie, verdorie. Niet goed geregeld. Dat doen we volgend jaar anders.

En dit hoort er ook bij. Zo’n bord neer zetten, waar van alles op staat, hoe het met Biesland in elkaar zit. (Foto B18) Dat doe ik dus ook. Dan zegt Jan of Marietta: “Ga nou eens een mooi bord maken. Kan je dat een plaatsje geven?” Ja hoor, dat kan ik wel, laat maar een bord maken. En daar staat dan het gebeuren van Biesland op.

We hebben met een heel groot aantal Vrienden van Biesland deze heg gemaakt, waar ik niet van weet hoe ze dat noemen, dat ben ik vergeten. Dit is natuurlijke heg. In vroegere tijden maakten ze dat. Daar waren kenners bij die er echt verstand van hadden. Een meter boven de grond zagen ze die tak half in en dan leggen ze hem neer, zodat hij laag blijft. En ik denk dat ze dat in het najaar weer gaan doen. Ik dacht dat ze het een natuurlijke heg noemden, of een natuurlijke haag zal het wel zijn.

En waarom doe je dat dan? Want er groeit van alles tussendoor en dat kan ook. Het is de bedoeling om de wat kleinere dieren een plaatsje te geven waar ze ook terecht kunnen, daar schuilen heel veel kleine dieren in. En als je een paar jaar verder bent, dan kan dat hek weg, want dan komt er geen koe meer door.

Wat zijn dat allemaal voor pollen daar? Daar lopen we eens heen. We lopen hier gewoon langs. Kijk hier een reiger. Vooral in die waterpartij waar je vorige week was, daar zitten veel vogels. Fantastisch.

Moet je eens kijken wat hier allemaal opvliegt als we langs lopen. Kijk daar gaan ze allemaal. Die vinden het maar niks dat wij hier lopen. (Foto B19)

Dat was zo leuk met die vogelaars. Die zeiden: "Jongens, stil, stil. Even wachten. Daar vliegt hij op, dan zal hij daar wel zijn nest hebben." Zo ging dat.

Een maand geleden hadden we een fietstocht van de biologische winkel uit Delft. Je hebt in Delft een hele mooie, grote, hele grote, biologische winkel, waar ze dat allemaal verkopen. En toen kregen we een lunchpakket mee en toen was er een fietstocht langs biologische boeren. En die is hier geweest en die is door het Westland gegaan en die heb ik met mijn vrouw mee gefietst, want wij fietsen nogal veel. En toen kwamen we op een boerderij, ergens aan de zijkant van rijksweg 13, wel een stuk van de weg af, en daar was een boer die ook dezelfde condities had als Jan en die had nog een paar nesten laten liggen. Die had een paar nesten afgezet, dus toen we daarmee door het land liepen, heeft hij die aan de mensen die kwamen laten zien. Want om de twee uur hield hij een rondleidinkje van een uur. Dus dan begin je bij de koeien en de kalfjes en het melken en het land en met een peilstok werd het slootwater bekeken, hoeveel vuil erin zat, dat was heel interessant. En die had ook een paar nestjes heel gelaten.

En dan is het leuk als je daar ook met zo'n boer praat. En ik wist dat van Jan, dat die mensen ook zo goed in de gaten moeten houden, dat ze die koeien nergens mee beter maken, met stoffen die in de melk kunnen verzeilen. Want dat merken ze met een monster nemen. En dat betekent, als hier die Campina-auto komt om die paar duizend liter melk te halen, dan neemt die man eerst een monster en die houdt hij apart en dan kijken ze of dat daar schadelijke stoffen in zitten en als dat is dan kiepen ze het zo weg.

En daar was het ook wel leuk, in zo'n groep, dat er veel mensen die weg daar naar toe fietsen. Het was er echt druk. En die mensen komen dan met vragen als "Wat doe je er allemaal mee? En waarom doe je dat?"

En toen lagen daar ook een paar kalfjes en dat was natuurlijk heel aandoenlijk voor een heleboel mensen, maar één ervan was een stiertje. En toen zei die boer: "Daar heb ik niks aan." "Wat doe je er dan mee? Moet je eens kijken wat een lief beestje." Aaien dat ding enzo. "Wat doe je daar dan mee?" "Laat ik het maar gewoon zeggen, die heb jij volgende week op je bord, zo simpel is het." "Ja, maar dat doe je toch niet." "Wat moet ik anders? Wilt u hem hebben, u mag hem mee nemen?" zei hij. "Als je hem wilt hebben, mag je hem mee nemen hoor, dat kan me niet schelen. Maar ik kan hem niet hebben, want hij brengt straks veel te weinig inkomsten, want

ik moet koeien hebben.” En die mensen vinden dat dan zó zielig van dat stiertje. Dat is het natuurlijk ook, als je het daar over zijn kop staat te aaien.

Kijk, nou vliegen ze daar, dat hadden we niet gezien he. Pas op hoor. Straks komt er een hele walie terug natuurlijk.

Weer een reiger daar. Wat ik nou niet weet, dat is met zo’n vogelaar dus leuk, of dit nou jongen of de volwassen vogels zijn die hier vliegen. Het zou kunnen dat er ook de jongen bij zitten die nu, vanaf dit land, een beetje naar die polletjes gras gaan die ze toch wel gevonden hebben. Dat zou best eens kunnen.

En als je nu als buitenlander op die camping komt, hier in Delftse Hout, die hier vlak vooraan zit, en die campingbaas die maakt, weet ik het, twee keer in de week, een rondgang door Biesland en je hebt er goede paden voor, dan is dat natuurlijk fantastisch. Dat is hetgene wat wij ook graag willen in het buitenland, met iemand in Oostenrijk de Alpen in. Iemand die vertelt wat er allemaal gebeurt. Dat zie je allemaal niet. Maar je geniet er wel van, ik tenminste wel hoor. Ik vind het fantastisch.

Kijk hier stroomt aardig water, is geen droog slootje meer.

Zie je het, drukken we op een knopje en dan gaat dat ding weer omhoog (bij de trekker). Want als je dat niet omhoog haalt, dan rijdt hij het eraf door het hek. Het is ongelooflijk.

Die balen die daar liggen, die halen ze als balen ergens uit Papendrecht en dan worden ze hier geseald. Dan komt er een of andere angstige machine, dat is dan een loonwerker, die komt die dingen dan in sealen. Die heeft een hele moeilijke machine en die pakt die baal op en die legt hij naar het midden en dan gaat er een stoot plastic omheen en dan draait dat ding zo helemaal en aan het eind van het lied komt hij langs een warm mes en dan snijdt hij het af en dan gooit hij het weg en dan neemt hij de volgende.

Toen heb ik staan kijken. Hoe krijg je dat nou voor elkaar? Hoe kan je dat nou bedenken? En zo gaat die man langs die nog niet gesealde balen en die worden gewoon allemaal keurig ingepakt. Dat automatische, dat hebben die boeren gewoon allemaal nodig, die zware machines, die moet je allemaal maar bedienen met een beetje melk.

Daar liggen die ingepakte dingen, dat is voor de wintervoorraad. (Foto B20)

We kunnen ook daarheen lopen, dan zien we nog beesten, is wel zo leuk.

Dat is dan de grote mestput. (Foto B21) Daar haalt hij nu die mest uit en dat gooit hij op het land.

Er zijn daar nog een paar koeien, die mogen het land niet op. ik weet het niet zeker, maar ik denk dat dat allemaal zwangere zijn. Dus die moeten in de gaten gehouden worden. Er worden natuurlijk héél veel kalfjes geboren hier. En hij is het ras Montbeliarde aan het door voeren.

“Zo dames, smaakt het. Je kauwt toch wel twee keer hè, pas op.” (Foto B22)
Mijn kleinzoon die loopt dus hier voorlangs en dan maakt hij deze bakken schoon. Want dan vindt hij dat er teveel strootjes in liggen en dat vindt hij niet leuk voor die koeien, dus dan moet dat schoon gemaakt worden.
Mooi joh, prachtig. Die beesten hebben het goed joh.

Eén keer, toen was ik ook toevallig met dat kleine joch, want toen hadden we die honderd koeien in die lange file naar huis gebracht. Toen zaten we aan de koffie, ging de telefoon bij Jan en die zegt: “Nou, ik zal er naar kijken hoor.” Hij zegt: “Je bent een koe vergeten.” “Een koe vergeten, hoe kan dat nou man. We zijn over het hele land gelopen en hebben alles mee genomen.” Hij zegt: “Nee, want er belt net iemand die over de dijk fietst, en die ken ik en die zegt: Jan er loopt nog een koe in het land.” Dus ik zeg tegen dat jochie: “Julie zijn een koe vergeten.” Nee, zegt hij. Ik zeg: “Ja, als Jan het zegt, dan gaan wij hem halen.” En die koe moesten we op dit land zoeken, waar wij net de tweede keer doorheen liepen. Daar kon hij eigenlijk nooit komen. Maar die koe, die is hem ’s morgens, tussen een hekje door, gepiept, naar het verkeerde land gegaan, want die moest kalveren. En die lag daar achter in het land met een kalfje. Mooi hè. Dus dat was de koe die wij vergeten waren, maar dat was een heel ander land. Die was er écht tussen uit geknepen. En dat is ook weer zo bijzonder. Die dacht: “Nou al die andere vrouwen er omheen, dat moet ik niet hebben.”

Wat Jan ook doet, is zijn biologische koeien slachten en dat gaat naar een biologische slager en dat wordt op de juiste manier ingepakt en dat verkoopt hij hier dan. Dat doet hij wel, vlees verkopen. Het is eigenlijk zo, dat hij grote delen al heel snel kwijt is. Want waar wij hebben gezeten (De Uylenburg), dat is Jan zijn zus, en die claimt alle biefstukken al. En zo zijn er in Delft nog een paar zaken die het nodige claimen. En er zijn natuurlijk ook veel Vrienden van Biesland die hier eten halen. Want ik doe dat ook. Je kunt er niet omheen, maar het is gewoon véél beter. Als je een biefstuk maakt die hier vandaan komt, dan kan je hem snijden met een bot mes. En dat kan je anders nooit. En als je gehakt hier haalt, dan is het beter. Het is echt een heel groot verschil.

En hoe komt dat? Die slager die gewoon een koe slacht, die haalt ook de biefstukken eruit, maar het volgende stukje is net geen biefstuk meer. Maar als je dat door een soort van wringer haalt waar pennen aan zitten, die hebben ze, dan wordt dat stuk vlees geperforeerd en dan is het ineens biefstuk. Zo gaat dat. En daarbij zijn die koeien natuurlijk ook nog gevoerd met veel minder, met noodvoedingen zeg maar, die eigenlijk niet goed voor ze zijn.

Jan moet natuurlijk ook oppassen dat hij niet om de tuin geleid wordt. Dat hij straks spullen verkoopt van Biesland aan iemand, wat geen echt Bieslands vlees is, zal ik maar zeggen, wat gewoon in de soep moet eigenlijk. En daar is hij als de dood voor. Daarom kan je het vergeten dat hij het ooit verkoopt aan een supermarkt. Dan komt het op het schap, dat wil hij helemaal niet. Geen sprake van, dan slachten we geen koe. Zo is hij dan ook.

Er komen hier ook veel mensen hoor. Mensen uit Eerste en Tweede Kamer heeft hij af en toe een groep en dan heeft hij weer een hele groep mensen van scholen en dan

heeft hij weer de biologische boeren over de vloer. Dan gaan ze met elkaar weer praten over hoe ze het zullen doen.

Dat ben ik nog vergeten te vertellen. Het schuurtje waar we net waren, daar wilden we ook nog een sleuf in maken om te kijken of we van daaruit de weidevogels kunnen fotograferen. Maar toen zei Mark: "Dat gaat niet, want je fotografeert altijd tegen de zon in." Einde verhaal.

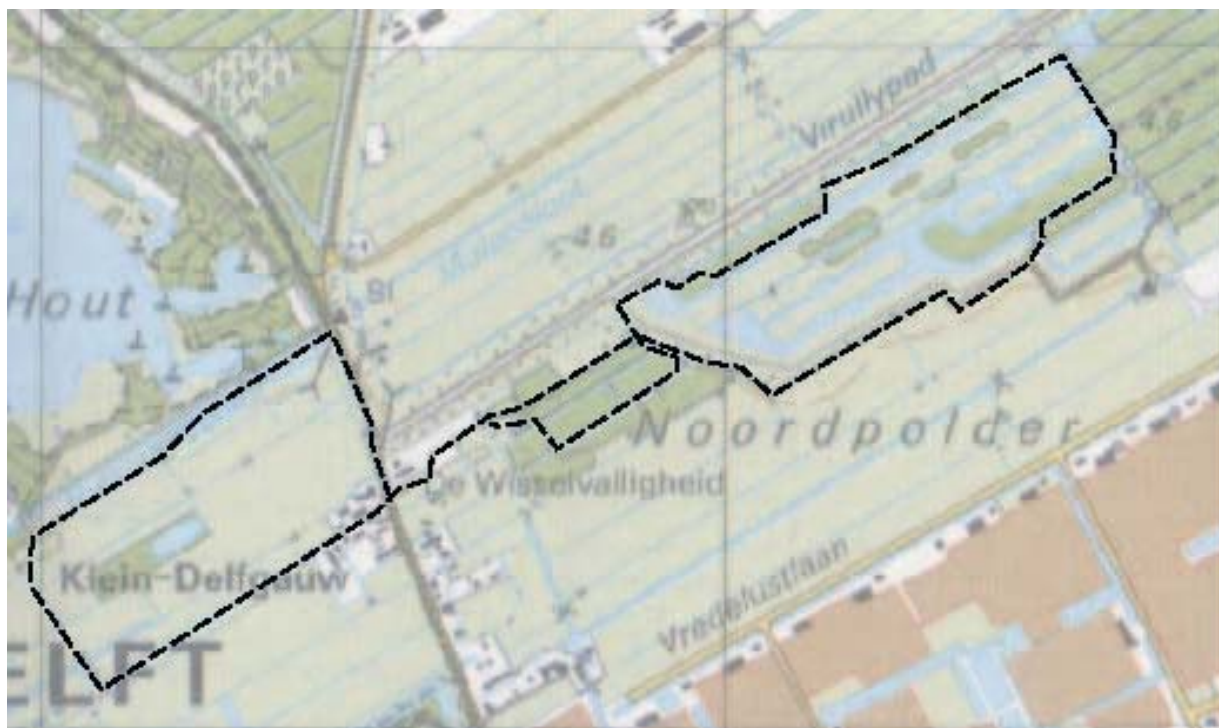
Daar (in het nog te realiseren drasgebied) willen we dus een soort informatiecentrumpje maken. En van daaruit ook die weidevogels fotograferen. En dan kan je nog een klein stapje verder gaan, dat gaat nu pas over de lengte van een paar honderd meter. Je kan namelijk, daar ben ik al mee bezig, een webcam boven een nest zetten en je televisie daar in die ruimte en dan kan je dat nest zien. Alleen dat draadloos zenden, op een grotere afstand, dat kan allemaal nog wel, maar dan heb je weer een spanning nodig bij dat nest, dat maakt het ingewikkeld. Maar dat gaat ooit wel gebeuren.

Dat heb ik ooit gezien, toen we aan het fietsen waren in Duitsland, van een meerarend ofzo. Die zat boven in een hoogspanningsleiding, en daar hadden ze dat gedaan. En dan kon je bij de plaatselijke VVV bekijken wat die vogel aan het doen was. Hoe die een vis opgedoken had en dan konden ze die jongen zien. En aan die jongen konden ze zien of het dezelfde waren of andere, want ze konden de ringen aan de poten zien. En eens per jaar kwamen de mensen van die hele streek zonder spanning te zitten, want dan klommen er twee mensen die mast in en dan gingen ze die jongen ringen. Op het moment dat ze nog niet konden vliegen uiteraard. Dus dan zijn die twee oudjes boven en dan konden ze die jongen ringen. Maar dan moesten die mannen de hoogspanningsmast in en dus ging daar de spanning af. Dorp zonder licht, even jammer, want we gaan de vogels ringen. Moet kunnen.

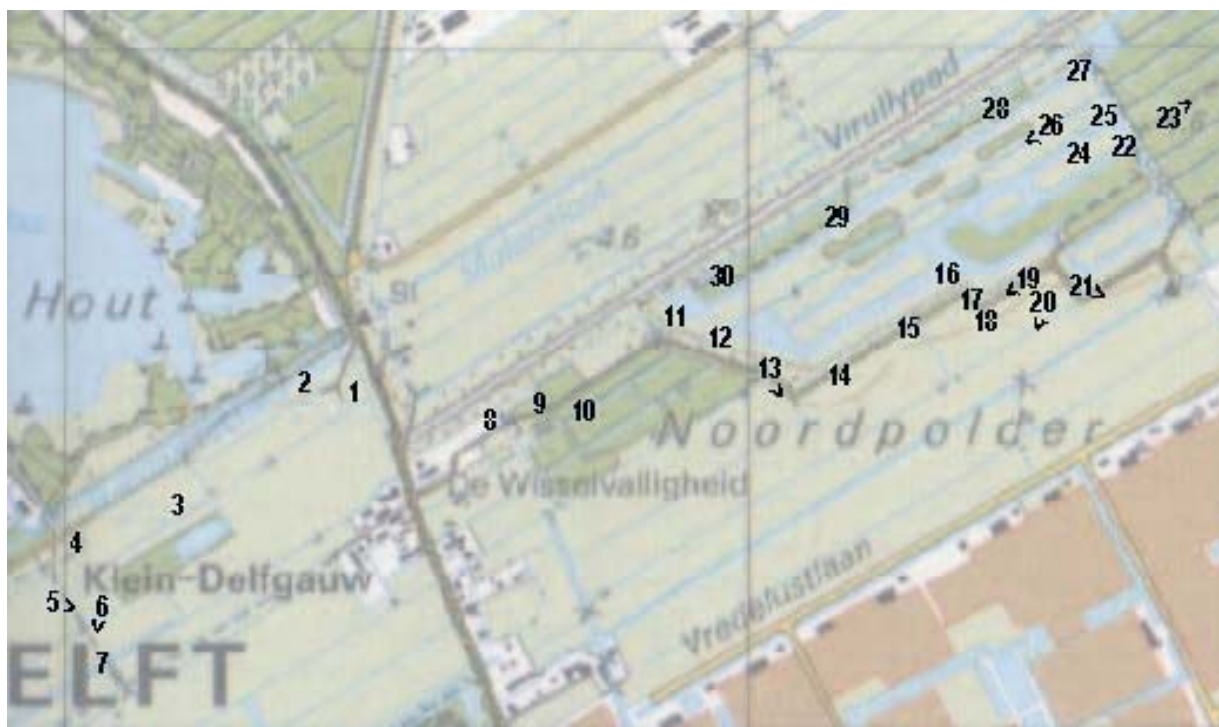
Wij fietsen veel. Maar ik fiets zelden in bossen. Ik vind een stukje door de bossen fietsen wel leuk, maar op een gegeven moment, dan is het zicht maar zo groot, want daar staan bomen en daar staan bomen. Daar heb ik geen lekker gevoel over. Dus langs de rivieren fietsen en door bergen en door hier, dat vind ik fantastisch. En als je door een prachtig bos fietst en je komt een heideveld tegen, dan denk je: "Zo, dat heb ik maar weer gedaan hè." Dan is natuurlijk ook weer leuk. Maar als ik mag kiezen, dan fiets ik langs de rivieren of langs de meren.

Wandeling C

Route:

Locatie foto's:

Wandelaar C komt in de enquêteresultaten overeen met respondent 3. Wandelaar C is een 60-jarige Nederlandse vrouw uit Delft, die de Polder van Biesland wekelijks bezoekt. Tijdens deze bezoeken wordt door deze vrouw in de polder gewandeld en gefietst. Hieronder volgt het verhaal van wandelaar C.

We beginnen hier maar. Dadelijk komen we hier weer uit, bij Klein-Delfgauw. Ik stel voor dat we die ronde nemen. Want dat had ik ook bij jou in de enquête gezet, dat als je die kant uit loopt, dat is prima, maar dan kijk je tegen dat lelijke Ikea-gebouw aan. En ik loop altijd met mijn rug ernaar toe, dat is gewoon leuker. Als je in de natuur loopt, wil je gewoon de mooie dingen eruit pikken, toch. Het is gewoon een ontzettend lelijk gebouw. En er komt dus nog één zo'n groot stuk bij.

We kunnen hier wel over, dit is een voetpad. Tenminste, nu wel. Het kan er lekker modderig zijn. De laatste jaren hebben ze dit gebied laten worden wat het was. Dus een soort moerasachtig gebied is dit geworden. (Foto C1)

Er zitten altijd heel veel vogels. Ik zag net een paar kieviten. Gisteren nog een ooievaar gezien. Vorige week, of twee weken terug, zat er hier, als je daar bij dat water bent, een heel kluitje reigers, een stuk of twintig bij elkaar. Er zitten hier heel veel reigers.

Gisteren heb ik nog vijf kwartier genordicd, ook hier in dit gebied.

Anders staat dit echt hélemaal onder. Dat kun je echt goed zien. (Foto C2) En dat is eigenlijk pas de laatste drie, vier jaar, denk ik, dat ze dat doen.

Wat zijn dat nou? Zijn dat nou ook kieviten? Nee, want er zit geen kuifje aan. Zijn steltloperijtjes ofzoiets.

Kijk maar eens hoe droog het is. En de stortbuien komen overal ergens anders en niet hier. En als het stortregent, dan zakt het zo de grond in.

Ik vind dat toch altijd wel mooi hoor, als het zo nat is. Zeker als je dan hier langs loopt of fietst, dan is dat toch wel leuk als je al die vogels ziet. Ze kunnen benoemen is niet zo interessant. Ik herken er een aantal, maar niet zó veel. Ik beleef het gewoon. Dat is met planten en bloemen ook zo.

Ganzen zitten hier ook heel veel. (Foto C3) Als je zo dadelijk daar dat bos in loopt, dan heb je daar ook een grasland en daar liep ik een keertje en toen daar zaten een stuk of 20-30 ganzen. En ik liep daar helemaal in mijn uppie en ineens stegen ze allemaal op. Dus dat ging, vvieww, zo over mijn hoofd heen.

Kijken of we de ooievaar nog zien. Gisteren zagen we hem in de lucht.

En er zitten hier ook lepelaars. Dit jaar heb ik er nog geen een gezien, vorig jaar wel, in dat stuk daar ergens.

Kijk eens, die bomen worden ook al helemaal geel. (Foto C4) Die hebben dorst. Ze staan hoog en het zijn jonge boompjes.

Dan lopen we nu hier tussen door, dan lopen we zo'n kort rondje. En dan laten we de stad achter ons. En als je dan zo kijkt, heb je een heel ruim uitzicht. (Foto C5) En dat vind ik altijd wel heerlijk van polders.

Ik vind bossen ook heerlijk hoor, maar ik kan niet alleen in bossen lopen. Het is zo besloten. En hier is het lekker ruim.

Ik vind dat zo lelijk, dat blauw. En dan komt dat hele stuk er nog aan. (Foto C6) Dat is niet zo leuk hoor.

Dit is wel lekker, dat ze hier dit pad hebben doorgetrokken. Want anders moest je altijd via die Korftlaan lopen en dit loopt natuurlijk veel leuker. Kikkertjes en weet ik veel wat er allemaal zit. Kun je tenminste rustig lopen. Dat is natuurlijk ook een voordeel. Als ik ergens wandel, wil ik ook gewoon onbelemmerd kunnen wandelen. Die snelle fietsers op de Korftlaan zijn echt tegenwoordig een ramp hoor. Die gaan hard en dan op het laatste moment roepen ze eventjes wat, dat je opzij moet.

De sloot staat ook droog denk ik. Jazeker. (Foto C7) Onwijs. Slecht hoor. Waar zijn de kikkertjes dan? Ik heb een keer hier op zondagmiddag gelopen, toen was hier echt een kakofonie van geluiden van de kikkers. Je zag allemaal die bolle oogjes iedere keer, was zo'n leuk gezicht.

Ik zit te kijken of ik de ooievaar zie. Die zit toch vaak hier.

Ik ben blij dat de koeien hier niet staan. Vaak staan ze hier ook, op dit stuk. De laatste tijd staan ze meer daar. Als ik alleen ben vind ik het niet prettig om langs de koeien te lopen. Laatst liep ik met iemand en die durfde er helemáál niet langs. Ik zeg: "Kom op, we gaan erlangs." Dan durf ik wel. Maar in mijn uppie ben ik ook niet zo'n held. Ze zijn zo groot. En als ze tegen me aan komen, ik val wel om denk ik.

Ik vind de polders hier mooi, want ik heb ook in Groningen gewandeld en daar vind ik ze echt kaal. Daar vind ik echt niks aan, dat was echt saai. Er moet wel wat mee zijn. Niet alleen maar puur kaal. Een boompje, een watertje. En daar komen natuurlijk ook veel vogels op af.

Ik heb ook wel eens een kamerlid horen zeggen: "Oh, daar die polders, daar staat helemaal niks in, die zijn helemaal kaal, daar kun je toch wel huizen op bouwen." FOUTJE. Je hebt dat juist nodig toch.

Kijk deze zijn nog mooi, mooi geel. (Foto C8)

Ik vind dit altijd wel een heel leuk stuk. Kan ook lekker modderig zijn. Dit is dan een beetje het bosgebied hè. Ik vind dan die variatie wel erg leuk. (Foto C9)

Hier is het nog steeds een beetje vochtig. (Foto C10) Je zou toch zeggen dat het wel aardig gedroogd kan zijn. Hoe lang hebben we geen regen gehad. Vorige week weer een beetje, stelde niks voor. Misschien krijgt deze sloot meer toevoer.

Hij was te groot om mee te nemen, maar er was net een uitgave van het Hoogheemraadschap hier, met acht wandelingen geloof ik, hierzo in Delfland. Daar

was er ook eentje hier. Die begint bij de Papaver en die gaat ook hierdoor en dan langs de Dobbeplas helemaal, iets van 10 kilometer.

En eentje bij het Woud, dat is leuk, de Woudse Polder, dat is ook een poldergebied. Daar staat een leuk kerkje en dat is het Woud. Daar staan een paar boerderijen en dat is het. Héél leuk. Daar hebben ze nog een restaurantje waar je ook even lekker kan zitten. Ook echt een leuk pleisterplaatsje.

Dit moet wel blijven natuurlijk. Want ze willen een stukje van de Delftse Hout pikken, om de camping uit te breiden, maar daar zijn we nog niet zo voor. Je moet echt groen hebben en verschillen. Want we hebben in Delft-Zuid ook wel wat parken, dat is wel leuk, maar het is er allemaal nog vrij open en daar heb je nu echt hélemaal niks aan. Nu moet je echt dit hebben.

Zondag reed ik ook langs de Dobbeplas, dat is ook vrij open, en daar was het heel rustig. En toen reed ik langs de Delftse Hout en daar heb je veel meer bomen en daar is het veel drukker. Mensen zoeken dat toch.

Het is jammer dat hier nu boompjes staan, want je hebt hier altijd een héél mooi uitzicht op het water. (Foto C11) We kunnen daar dadelijk wel even doorheen kijken. Daar zitten ook in het voorjaar heel veel broedvogels. Echt een prachstuk. Tenminste, dat vind ik. En dan kom je hier zo uit en dan kan je heel ver kijken. Je kan hier een beetje doorheen kijken, dan zie je allemaal water. (Foto C12) Hier is het ook altijd lekker rustig, weinig mensen over het algemeen.

Dit vind ik nou echt mooi. (Foto C13) Als je uit zo'n bosje komt en dan heb je opeens zo'n heel open gebied met waterpartijen en volop vogels erin. Soms zitten er ook nog koeien en paardjes.

Dit is ook een leuk stukje hoor. En daar zitten altijd heel veel ganzen, in dat gebied.

Twee jaar terug heb ik hier nog eens een keer zúlke grote Boleten gezien, zúlke grote paddenstoelen. Een paar, maar nu zijn ze er uiteraard niet, met deze droogte. Maar soms komen ze wel weer terug.

De kikkertjes zijn ook nog aan het slapen. Die zitten hier ook wel veel hoor, kikkertjes. Daar zit er eentje, kijk dan. (Foto C14) Ik had het over kikkertjes en opeens zit er zo eentje. Daar zit er nog een. Geinig gezicht eigenlijk, dat ze zo blijven hangen.

Je kan er niet overheen kijken. (Foto C15) Ik zie daar wel wat beestjes, koetjes, als ik het goed zie, daar linksvoor. Toch? Of is dat een fata morgana. Je kan er nou niet overheen kijken, maar volgens mij wel. Dadelijk aan de andere kant zien we ook nog wel het water.

Nu kun je wel beter die plas zien. (Foto C16) In het voorjaar zit het hier echt hélemaal vol met vogels.

Daar zijn nog jonkies. (Foto C17) Dat is laat. Leuk hè, Rood snaveltje. Zeven zijn het er zelfs. Ze hebben aardig het rijk alleen op het ogenblik. Dat is toch altijd leuk.

Oh. Hier ligt een dode vogel in. Een fazant volgens mij. (Foto C18) Dat moet je eigenlijk melden hè. Dan moeten we naar de gemeente bellen, dan halen ze hem weg. We kunnen het ook dadelijk wel zeggen, bij Du Midi. Daar moeten ze toch wat aan doen, nu met dat droge weer. Dat is slecht voor het water.

Als je terug kijkt, kijk je naar de lelijke Ikea. (Foto C19) Zo heb je het dus helemaal niet in de gaten hè. De andere kant op is het helemaal niet leuk om daarheen te lopen. Dan heb je ook nog dat lelijke gebouw van de TU. (Foto C20) Daarom loop ik dit eigenlijk altijd deze kant op. Hier heb je gewoon allemaal mooie dingen. Kijk, daar heb je ook wel Pijnacker, met kassen. (Foto C21) Maar je mag wel wat zien van bebouwing. Maar niet zo knalblauw met geel.

Dit vind ik het leukste stuk. Hier heb je ook nog een pad. Hier loopt het echt altijd wel leuk. Met nordic walken zijn we vorige week de Dobbbeplas rond gelopen en toen ben ik ook door allerlei paadjes gegaan waar ik nog nóóit langs geweest was. Dat is wel leuk.

Dit is gewoon een beetje een standaard route die ik dan pak. Het is gewoon een gezellige route. En dit loopt lekker natuurlijk. Het is een beetje semi-verhard, niet helemaal onverhard.

Zie je, het is hártstikke rustig hier op het water. (Foto C22)

Je kunt hier dan door lopen (Foto C23) en dan kun je zo rond, naar de andere kant, maar we kunnen ook hier heen. Ik denk dat dat eigenlijk wel verstandig is, want daar loop je allemaal wel weer in open terrein. Je kunt dan een stukje over het Virullypad, maar dat duurt heel lang voordat je weer een ingang hier naartoe hebt. Ik heb het een keer gedaan en toen dacht ik: "Oh, ik kan er wel weer in." Maar mooi niet. Ik was zowat al aan het eind en toen kon ik er pas in. En langs zo'n fietspad lopen vind ik nou niet zó denderend als je dit voor het kiezen hebt.

Ik heb hier vorige week gelopen en toen was het daar echt hélemaal dicht gegroeid. Ik loop vaak met verschillende groepjes. Net als in de waterleidingsduinen mag je gewoon van de paden af, dus dan kun je heerlijk struinen. Nou dat vind ik héérlijk. Soms met je handen omhoog en daar ga je.

Dit is ook altijd een heel erg nattig gebied eigenlijk. (Foto C24) En hier lopen vaak wel runderen. Maar die zijn ook allemaal aan de schaduwkant denk ik.

Leuk hoor, nog die bloemetjes zo. (Foto C25)

Maar nou zie je, als je hier staat zie je heel die Ikea niet hè. Alleen maar groen, dat is toch práchtig. (Foto C26)

Oh, nog een waterlelie, mooi zeg. (Foto C27) Daar zo bij dat water waren er echt héél veel. Deze is echt heel fraai.

Nou, hier gaan we een beetje de rimboe in. (Foto C28) Normaal is het hier altijd drassig. Nou nou, het wordt steeds erger hier geloof ik. Er wordt hier niet veel

gelopen, dat merk ik wel. En dan hebben we hier rechts de polder, die kunnen we dadelijk beter zien denk ik.

Zo, we hebben het weer gehad. Het zijn maar stukjes hoor. En dat verwacht je hier niet zo gauw hè. Het is hier allemaal aangelegd en zo van lieverlee gegroeid. Dat heb ik allemaal op zien komen, Delftse Hout en dit. Dit waren eerst kleine struikjes, weet je, moet je nou eens kijken.

Ze laten ook gewoon een beetje de natuur zijn gang gaan en dat is natuurlijk ook wel leuk. En omdat je hier natuurlijk niet mag fietsen en honden mogen alleen mee aan de lijn, dus een heleboel mensen kennen het ook niet hoor. Dat vind ik prima. Die schreeuwlelijkerds hoef ik hier ook niet te hebben. En dan kan dit ook niet, dat verwilderde. Maar dat is juist wel het leuke.

Volgens mij hebben we hier pas weer de eerste ingang vanaf dat pad.

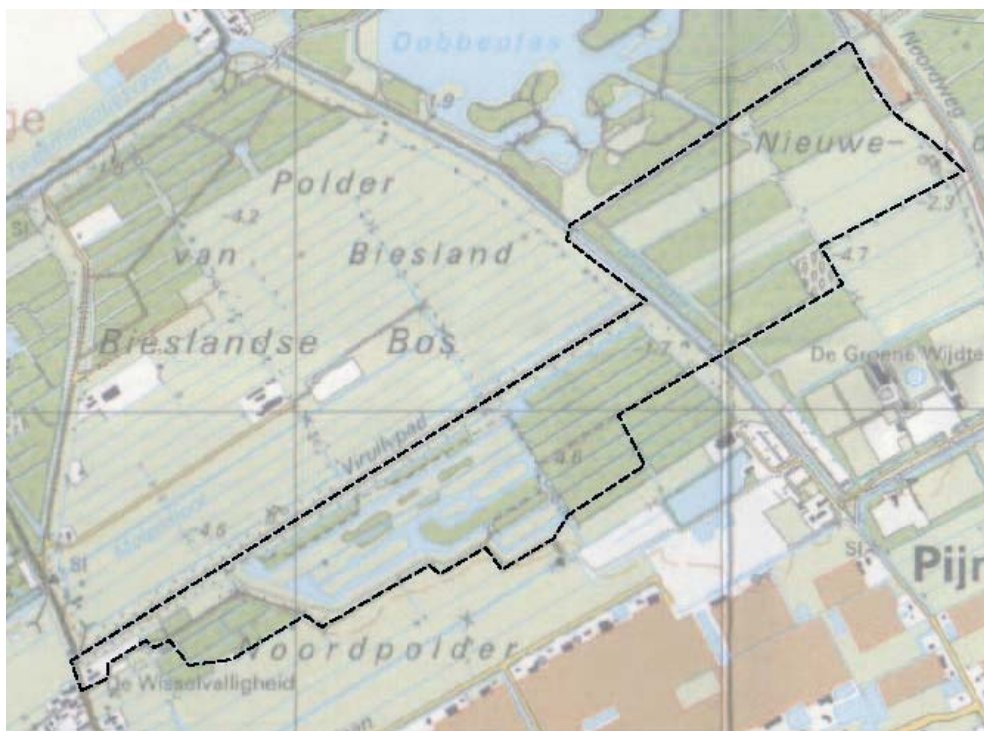
Kijk eens hoe mooi die pluimen staan. (Foto C29) Dat zag ik van de week ook. Ik wil er eigenlijk best wel een paar hebben, maar ik kan er niet bij.

Normaal zie je hier ook altijd het water, zie je altijd eendjes, maar het is nu echt helemaal dicht gegroeid.

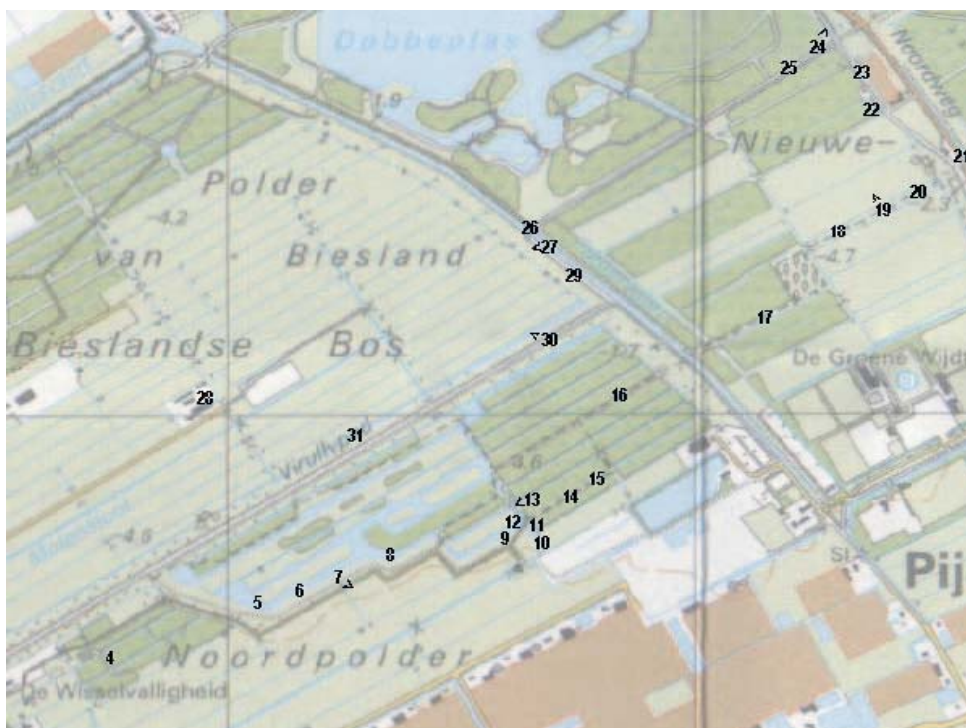
Hier heb je weer een leuk uitzicht. (Foto C30) Op de beestjes die er niet zijn vandaag. Denk allemaal dat ze daar in die bosjes zitten. Er zitten altijd van die Schotse Hooglanders en paardjes, heb je ook toch altijd wel. Maar ja, die houden zich ook rustig.

Wandeling D

Route:

Locatie foto's:

Wandelaar D komt in de enquêteresultaten overeen met respondent 4. Wandelaar D is een 45-jarige Nederlandse man uit Nootdorp, die de Polder van Biesland enkele keren per week bezoekt. Tijdens deze bezoeken wordt door deze man in de polder gefietst, gesport en vogels geobserveerd. Tevens wordt de polder gepasseerd op de weg tussen huis en werk. Hieronder volgt het verhaal van wandelaar D.

Het begint hier gelijk al mooi. Prachtig, een paar échte oude boerderijen met een paar échte oude bomen. (Foto D1 en D2) Het begint al gelijk hartstikke mooi. Ook deze is gewoon mooi oud gemaakt. (Foto D3) Je hebt daar, daar gaan we niet heen, maar dat is een prachtig weggetje, het Land van Luchtigheid.

Ik ben van '46 en ik kom hier eigenlijk al vanaf mijn jeugd. Vroeger met mijn ouders liepen we ook 's zondags zo een rondje door de Delftse Hout, die er toen nog niet was. Toen was het ook allemaal landschap nog, zo achterlangs naar hier, het Land van Luchtigheid. Toen had je nog van die mooie boerenslootjes met kikkers. Nu gelukkig weer een beetje. Je ziet steeds meer echte heldere slootjes met kikkers erin.

Het was natuurlijk allemaal hier weiland, ooit. En ik vind dat ze het wel mooi hebben gemaakt door hier en daar wat bomenpartijen neer te zetten. Ik zal je straks wel even laten zien wat ik dan weer minder mooi vind, het moeten niet te veel bomen worden, want dat ontnemt het zicht voor een groot deel.

Ik gebruik het om hard te lopen, om met mijn kinderen een rondje te fietsen, 's avonds na het eten en te kijken of ik nog iets leuks zie, een vogeltje of wat wilde plantjes ofzo. Ik probeer mijn kinderen altijd wel er op te wijzen. Van: "Hé zie je dat, dat is Fluitenkruid of dat is Smeerwortel." Mijn ouders hebben dat vroeger ook met mij gedaan en ik heb daar altijd ontzettend van genoten. Ook kijken naar vogels. Ik ben echt geen man met een baard en een verrekijker de hele dag. Maar ik kijk altijd wel van wat zie ik vliegen. En soms verbaast het me dat ik een groep joggers zie of een stelletje wandelaars en er vliegt een uil over ofzo of er staat een lepelaar vlak naast ze en ze zien het niet, weet je wel. Dan denk ik: "Kijk eens beter om je heen." Ik kom hier in dit stukje niet zo heel veel, maar het lijkt wel de Biesbosch ofzo: heel vochtig, nat, het is wel apart. (Foto D4) Het lijkt wel een beetje moerasachtig.

Het mooiste vind ik als je een beetje ver kan kijken. Ik ben zelf niet zo'n bosman, ik vind landschap heel erg mooi. Zo als een bos overgaat in landschap, in weide of akkerbouw ofzo, vind ik ook mooi. Dat hebben we natuurlijk heel weinig hier.

Je ziet gelijk een groep wandelaars. Dat vind ik ook wel weer jammer, dat het steeds drukker wordt in dit gebied. Als je 's avonds of 's zondags wilt gaan wandelen is het gewoon heel erg druk.

Dan heb ik het geluk dat ik onregelmatig werk. Dus ik kan ook zoals vandaag mijn rondje gaan maken. Soms ga ik hardlopen, soms ga ik gewoon een rondje fietsen en soms maak ik een hele lange wandeling. Dan ga ik van mijn huis uit, loop ik richting de snelweg, eerst het spoor over, de Hogeveenseweg, richting Zoetermeer, en dan kom ik al heel gauw De Balij in en vanuit De Balij kan ik echt ook prachtig een rondje maken en dan aansluiten hier op de Bieslandse Polder.

Er is ook een wandeling, geloof ik, van Zoetermeer naar Delft. Dat loop ik dan eigenlijk een groot gedeelte. En het leuke is dat je eigenlijk van Zoetermeer naar Delft kan lopen en een heel groot gedeelte van de wandeling is gewoon door natuur. Je komt maar een paar keer een klein stukje door een woonwijkje.

Op de Veluwe en ook in Brabant ben je natuurlijk veel meer gezegend met mooi landschap. En dat is gewoon heel erg jammer dat het hier zo ontzettend verstedelijkt, dat er gewoon bijna geen ruimte meer is wat open is, wat groen is, waar je lekker kunt wandelen en kunt kijken.

Alleen vind ik het zo raar. Mijn zus woont in Son-Breugel en daar hebben ze dan een stuk bos moeten opofferen voor een weg ofzo en dan krijgen ze een gigantisch compensatiegebied voor het verlies. En dan denk ik: "Wat hebben wij dan. Dit stukje." Maar alle laatste stukjes weiland worden vol gebouwd. De laatste koeien verdwijnen echt naar het museum. En je krijgt er eigenlijk heel weinig voor terug. Ik heb het idee dat Jan echt moet véchten om zijn positie te houden. Dat hij ook bang is dat vandaag of morgen projectontwikkelaars hun oog erop hebben laten vallen. Je ziet het, een ontzettend mooi stukje ervan is de Brasserakade, waar nu de Brasserhout is, die wijk, tegen het Hazenpad aan. Het Hazenpad is helemaal niet meer zo mooi geworden, omdat er nu allemaal huizen naast gebouwd zijn.

Dit is eigenlijk zo'n beetje mijn favoriete stukje. (Foto D5) Ik loop hier graag zo buitenom. En waarom is het mooi, je kan daar dat gebied niet in en dat vind ik dan zo léuk. Wat is daar allemaal. Je ziet daar wel eens wat lepelaars staan. Je ziet er wel eens een roofvogel zitten. En dan grazen daar wat van die pony's. Ik vind het leuk dat je er niet mag komen. Je mag er wel achterlangs lopen, daar loopt een pad. Maar dit is echt een stukje van gewoon naar kijken, als een schilderij, met mooie wolkenpartijen daar boven. (Foto D6) En je ziet ook die kleuren veranderen door het hele jaar. Wat er precies bloeit weet ik niet hoor, Wilgenroosje ofzo. Maar het is dan paars, groen en dan in de winter wat grauwer.

Wat komt daar aangevlogen, oh een meeuw. Héél mooi.

Dit is echt een stukje van dit is voor de vogels en alles wat er nog verder leeft en niet aankomen verder.

Het is ook mooi dat ze het hoog opgesnoeid hebben. Dat zie je straks bij een pad, daar is dat niet zo en dat ontnemt wel het zicht erop. Aan de andere kant is het misschien meer natuurlijk als en boom helemaal vanaf onderaan groeit.

Dat krijg je straks ook bij die houtwal die Jan gemaakt heeft, niet dat ik daar kritiek op heb, maar het is wel zo van: "Jan, hou hier en daar een plekje open." Misschien moet ik dat maar tegen hem zeggen.

Ik vind het wel leuk dat hij zo enthousiast is over de natuur en dat op deze manier al bewerkt heeft. En hij heeft nu subsidie.

Kijk hier hebben ze ineens maïs. (Foto D7) En volgens mij is dat voor het eerst dit jaar, het is me eigenlijk nooit opgevallen. Nou hou ik niet zo van maïs, omdat het natuurlijk ook een beetje het zicht weg neemt. Maar dat is in dit geval niet erg, want dat is het zicht op de kassen. En die kassen vind ik gewoon óerlelijk. Dus laat er maar maïs groeien of zet er anders een mooie bomenrand naast. En hou alsjeblieft dit

stukje weiland. Want dit is ook één van de weinige stukjes weiland die er nog over zijn in dit gebied.

Kijk, deze rand is gewoon heel erg mooi. (Foto D8) In het voorjaar is het één grote zee van Fluitenkruid en andere wilde planten. Het is een wandelpad, maar ik fiets er ook wel stiekem met mijn kinderen.

Dit stukje weiland is net als het weiland bij Jan, alleen zit je er hier wat dichter op. Je ziet hier heel veel grutto's en kieviten, tureluurs enzo, in het voorjaar. Dat is natuurlijk hartstikke leuk. Jan heeft dit ook wel, maar het lijkt wel of dat weiland gewoon wat verder van je af staat. Hoe komt dat nou? Aan de buitenkant heb je die sloot lopen. En het Virulypad daar heb je die hóógte. Het lijkt wel of dat weiland gewoon verder van je afstaat.

Een paar bomenpartijen in dat weiland zou ik wel mooi vinden. Jan zijn koeien zie je 's zomers niet buiten, met die hitte. Zet hij nou een paar bomenpartijen neer, kunnen die koeien daar lekker onder die bomen staan en dat breekt ook een beetje. Het moet niet te veel breken, want het is juist mooi dat het zo wijd is.

Dit is ook heel mooi hè. (Foto D9) Zeker als het voorjaar is, dan is dit zo groen en dan hoor je hier de Karekietjes enzo. Eén groene massa van natuur en ook dat slootje daar. (Foto D10)

Maar snap je wat ik bedoel. Dat hele grote weiland van Jan, stel dat je daar nou één of twee groepjes van bomen zou zetten. Niet veel. Maar misschien is dat leuk ook voor de vogeltjes, dat ze daar nestjes kunnen maken. En dat moeten dan wel gelijk mooie bomen zijn die in het landschap passen. En dat zie je natuurlijk wel heel veel, ook in dat Gelderse landschap, Overijssel enzo. Dat je van die weilanden hebt, daar staan dan van die kleine groepjes bomen. Ik denk dat dat wel zou passen.

Dit is mooi, van die kant is het nog mooier. (Foto D11) Kan je zo die sloten kijken. Dan zie je echt zo die rietsigaren. Práchtig mooi slootje. Héél mooi hoekje is dit. Dan denk ik voor de Randstad, je zit hier tussen Rotterdam, Zoetermeer, Den Haag, en je hebt zo'n gebiedje, dan mag je heel blij zijn. Hier is het gewoon een pláátje. Zonnetje erop.

Dan kan je wel weer een weggetje hier maken, maar laat maar, laat maar niet doen, laat maar gewoon zo groen.

Dit is ook schitterend. (Foto D12) Ik hoop niet dat het veel hoger wordt. Ik denk ook niet dat dat veel hoger gaat groeien.

Wat zie je hier nu nog aan verstedelijking? Je ziet daar een kerktorentje (Foto D13) en daar wat kassen. Maar eigenlijk, als je 360 graden draait is het allemaal groen. Je hoort de snelweg, maar voor de rest moet je maar naar de wind luisteren.

Het lijkt wel of ook alles wat droger geworden is. Want we hebben de hele maand regen gehad en anders was dit pad hier altijd zeiknat, andere jaren, en ook waar we straks lopen. Ik vraag me af hoe dat komt. Of dat gewoon door de hele droge maand

juli geweest is of is de grond gewoon wat aan de droge kant. Ik weet het niet. Het valt mij op.

Dit is een beetje een saai bos natuurlijk. (Foto D14) In de winter vind ik het mooier, dan is het heel kaal en dan waait het en dan hoor je zo die takken. Ik vind het een beetje een saai stukje, dit bos. Zou je het wat open moeten gooien of de bomen wat meer variëren. Ik weet het niet. Maar aan de andere kant is het wel leuk, het is weer wat anders dan dat en wat anders dan dat. Dan hou je toch wel wat variatie.

En het is natuurlijk persoonlijk. Sommige mensen houden meer van bos, bomen, andere houden meer van landschap, van vergezichten, weiland.

Maar het is een beetje té aangelegd. Misschien bedoel ik dat, Het is wel een beetje rechttoe rechtaan. En het zijn allemaal dezelfde bomen lijkt het wel. Van die elzen ofzo. (Foto D15)

Ook weer zo'n leuk doorkijkje, lekker groen. En volgens mij lopen die schapen hier ook wel eens rond.

Kijk, hier zie je ook die marktekens van die wandeling, die helemaal zo door de Bali naar Zoetermeer gaat. Ik geloof dat die 13 kilometer is.

Jan zal wel druk zijn met de voorbereidingen voor het weekend. Ik hoop dat het een beetje droog blijft. Ik ga ook wel kijken, vind ik wel leuk.

Ik zat op de site te kijken, van die stichting Vrienden van Biesland, en toen zag ik professor ingenieur die en doctorandus dat. En dan heb ik al zo iets van: "Zitten er nou geen gewone mensen in of zijn het alleen maar de mensen die gestudeerd hebben die van de natuur houden?"

Het zijn ook meer de gebruikers, mensen die hun hond hier uitlaten of zoals die nordic walkers. Ik vind dat prima, gebruik het maar. Je hoeft hier niet allemaal met een verrekijker rond te lopen van: "Oh, ik zie daar een weet ik wat."

Als het zonnetje erop staat is het weer eventjes fraaier.

Ik vind dit gebied ook wel bij de Bieslandse Polder horen. In de zin van: Het past allemaal zo mooi, het loopt zo mooi in elkaar over.

Dit is ook een mooi stukje groen. En je ziet hier eigenlijk maar heel weinig mensen hoor. Zelfs in de weekenden vraag je je wel eens af: "Weten mensen dit weggetje?"

Ik ga wel eens met de kinderen fietsen, want die vinden het natuurlijk leuk om hier af te fietsen. Het is eigenlijk geen fietspad, maar ja, we zijn nog nooit aangehouden ofzo.

Je ziet dat het weer heel anders is dan dat stukje bos daarnet. Het is opener en het weggetje is natuurlijk heel mooi, wat er zo omheen groeit. (Foto D16) En je hoort lekker de wind door de bomen waaien.

Als je een beetje dat gevarieerde hebt, dat vind ik zelf mooier dan hele stukken bos.

Dit weggetje dat lijkt een beetje op vroeger, bij de Delftse Hout, toen dat nog niet gegraven was, was er ook zo'n pad met al dat riet. (Foto D17) En dan ging ik daar

met mijn ouders wandelen en dan maakten we fluitjes met die rietstengeltjes. Dat is wel leuk dat je toch eigenlijk zoiets hebt terug gekregen.

Ik heb wel eens gehoord dat het oorspronkelijke plan was om drie plassen te maken. Nog een in het gebied van Jan. Maar misschien zijn dat hele oude plannen geweest. Maar dan had je de Delftse Hout als eerste plas, dan een plas bij Jan en dan de Dobbeplas. Maar goed dat dat niet gebeurd is, want het is juist leuk dat je twee plassen hebt en dan dat stukje weiland ertussen.

Het jammere is dat bij de Dobbeplas zwemmen heel snel afgeraden wordt vanwege de Blauwalg. Héb je een mooie recreatieplas, hébben de kindertjes het bloedheet en dan kunnen ze niet zwemmen. Dat is jammer. Ik vraag me wel eens af of ze daar niks aan kunnen doen. Dan denk ik: “Mensen kunnen over de maan lopen, ze kunnen alles, waarom kunnen ze dan niet zorgen dat dat meer vrij is van algen.” Want er zijn plassen die dat niet hebben. Heeft dat met leven te maken of met diepte? Ik weet het niet precies hoor.

Die bomen hier groeien helemaal van onderuit. (Foto D18) Heeft wel wat apart, maar het ontnemt je wel weer een beetje het zicht op de omgeving.

Ik ben hier ook zo bang voor dat ze hier ook huizen gaan bouwen ofzo. Ik houd altijd mijn hart vast als ik graafmachines zie. “Wat zijn ze nu weer van plan.”

Die hebben dit onlangs dus ook ingeplant met boompjes. (Foto D19) Dat vond ik zelf ook niet nodig. Ik vond het juist leuk. Ik vond het mooier toen dit nog groen was. Dat vond ik juist leuk, zo’n paadje tussen die twee weilanden waar je, net als die man, overheen liep. (Foto D20) Dat is toch fantastisch om lekker hier te joggen, ook al vang je een buitje ofzo. Dan is het net of je op Terschelling loopt of de Gelderse Vallei, ik noem maar wat.

En het is leuk dat daar op zo’n weiland hooi wordt verbouwt, daar zijn ze aan het hooien enzo. Dat is toch leuk, dat je dat nog even ziet en dat je dat hooi ruikt.

Dat is natuurlijk ook bij dat weiland bij Jan. Prachtig dat dat ook gebruikt wordt voor hooiland en dat je er koeien ziet grazen.

Dit loopt dus gelijk door in dat volgende stukje bos. Het zou mooi zijn als hier nog een wat betere aansluiting zou komen om naar dat volgende stuk bos te kunnen. En dan nog een fijne, mooie aansluiting naar De Balij, dan ben je helemaal klaar.

Hier heb je alleen maar dat bruggetje, een wandelbruggetje. Zelf zou ik het wel fijn vinden als je met de fiets zo door zou kunnen. Nu zit echt die rotweg ertussen. (Foto D21) En dan heb je het spoor hierachter en dan heb je De Balij. Dus het sluit bijna aan. Er zitten net een paar van die obstakeltjes tussen. En als je dan op de kaart kijkt, zie je toch dat het een behoorlijk groot gebied is, zo aaneengesloten, vanaf het Hertenkamp, Delftse Hout, Heempark, daar bij de Ikea.

Dat is er helaas ook niet mooier op geworden sinds de Ikea er staat. Misschien dat je er ook wat hoge bomen, hoge populieren voor kunt zetten.

Dat is het mooie bij Jan, daar zijn ook een paar hele mooie foto's van gemaakt, ook op de site zie je dat, dat als je gewoon naar Delft kijkt, je eigenlijk alleen maar TU-gebouw ziet en de kerktoren, maar voor de rest dat het helemaal afgeschermd is door bomen.

Dit is een gebied wat wordt gebruikt door de scouting. (Fot D22) Als een kampeerterrein van heel veel groepen uit Nederland, maar ook uit Engeland en Duitsland, die hier gewoon een aantal dagen hun tentje opslaan en ook gebruik maken van het gebied, door speurtochten hier uit te zetten en hutten te bouwen en ook wel vloten. Dat doen ze dan in de Dobbeplas.

Het is natuurlijk ook als bos vrij saai, je ziet echt alleen maar rijen.

Ze hebben heel veel gesnoeid, vorig jaar geloof ik. Het was nog veel dichter. Het is ook heel veel brandnetels wat er tussen staat. Je kunt er dan zo weinig mee. Je kunt moeilijk door die brandnetels gaan rennen. Ik snap ook niet dat ze dat hout hier allemaal laten rotten. Maak dan een afdakje of netjes stapelen, dan kan het een beetje drogen. Ze flikkeren het gewoon allemaal op een hoop.

Ik vind dit ook heel mooi. (Foto D23) Waarom? Die bomen die daar zo overhangen en dan dat stukje weiland hier. Ik heb wel eens 's avonds hier gefietst en toen zat er een uil en dan zo in dat licht van die lamp, die lantaarnpaal. Dat is een prachtig gezicht hier.

Je hebt alleen wat huizen hier. (Foto D24)

Over het spoor begint De Balij al. Je ziet al de bomen. Een gigantisch groot aaneengesloten groen gebied.

Ik geloof dat ze bij mij, ik woon vlak bij de molen, daar zijn ze ook nog een stuk aan het bouwen en daar zou wel iets van een doorgang komen naar De Balij.

Ik zag hier in dat slootje een schildpad, een Roodwangschildpad. (Foto D25) Zal natuurlijk wel gedumpt zijn. Dat wordt natuurlijk steeds gekker. Je ziet hier ook steeds meer van die parkieten vliegen. Misschien heb je daar op de Veluwe nog geen last van, maar hier in de stad heb je steeds meer van die groepjes parkieten. Die zijn ooit losgelaten, ontsnapt of wat dan ook en die hebben zich steeds beter weten aan te passen, ook aan de wat mildere winters en dan zijn ze ook gewoon hier in de buurt. Dan hoor je ze ineens krijsen, met een man of acht vliegen ze rond. Dat hoort natuurlijk helemaal niet hier, het zijn gewoon tropische vogels. In Den Haag is het ook heel erg. Je hebt daar een aantal parken, daar stikt het van die dingen. Maar ik hoorde dat dat ook weer een gevaar was voor de Specht geloof ik. Want dan vreten ze weer hetzelfde of ze gaan zitten nesten ofzo. Er was in ieder geval iets met Spechten.

Daar kun je een hele discussie over houden of het nu wel of niet moet. Je hebt hier ook die Nijlgansen, die horen hier ook niet. Die komen hier niet oorspronkelijk vandaan. Aalscholvers, die had je vroeger alleen bij het IJsselmeer, die zie je ook steeds meer gewoon bij ons achter in de sloot zwemmen. Ik vind het wel leuk hoor, een Aalscholver.

Ik hou erg van fietsen, maar niet in de regen. Dat kun je natuurlijk ook steeds minder hier, vanuit de Randstad. Steeds meer bebouwing allemaal, die steden. Of je nou naar Gouda fietst, Leiden .

Zie je, daar gaat een Buizerd, door de bomen heen.

En die Hoge Snelheids Lijn. Dat is zo'n vreselijke landschapsontsiering. En waar je ook van die fietstochten maakt, van die ANWB-fietstochten van een aantal kilometer, overal kom je die Hoge Snelheids Lijn tegen: bij Zoetermeer, bij de Brasemermeer.

Dat is gewoon jammer. Dan moet je steeds beter zoeken naar mooie doorgangetjes, waardoor je toch een aantal uren in mooi landschap kan fietsen. Want het is er nog wel, maar steeds minder.

Een maat, waar ik mee fietste, is naar Bennekom verhuisd. En elke kant die hij op fietst is mooi. In vergelijking met wat wij hier hebben is het natuurlijk niet eerlijk verdeeld.

Dit is volgens mij ook niet natuurlijk, is ook iets uitheems dat hier is gaan groeien. (Foto D26) Heel die sloot zit vol. Ik vind het een beetje té vol. Maar het zal wel geen kwaad kunnen, anders zouden ze dat toch wel moeten opruimen.

Maar ik vind dit een prachtig stukje. (Foto D27) Dat je heel goed zo over die polder kijkt en hele mooie bomengroepen er omheen ziet, een soort bos er omheen. En het is gewoon altijd anders hier. De lucht is altijd anders, de kleur van het gras verandert, ook als Jan gehooïd heeft ofzo.

Maar waar heeft hij zijn koeien nou weer. Want het is een mooie boer, maar volgens mij staan zijn koeien altijd op stal. Toen het zo heet was heb ik ze ook niet gezien.

Maar kan je voorstellen dat je daar, waar je dat heuveltje hebt, een groepje bomen neerzet en dan nog ergens een groepje bomen, een stuk of vijf ofzo, tien. Lijkt mij wel fraai.

Hier moet ook geen weggetje tussen ofzo, gewoon zo blijven. Zo vind ik het op zijn mooist.

Het bedrijf vind ik ook wel mooi, zo met die bomen er omheen. (Foto D28) Alleen dat oranje zeil vind ik dan niet zo. Maar dat maakt niet zoveel uit.

Maar hier zie je dat hele zicht op Delft. (Foto D28) Je ziet dan bijna niks ervan. We staan nu wat hoger natuurlijk, maar als je daar straks loopt, zie je alleen de kerktoren en het TU-gebouw.

Ik hoop ook niet dat er meer wordt gebouwd. Ze hebben daar natuurlijk die manege gebouwd, die stal, maar verder moeten ze er niks aan doen.

En volgens mij is dit de bedoeling dat dit een soort van houtwal is, wat je vroeger had, toen hadden ze van die houtwallen bij die weilanden. (Foto D29) Het ontnemt je wel het zicht op het landschap. Het is natuurlijk maar een klein stukje. Je kunt zeggen: "Daar verderop heb je nog zicht zat op het landschap." Maar goed, als je een paar doorkijkjes maakt.

Ik denk wel eens dat steeds minder mensen erom geven, een mooi stukje landschap. Dat jongelui alles maar neer flikkeren enzo. Iedereen wil met brommertjes hier rijden enzo. Als dat nou deze generatie is en die moet straks beslissingen nemen over landschap. Dan vraag ik me wel eens af of het dan niet steeds minder mooi gaat worden in Nederland. Daar ben ik dan wel eens bang voor. Maar ik heb ook wel eens een onderzoekje gelezen dat jongelui juist wel heel erg om groen geven hoor.

Dit is gewoon fantastisch. Wolken erboven. (Foto D30)
Het is wel een rotpad om hard te lopen. Met die wind hier, is het toch een lang stuk.

Prachtig slootje hier. (Foto D31) Je ziet hier Lepelaars en ook wel eens Futen, heb ik hier gezien. Ganzen zie je hier. In het voorjaar is het hier gewoon één kakofonie.

Paarden staan daar. Die vindt mijn dochter altijd zo leuk.

Ik zou wel boswachter willen worden. Dat wilde ik vroeger altijd en dat had ik eigenlijk gewoon door moeten zetten. Ik hou erg van landschap en groen en de natuur.

Maar boswachter in de Randstad is meer achter jongetjes aan zitten die vissen waar ze niet mogen of met brommertjes rijden waar ze niet mogen of mensen die de honden niet aan de lijn hebben.

In die hoek daarachter heeft nog een jaknikker gestaan, jarenlang. Dat is allemaal opgeruimd en allemaal mooi groen geworden. Alleen dat Hazenpad, wat er langs loopt, is minder mooi, omdat je nu die huizen van Ypenburg op ziet rukken. Dat is jammer. Dat was ook een héle mooie polder. Dat doet je dan heel erg verdriet als je zelf hier bent opgegroeid en daar altijd mooi langs de polder hebt gefietst met de paarden en de koeien.

Ik zou er wel héél erg moeite mee hebben als ze aan het laatste stukje groen zouden komen. Dan zou ik echt harde actie gaan voeren. Net als in Limburg waar ze dat hele stuk bos wilde kappen. Maar goed dat er nog mensen zijn die zich daar voor inzetten. Mensen zijn vaak heel slap van laat maar gebeuren.

Die zelfde discussie is hier ook met De Hertenkamp, de camping bij de Delftse Hout. Ik snap wel dat mensen denken: "Wat hebben we er nou aan dat de camping gaat uitbreiden? Daar zitten we niet op te wachten." Het is een mooi park, mensen laten daar hun honden uit, gaan daar wandelen, houden daarvan en dan moet iemand daar ineens grond van hebben om zijn eigen bedrijf te vergroten. Ik heb begrepen dat het de eigenaar alleen maar gaat om zijn ster te behouden. Hij heeft geloof ik vier sterren, maar als je een viersterren camping hebt moet je zoveel vierkante meter grond hebben voor een kampeerplek. Dus hij moet eigenlijk meer grond hebben om die kampeerplekken groot te houden of te maken. Dan denk ik dat is economisch belang, een handje vol mensen leven daar van die camping. Dan zet je maar gewoon wat meer mensen op een kleiner stukje grond. Dat heb je ook in de Spaanse kust, daar staan de tenten ook boven op elkaar.

En je hebt hier nog de Uylenburg waar je kunt kamperen en ik geloof ook bij de ijsbaan in Pijnacker. Dus je kunt hier volgens mij wel genoeg kamperen. Het is toch

maar voor een paar maanden, de hele winter zit er niemand. Twee maanden vind ik geen belang voor de mensen. Mensen recreëren wel het hele jaar.

Maar daar is nu dus zoveel om te doen dat de gemeente heeft ingestemd met een referendum. En daar hadden ze al weer spijt van, want het is allemaal een hoop gedoe geloof ik.

Maar dan vraag je je wel eens af hoe dat soort dingen nou tot stand komt, dat soort beslissingen. We gaan de camping maar uitbreiden of zet er maar een Ikea neer. Zo zijn er nog wel meer van die dingen. In de Dobbeplass hebben ze een restaurant gebouwd. Wie heeft nou daar ja voor gekozen? Ze zijn al drie jaar dat gebouwd aan het bouwen. Je leest er nooit wat over en er zijn restaurants genoeg hier. Ik vraag me af of daar veel gebruik van gemaakt gaat worden. Net als de Hoge Snelheids Lijn. Straks wordt er te weinig gebruik van gemaakt en dan zitten we met de gebakken peren. Ik zit me heel mijn leven lang aan dat spoor te ergeren terwijl ik misschien nooit met de trein daarheen ga, naar Parijs. Je moet het denk ik heel goed in de gaten houden wat er in de krant staat: dat of dat is het plan en dan heb je inspraak. Maar wie houdt dat nou allemaal in de gaten en wie heeft daar energie voor?

Dit is dat stukje wat ik ook zo mooi vind. (Foto D32) Maar daar hoort echt het zonnetje op te staan.

En hier komt dan dat andere stukje drasgebied? In deze hoek? En dan al die populieren weg? Daar zullen ook wel mensen over gaan mopperen. Het lijkt me in eerste instantie wat kaal. Maar als je zegt ik maak hier een moerasgebied en zet er wat knotwilgen neer, dan denk ik dat het alleen maar mooier wordt. Dat het meer in het landschap past.

Je ziet wel dat de Ikea al aardig groen is. (Foto D33) Als die bomen een paar jaar verder zijn.

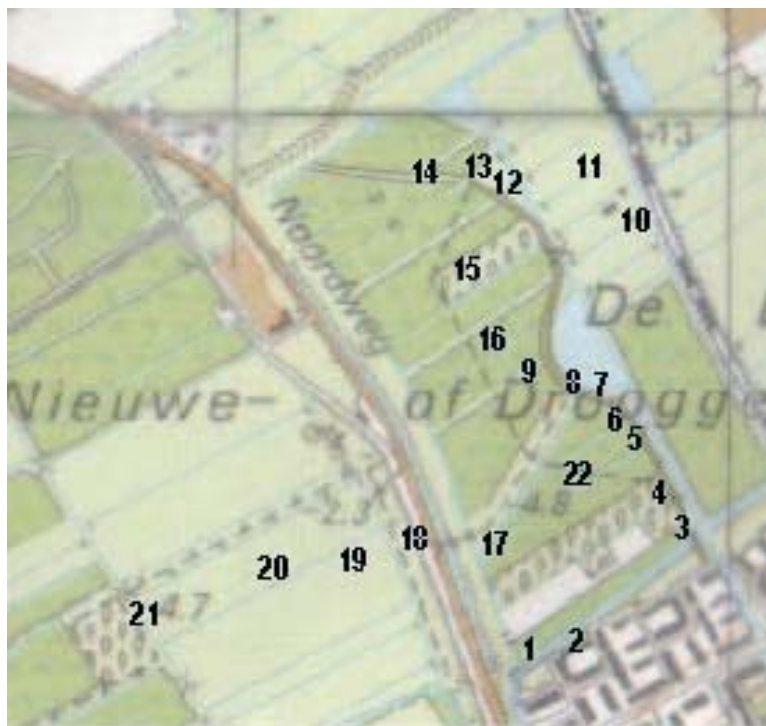
En dat is ook wel leuk, dat daar ook wat begroeiing staat. (Foto D34) Je kunt er verder niks mee. Er loopt wel een pad daar achter langs. Ik vind het wel leuk. Ik denk dat de vogels het ook wel leuk vinden. De ooievaars die daar broeden op die flat, die zitten hier ook wel eens te zoeken naar kikkers.

Wandeling E

Route:

Locatie foto's:

Wandelaar E komt in de enquêteresultaten overeen met respondent 5. Wandelaar E is een 38-jarige Nederlandse vrouw uit Pijnacker, die de Polder van Biesland enkele keren per week bezoekt. Tijdens deze bezoeken wordt door deze vrouw in de polder gewandeld en gefietst. Hieronder volgt het verhaal van wandelaar E.

In dit stukje stonden eerst eigenlijk altijd paarden. (Foto E1) Dat vonden de kinderen altijd heel erg leuk om te verzorgen. En toen op een gegeven ogenblik toen zijn die paarden zeg maar getransformeerd tot schapen, waren de paardjes weg en toen stonden de schapen daar. Op een gegeven ogenblik waren de schapen ook weer weg. Maar er was hier ook een vos in het bos. Ik vraag me altijd af of dat er mee te maken heeft gehad. Ik heb hem zelf niet gezien.

Wat ik wel jammer vind aan het bos, vooral toen ik hier in het begin kwam, is dat het zo ontzettend recht is. Dat is echt weer typisch een mens, dat wordt dan weer recht gezet.

Dit is ook altijd erg mooi, vind ik. (Foto E2) Vooral 's morgens dan zie je allemaal spinnenwebben. Daar kan ik heel erg van genieten. Net zoals hier altijd slakken aan de wandel zijn, dat zie je nu dus ook niet. Dit is echt zo'n slakkenpad. Dit is in de herfst weer zo, hélemaal vol en dan vooral als die dauw er dan is, ik vind dat zo prachtig, zo'n spinnenwebbetje.

Zo'n vlinderstruik, als je dat in een bos hebt, hártstikke leuk, ook voor de kinderen. Ik heb hier al heel wat vlinders zien zitten hoor.

Dit is ook heel erg leuk. Ze (dochter) zegt nu inderdaad: "Kijken of er kikkertjes zijn." Je hebt hier veel padden altijd, in het voorjaar, dat vindt ze helemaal geweldig.

Oh ja, dat is ook wel spannend. (Foto E3) Ik was hier toen die boom net was omgevallen en ik maakte me best wel zorgen, want het kraakte in het begin heel erg. Dus ik had netjes opgebeld naar de politie, maar die hebben het gewoon laten staan. Blijkbaar gaat het wel goed. Want hij staat inmiddels al een tijd. Die andere zal genoeg kracht hebben.

Hier zaten ook vaak van die buffels, maar die zijn er niet meer. (Foto E4) Die zaten hier altijd. Dat vond ik wel spannend, want dan moest je echt zoeken om ze een beetje te zien. En dat geeft toch weer een stukje meerwaarde.

Deze ook, ik vind dit toch wel wat hebben. (Foto E5)

Het is nu echt helemaal vol gegroeid. (Foto E6)

Ik vind dit gewoon een heel mooi stukje. (Foto E7) Ze hebben het nu best wel weer plat gemaaid. Deze zomer hebben ze voor het eerst een hele tijd alles hoog laten staan. Het heeft allebei wel wat. Het nadeel was dat je helemaal geen overzicht meer had over het water, maar het is weer net wat wilder.

Dit is heel erg jammer. (Foto E8) Ik zag het van de week al. Dat hebben ze al eerder gedaan. Dan lopen ze foldertjes en dan gooien ze die pakken neer en dan heeft iemand het verbrand.

Vaak wordt hier gekarperd, dan zitten ze hier met een tentje. Het zijn ook best wel veel van die pubers, maar heel netjes altijd. Die doen dit dus niet.

Dit is ook weer zo mooi, dat is weer zo'n watertje. (Foto E9) Vrij weinig water erin trouwens, vind ik.

Je had hier veel van die Egyptische Nijlgansen, die zaten verderop in het weiland, die kwamen hier ook wel, maar die heb ik al een tijd niet meer gezien.

Ik heb in het voorjaar hier veel 's morgens gerend. Dan ging ik eigenlijk een ander blokje. En dan zag je daar die zon op komen. Dat is echt prachtig.

Dat ook weer. (Foto E10) Het is heel erg vervallen, maar op een of andere manier, ik ben gewoon van dit stukje gaan houden. Je loopt hier vaak in je eentje. Ik heb dat gehad met die honden. Ik vond dat héérlijk hoor. En toch zou ik geen honden willen hebben, maar ik heb ze natuurlijk een aantal maanden gehad en toen liep ik hier ook echt drie keer per dag.

Ik probeer nog wel met die koeien te communiceren. (Foto E11) Dat valt niet mee. Maar soms komen ze wel als je hier gaat staan en een koe na gaat doen. Misschien komen ze ook wel zonder dat je het doet. En dan laten ze zich best wel een beetje aaien.

In Den Haag zag ik dat natuurlijk helemaal niet, dus ik vind dat wel mooi.

Hier zaten in het begin ook Futen enzo met een nest. Dit is nu helemaal plat gemaakt hier, trouwens overal, maar dit vond ik een heel spannend stukje hier. Nu zie je hier twee sporen waar een auto heeft gereden. (Foto E12) Dit stukje was dan eigenlijk het enige stukje waar je kon lopen.

Ik zal dat niet elke keer doen, maar af en toe daal ik eventjes af. Dan wil ik het pad niet volgen en dan ga ik heel even hier heen. Hier hebben we toen die Egyptische Nijlgansen heel veel gezien.

Dit stukje bos is afgescheiden door water. En daar had dan mijn oudste dochter een hut gemaakt. Maar dat vind ik wel een gevaarlijk stukje, want daar liep toen een man en je kunt eigenlijk alleen maar vanuit dit punt hier komen, want daar is water. (Foto E13) Dus stel dat er inderdaad hier iets is. Maar ik vind het een heel geweldig stukje hier. Je kunt heel even gewoon lekker helemaal alleen zijn hier. Je kunt hier nog een stukje door lopen. Ik vraag me alleen af of er water staat in dat stukje. Volgens mij niet.

Hier kom je ook wel vaak een konijntje tegen als je aan het rennen bent, een haas is het trouwens. Die zit heel vaak in dit stukje.

Ik zit dat vlindertje te kijken. Dat is toch leuk. Daar kan ik ook helemaal blij van raken, zo'n vlindertje wat je dan tegen komt of een mooi vogeltje wat je niet dagelijks ziet.

Dit is ook weer prachtig vind ik. Dit is echt helemaal dicht gegroeid. (Foto E14)
Hiernaast hadden ze dat ook weg gehaald. En ik had zoiets van: "Dat is een onwijs lekker plekje om te vertoeven." Maar dat is alleen maar even in het voorjaar geweest.

Zie je hier al die bomen, dat dat best wel jammer is, dat rijtjesachtige. (Foto E15)

We hebben één winter heel veel oud hout verzameld en dan gingen we dat bij elkaar leggen en toen hebben we ook wel één grote hut gemaakt. Maar die zal inmiddels niet meer bestaan, want daar hebben we al een jaar niet meer naar omgekeken.

Kijk eens die vlinder daar. Een hele mooie is dat. Wacht even tot hij zijn vleugels uit doet. Hij is écht mooi.

Ik was dit jaar van plan om zelf brandnetels te plukken, voor brandnetelthee. Dan moet je vooral het bovenste gedeelte hebben, dus de nieuwe scheuten. Maar het is er niet van gekomen.

Dit vind ik ook zo mooi, dat ze dat tegenwoordig gewoon laten liggen. (Foto E16)
Dit hebben we van de week zitten bewonderen. Wel bizar, ik dacht echt dat dat verder was.

Dat is ook een heel mooi stukje, vanaf hier naar Du Midi.

Dit stuk hebben ze opgehoogd, dit seizoen. (Foto E17) Daar liepen dus eigenlijk die schapen eerst. Daar schrok ik wel heel erg van. Ik dacht dat ze hier misschien een flat gingen maken of een snelweg ofzo, ik wist helemaal niet wat ze gingen doen. Dan keek ik uit mijn raam en in een keer gingen ze overal met auto's heen en ellende, ik dacht: "Ooh, help." Eigenlijk zou je het wel moeten weten.

Dat bosje hier aan de overkant was toen ik hier een paar jaar geleden kwam wonen nog heel laag, dat was helemaal niks. Maar nu inmiddels heeft het toch wel een behoorlijke hoogte gekregen.

Die vind ik ook zo mooi. Die is ook met de storm afgebroken. (Foto E18) En dan denk ik het is dood, maar dan gaat het wel weer leven. Prachtig.

Ook mooi hè, dat Lisdodde. (Foto E19) Dat is inmiddels beschermd, het is wel op zijn einde. Maar in Den Haag zou je dat gewoon nooit tegen komen. Mijn oma had het altijd staan, in een grote vaas en dan kom je dat in een keer hier in het wild tegen.

In dit stuk ren ik ook veel, zo even een blokje.

Dat is ook weer het mooie van een brandnetel. Daar zetten heel veel vlinders graag hun eitjes op af. Daarom kan ik ze heel erg waarderen. De brandnetel is echt een ondergewaardeerde plantensoort bij ons. Het is ontzettend nuttig, onkruid. Kijk, weer een vlindertje.

Dit is echt wat ik zeg ontzettend leuk. Omdat toen we hier kwamen wonen was het heel laag en het is nu natuurlijk nog steeds laag, maar het is gewoon leuk om een bos te zien groeien.

Kijk, een padje, heel erg mini. Ik vind het wel heel erg leuk. Vooral in het begin, het eerste jaar, die padden was echt helemaal van Wow. Toen kwam er een egel en die was niet helemaal ok, dus die hebben we overgedragen aan de dierenambulance. Die beesten, vind ik echt helemaal gaaf. Inmiddels zie ik de egel wel vaker, maar het zal nooit gewoon worden.

Ik vind dit nog steeds elke dag een cadeautje, dat ik hier woon. Net als hier nu ook, dat is gewoon pure rust, genieten.

Dat is hier niet meer trouwens, aan deze kant. Eerst hadden ze hier ook van die mooie wilde begroeiing. Dat heb je een stukje verder nog wel, van dat Duivenkruid enzo en Boterbloemen. Dan zit ik lekker te plukken en die zet ik dan thuis in een vaas. Daar kan ik helemaal blij mee zijn.

Ze hadden het hier langs de kant van de weg. Maar ze moeten het denk ik wel inzaaien. Toen zijn ze met die berm bezig geweest en daarna heb ik het niet meer terug gezien.

Dit ook, dat is gewoon mooi, die achtergrond met dat rood. (Foto E20) Ik kan ook wel af en toe gewoon stil staan en dan zie je gewoon ineens mooie dingen.

Ik ben benieuwd of er nog bramen zijn. Hier hebben we weer Lisdodde. Kijk, een reiger. Ik hou nooit zo van reigers.

Kijk, ze hebben het hier pas schoon gemaakt. (Foto E21) Het stroomt hier weer goed door, want dat deed het dus helemaal niet aan het begin van het seizoen. In het begin van het seizoen lag daar wat voor en toen hebben we nog met een stokje geprobeerd om het vrij te maken, omdat er geen doorstroom was.

Wat ik je eigenlijk nog wilde laten zien is als je dit pad uit gaat en dan ga je nog een pad over, dan kom je weer in een ander stuk. Dat is ook afgesloten en dan heb je aan de rechterkant op een gegeven ogenblik allemaal bramen.

Dat zijn zo van die dingetjes, dat ik zeg dat vind ik echt een stukje extra. Stiekem bramenstruiken leeg plukken of een appelboom, maar die zie je eigenlijk bijna niet natuurlijk. Maar dat zou wel een stukje meerwaarde geven voor mijn gevoel. Zeker als je kinderen er een beetje van leren.

Maar je kunt hier dus uren banjeren zonder je te vervelen. Want ook de Dobbepas is echt mooi. Dat vind ik dan heel erg mooi. Het is hier allemaal mooi eigenlijk. Je hebt toch ook wel veel water natuurlijk, veel leven.

Want wat je nu niet ziet, maar wat er heel veel is, dat zijn Fazanten hier in de hele omgeving. En Reigers, Futen.

Want dat beginstukje, waar we naar het bos toe liepen, daar zag ik op een gegeven ogenblik dat een Fuut een visje had gevangen. Dat vond ik ook wel mooi. Daar kan ik helemaal blij van worden.

En ook, dat struikje, als je naar het bos toe loopt, daar ga ik wel eens zitten voor mijn rust, als ik geen zin heb om te wandelen. Als je achter dat struikje zit dan ziet niemand je. Dan zit je daar en dan zie je die visjes zwemmen. Dat is helemaal goud.

Ik ben toch wel blij dat ik hier naar toe verhuisd ben, dat ik het mee kan geven. Ik vind Den Haag hartstikke agressief. Ik wilde het eigenlijk al heel lang en toen dacht ik, ik moet het gewoon doen.

Wat ik alleen wel merk, is dat je wel af en toe je auto mist, want ik heb geen rijbewijs. Ik zou ook best nog wel meer in “the middle of nowhere” willen wonen, maar dan merk je dus wel, hoe stom het ook klinkt, dat je een auto nodig hebt.

Het is zo dat je hier nu loopt en dan zie je dingen en dan loop je er over een dag en dan is het weer compleet anders eigenlijk. En zelfs over 10 minuten kan het gewoon anders zijn, door dat ene beestje wat je ziet of gewoon omdat je oog even op iets anders valt.

Dat stukje daar stond in het voorjaar écht, écht op een gegeven moment zo hoog. En dat was zo’n spannend paadje geworden. Toen kwam er een flinke regenbui. Maar dat was een hele lange rustige periode. Dus het werd steeds hoger en hoger. En vooral als het een beetje donker wordt, ’s avonds, dan vind ik het ook heerlijk om in het bos te wandelen. Dat is een tik van mij, dat is gewoon rust. Maar dat was zó spannend hier zo dat stukje.

Dit is het stukje bos waar we veel gebanjerd hebben. Hier zie je nog overblijfselen van de hut, die takken. (Foto E22) Daar hebben we toen flink ons best op gedaan. Dit is echt ook een beetje een speelplekje voor de kinderen. Wat we ook vaak deden is het hout bij elkaar leggen en dan legde ik ze ook uit dat dat fijn is voor de beestjes, die kunnen er dan schuilen in de winter. En daar hebben ze allemaal dingen, daar kunnen ze het water over, als het er nog is. Dat zal nog wel. Dat blijft dan wel, dat is leuk.

Hier kunnen we binnenkort weer eikels zoeken.

Ik heb alleen nog geen hazelnoten ontdekt. Dat vind ik wel jammer, want dat had ik wel in Den Haag, daar hadden we om de hoek een paar bomen. Dus die kinderen gingen er op een gegeven ogenblik gewoon naast zitten en dan gingen ze met een steen die hazelnoten kapot maken en dan lekker zitten kanen. Ze zijn superlekker. En als je ze in de winkel koopt zijn ze hartstikke duur. Dat is net zo als met die bramen. Ik ben niet zo’n ontzettende bramenfreak, maar als je ze zelf vindt dan zijn ze wel ineens een stuk lekkerder ofzo.

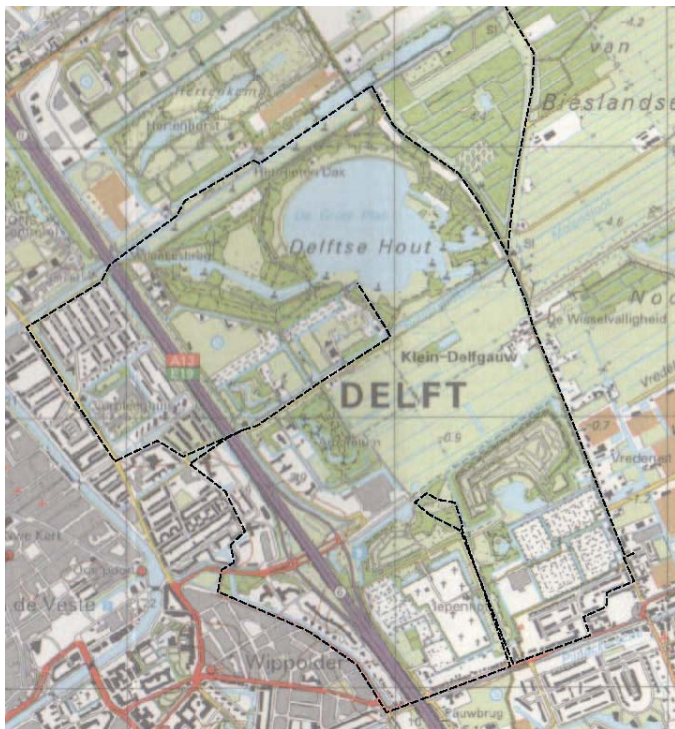
Kastanjabomen heb ik al wel ontdekt, maar hazelnootbomen nog niet. In het dorp zetten ze ze gewoon niet neer.

Die Futen waar ik het over had die kwamen dan altijd een beetje van daar en op een gegeven moment ook wel hier. Ook een aantal zwanen die je veel zag, die kwamen altijd elk jaar terug. Maar die Futen zijn ook foetsie. Maar dat is toch leuk, je houdt toch altijd even in de gaten of je ze ziet.

Meerkoetjes vond ik vroeger vreselijk, maar op de boot heb ik gemerkt dat het ontzettend goede moeders zijn. En ook de oudste uit het nest wordt bij de verzorging betrokken. Ze zijn ontzettend zorgzaam. Ik heb ze toch wel erg leren waarderen moet ik eerlijk zeggen. Ze lijken heel agressief en dat zijn ze op zich ook wel. Maar ter bescherming van de jongen.

Wandeling F

Route:

Locatie foto's:

Wandelaar F komt in de enquêteresultaten overeen met respondent 6. Wandelaar F is een 76-jarige Nederlandse man uit Delfgauw, die de Polder van Biesland enkele keren per maand bezoekt. Tijdens deze bezoeken wordt door deze man in de polder gewandeld, gefietst en gevisst. Hieronder volgt het verhaal van wandelaar F.

Dit is net buiten j  uw poldergrens, niet buiten m  jn poldergrens. Mijn poldergrens is veel wijder, in mijn kinderlijke herinnering.

Dit is een vuilbult. (Foto F1) Dit is een hele smerige, dubieuze vuilbult. In de vijftiger jaren is dat gebeurd. En dan weet je net hoe het gaat. Dan is er weinig controle en dan wordt er van alles uitgevroten.

Aan die kant, waar die kraan ongeveer staat heb je een hele grote vijver gehad. (Foto F2) En die vijver hebben ze gemaakt om dat vuil af te dekken. Daar is nooit geld voor geweest om die smerigheid weg te halen. En toen Ikea die plannen gaf om uit te breiden, en die is ook flink uitgebreid, toen hebben ze de kans schoon gezien om van die smerige troep maar heel weinig weg te halen. Ze hebben die vijver leeggepompt en gebruikt voor de ruimte die Ikea nodig had en dat vuil hebben ze verplaatst. En als wij aan het tennissen waren daar en de wind was West, wat het veelal is, dan was dat een sm  righeid. Een vieze, chemische stank.

Dus er lag daar van   llerlei troep. En ik ben een keer gaan kijken. Toen was er zo'n dreglijn bezig, die zat in die prut te graaien, en dan moet je je voorstellen, dan pakte die op sommige plaatsen wat beet en dan trok die dat uit elkaar, dat was net kauwgom: rekken, rekken, rekken en dan pggg. Dat was smerig joh en dat st  nk verschrikkelijk. Je kreeg het gewoon op je keel. Ze liepen hier ook allemaal met maskers op, die gasten die dat moesten doen.

Je moet je voorstellen, dat blauwe gebouw en deze ruimte, dat is nu allemaal nieuw van Ikea. (Foto F3) Het is een complex h  . Het blauwe gebied was het bestaande van Ikea, de rest is allemaal nieuw. Je moet eens kijken wat dat in beslag neemt. Maar er komt ook een opleidingscentrum en een hotel bij, dat vreet natuurlijk ook nogal wat ruimte.

Dit hebben ze ook aangelegd. (Foto F4) Dat is voor klein wild, met die boomstammen enzo eromheen, zodat ze een beetje een reservoir hebben waar ze minder gestoord worden. En dit hebben ze ook allemaal aangelegd, dat water.

Dat is Klein-Delfgauw, wat je daar in de verte ziet. (Foto F5)

Je kunt het hier niet zo goed zien, omdat het tegen de Delftse Hout aan ligt, maar die groene bomen daar, dat is ook een kleine enclave die ze gecre  erd hebben voor klein gevogelte en kleine dieren. (Foto F6)

Er heeft hier nog een mast gestaan voor een ooievaar, maar dat is nooit gelukt.

Hier heb je die vuilbult weer. Als je hier of in de slootjes rondom gaat graven, kom je allerlei troep tegen. Er komt nu een beetje leven in, dierlijk leven. Visjes zie je nog niet, maar wel watervlooien en waterluizen.

Maar die bult was helemaal erg, daar groeide helemaal niets. Dat water had de kleur van Oost-Indische inkt.

Dit is ook wel lekker, een houtwal. (Foto F7)

Dit is ook een nieuw pad. (Foto F8)

Van lieverlee zie je in die sloot een beetje groen komen. (Foto F9) Het heeft nu natuurlijk ook een beetje geregend en ze hebben dat laatst eens uitgebaggerd. Maar dit was echt pik- en pikzwart. Op sommige plaatsen, met die begroeiing zie je het niet zo best, daar kwam allerlei troep uit druipen. Regenwater ging met het grondwater mee natuurlijk en de ene keer was het groen, de andere keer was het blauw. Daar ligt de nodige rommel hoor.

Er was gezegd controle, maar je weet hoe dat gaat hè. Je neemt een doosje wijn mee bijvoorbeeld, dan zeggen ze: "Hier, dit is voor jou en ik rijd even door." En het rare is dat de burgemeester, die eigenlijk de plicht heeft om ervoor te zorgen dat er goed gecontroleerd wordt, vrij uit gaat. Het is te vergelijken met die brand in Enschede. Die jongen die op het terrein liep die komt in de bak en de burgemeester gaat vrij uit.

Maar het is allemaal troep hè, hieronder, allemaal troep. Het kost natuurlijk ontzettend veel om het allemaal op te ruimen. Het moet allemaal afgevoerd worden dan natuurlijk.

De helling wordt tegenwoordig veel gebruikt voor mountainbikers. Een heuvellandschap kom je hier in deze omgeving niet tegen natuurlijk, dus dat is wel lekker.

Hier ergens kwam ook iets smerigs uit druipen, maar je kunt dat nu niet zien, met die begroeiing. Het had zo'n geel-okerge kleur.

Waar die mensen met die hond lopen, daar was een heel klein vijvertje. (Foto F10) Maar dat hebben ze nu helemaal doorgetrokken hierheen.

Dit hebben ze verbreed en die vuilbult die loopt helemaal door tot tegen de rijksweg 13 aan toe. (Foto F11) En dat is nu allemaal verplaatst en opnieuw afgedekt.

Hierachter, niet bij die open ruimte, maar daar links van, daar heb je ook een grote vijver en die hebben ze weer gegraven om die vuilbult af te dekken.

Vroeger was deze weg allemaal lintbebouwing. En achter die huizen had je dan 300-400 meter grond, of wel meer denk, en dat was allemaal glastuinbouw, plat glas. Maar dat hoorde ook bij mijn polder. En toen had je de rijksweg 13 nog niet, dat liep ook allemaal door. Dus wat huizen en daarachter begon de polder. Allemaal polder, polder. Dan moet je je voorstellen, in mijn kinderjaren was dit er allemaal niet, dat was allemaal grasland. Dan kun je je voorstellen dat er heel wat van die polder afgesnoept is.

En niet alles is een fiasco geworden hoor. Er is ook best wel wat goed gedaan. Maar dat kléine, laatste beetje groen, daar moet je toch wel zuinig op zijn, vind ik.

Hier is de camping. Dat is vroeger een zwembad geweest. Een héél fijn buitenbad was dat met 5-6 baden.

De Delftse Hout is ook allemaal van de Bieslandse Polder af gegaan. Daar is niets op tegen hoor, want het is best wel een mooie situatie die je daardoor krijgt. Die grote plas en die zwembehoeft, als er geen blauwalg is tenminste.

Dit is toch een heerlijk gebied. Het zijn de longen van Delft. Alleen als het Westenwind is hebben ze er weinig aan. Je kunt hier ook heerlijk schaatsen.

Hier krijg je een goede indruk van de Bieslandse Bovenpolder (Foto F12) en de Bieslandse Benedenpolder. (Foto F13) Mooi slootje hè.

Hier heb je een goede indruk van het hoogteverschil van die polder. (Foto F14) Een metertje of twee en een half van het wateroppervlak, ik denk zelfs wel meer, drie meter.

Mooi poldertje hè. Daar moeten we toch met zijn allen goed zuinig op zijn. Kun je nagaan wat ze inmiddels al van die polder afgehaald hebben. Dit is allemaal ten koste van de polder gegaan. Delft moet ook ergens heen hè.

Dit is ook een niveauverschil van 2-3 meter. (Foto F15) Dat is de normale hoogte en daarboven loopt ook nog een vaart. (Foto F16) Moet je zien hoe dat begroeid is daar bij die deur.

Dit vind ik ook een hártstikke mooi gebiedje hoor. En er wordt door de sporters enzo ook dankbaar gebruik van gemaakt.

Hier achter, je kan het niet zo goed zien, maar er zal wel riet staan, daar is zeer waarschijnlijk, nou vrij zeker de polder naar vernoemd. Dit was een beetje een moerasgebied, de rietlanden. Daar zal wel de Bieslandse Polder naar vernoemd zijn, naar de biezen.

Hier wil nog wel eens een fazant de struiken uit komen. Er zit hier veel van dat kleine goed. Dat zijn mooie dieren hoor en zeker die hanen.

Dit blijft maar zakken hier. Daar hebben ze jaren terug eens een keer een heel stalen gaas erin gelegd en toen asfalt er over heen, maar het heeft niet geholpen. En als die bomen er niet zouden staan, dan zou het nóg slechter gaan. Die bomen houden nog een hoop tegen. Het is allemaal veen.

Dit hoort toch helemaal niet bij Den Haag. Überhaupt is het al iets raars, daarginder ligt Den Haag en dat gaat door Rijswijk heen en Voorburg en dan is dit ook Den Haag. (Foto F17) Bezopen is dat.

Deze vaart gaat naar de Intratuin, Pijnacker en daar loopt hij dood. Daar staan twee gemalen vlak bij elkaar.

Hier achter heb je drie plassen, dat zijn de Nootdorpse Plassen achter elkaar. Een ovale plas en dan wordt het een beetje vernauwd. Heerlijk gebied ook.

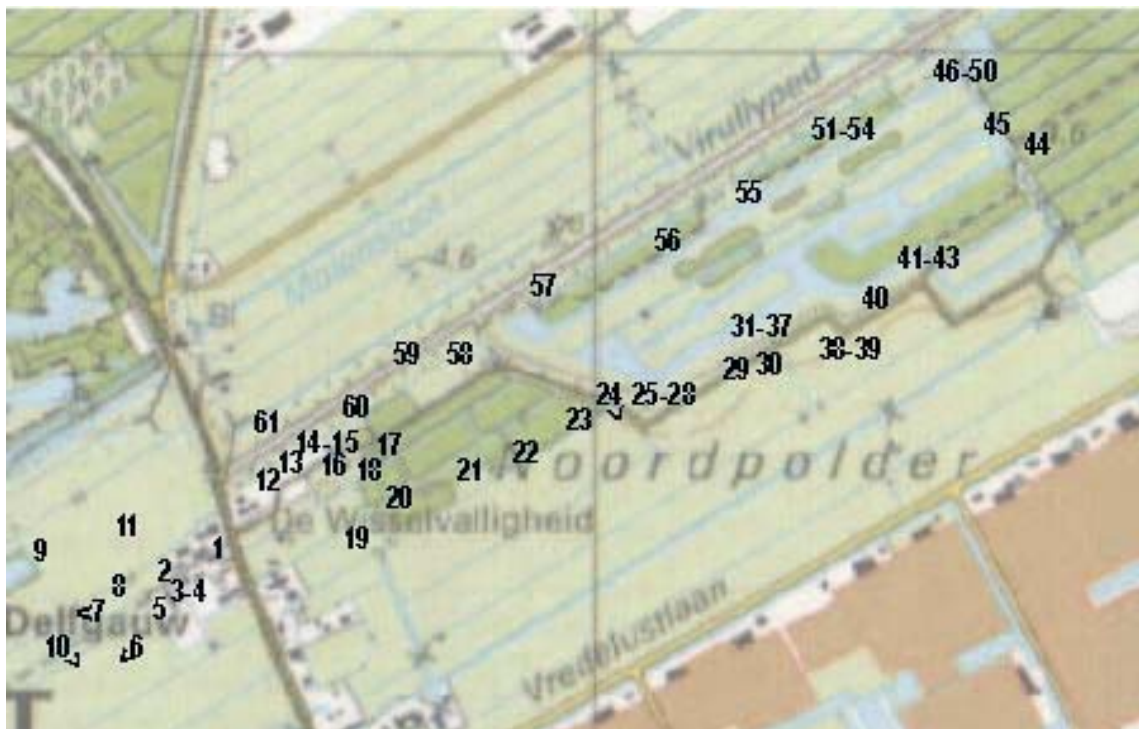
Bij deze vaart, een klein stukje verder, daar lekt de dijk altijd. Altijd loopt er water uit, het is maar een minimale lek hoor. Ze hebben het een keer aangereden met een hele zware trekker en toen weer grond opgegooid, weer aangereden. Maar 's winters is het er spékglad hoor, want dat bevriest natuurlijk. En daar ben je niet op berekend. Maar ze krijgen het niet goed.

Wandeling G

Route:

Locatie foto's:

Wandelaar G komt in de enquêteresultaten overeen met respondent 7. Wandelaar G is een 55-jarige Nederlandse vrouw uit Delft, die de Polder van Biesland wekelijks bezoekt. Tijdens deze bezoeken wordt door deze vrouw in de polder gewandeld, gefietst en vogels geobserveerd. Hieronder volgt het verhaal van wandelaar G.

Waarom ik dit plekje heb uitgekozen, komt omdat ik hier al heel lang woon, in Delft, en omdat ik hier heel veel wandelingen heb gemaakt, als kind al.

Tegenwoordig hebben we ook een hond en daar fiets ik soms twee uur per ochtend mee en dan zwerf ik ook overal naartoe, naar het Woud of naar Wateringen of Schipluiden. Dan zoek ik altijd natuurgebiedjes uit. Vlaardingen kan hij ook aan en Rotterdam, zo naar de polder Akkerdijk en dan kom je via Oude Leede weer terug.

Dit is al een hele oude boerderij. (Foto G1) Altijd al geweest. En het is natuurlijk vlak buiten het centrum en het geeft hier toch een landelijk gevoel, vind ik. Met de paarden en zo'n paardenkar. (Foto G2)

Je ziet hier de zwaluwen nog, die zijn nog flink in de weer, moet ik zeggen en deze schuur staat eigenlijk altijd open. (Foto G3) En dan zitten hier ook heel veel zwaluwnesten. We kunnen wel even kijken of we nog wat nesten zien. Vaak haalt de boer ze ook weer weg. Ik denk dat het al een beetje te laat is. Kijk, daar zit er nog een. (Foto G4) Je zag hem net ook weer naar buiten vliegen. Dus het is nog wel actief.

Dit zijn denk ik de boerenzwaluwen. De gierzwaluwen heb ik al niet meer gezien. Die zijn volgens mij al vertrokken.

Dit vind ik dus van de gekkigheid. (Foto G5) Dan denk ik: "Als je dit doet dan begrijp je het dus niet helemaal, waarom je hier woont." Dit zit me altijd dwars, de begonia's en het overdekte vijvertje. Er staat dan wel een schattig waterlelietje in. Maar als je zo'n gebied in je achtertuin hebt en je maakt dan dit, dan denk ik: "Nou, dan begrijp je het niet helemaal, waar je woont." Dat gevoel heb ik altijd als ik hier langs loop.

Daar heb je dus onze mooie Ikea in de verte. (Foto G6) Een dóór in het oog van vele, vele, véle mensen. En ze bouwen het maar gewoon vol. En daar is een héél groot natuurgebied voor gesloopt met water en alles. Ja, dat gebeurt gewoon, omwille van het geld. En dat is gewoon net wat belangrijker dan mensen en de natuur. Dat is helaas heel erg, vind ik.

Maar goed, die koeien en die kerk op de achtergrond, dat is dan weer de tegenstelling. (Foto G7) Dat vind ik dan weer wel heel leuk om te zien.

In dit slootje, wat je hier ziet, gebeuren heel veel dingen voor de Delftse jeugd. (Foto G8) Vanuit de stichting Papaver hebben ze schoolexcursies waar kinderen met een bakje en een vergrootglas en een schepnetje en alles het slootje mogen beleven. En dan wordt er ook vaak een analyse gemaakt van wat ze allemaal gevonden hebben en na afloop wordt dat weer kéurig terug in het slootje gezet en dan wordt dat vaak op school helemaal uitgewerkt. Dat is echt een heel belangrijk stukje en voor die

kinderen ook leuk dat ze tussen de koeien door lopen en op moeten passen dat ze niet in de koeienvlaai stappen enzo.

Ik ga hier met mijn oppaskindje ook wel eens naar toe en dan gaan we gewoon, plop, ergens in het gras zitten en naar de koeien kijken. En dan zeg ik: “Pas op de koeienvlaaien. Niet met je kont in de koeienvlaai gaan zitten.” Dan hebben we natuurlijk vérselijk veel plezier. Ze geniet dus ontzettend van de paarden. Soms gaan de paarden hardlopen en dan zie je écht dat de paarden hier ook heel blij zijn.

Wat er wel is, daar staat een ooievaarsnest en daar heb ik nog nooit een ooievaar in gezien. (Foto G9) Dat is jammer. Maar die zit een eindje verder op, hier niet. Ze willen héél graag de ooievaar hebben, maar hij komt hier niet. Hij zit wel een eindje verderop. Daar zie je die schoorsteen en dáárop zit het ooievaarsnest. (Foto G7) Daar zit elk jaar een paartje te nestelen, op het bejaardencentrum. Ze hebben dat helemaal gerenoveerd, dat gebied, en daarachter gebouwd, van alles en nog wat. Dat maakte die ooievaars dus niks uit, want die zijn daar gewoon blijven zitten. Maar dát nest pakken ze niet. Op een of andere manier staat dat daar niet goed.

Kikkers, hoor je het? De kikkers en de padden. Ik ben zelf ook paddenoverzetster, in het voorjaar, vrijwillig, in het Kerkpoldergebied. Daar zijn er heel veel. Die moeten écht geholpen worden want er zijn er ook héél veel plat altijd. Maar er is wel een netwerk met altijd te weinig vrijwilligers natuurlijk. Dus je kunt altijd nog mensen gebruiken.

Het leuke van dit gebied is dat het ook nat gehouden wordt. In de zomer is het heel droog, nu is het weer heel drassig, dus dat gaat een beetje met de seizoenen mee. In het voorjaar beginnen de kleine bloemetjes. Vanaf het voorjaar tot en met de winter heb je hier een prachtige natuurbeleving. Want in de winter, als het sneeuwt, is het ook schitterend.

Daar kun je ook hélemaal doorlopen, door die Delftse Hout en daarachter is dan nog het Hertenkamp en dat is eigenlijk het oudste stuk. Het enige wat ik daarvan kan vertellen is dat er vroeger uilen woonden en die zijn verdwenen omdat ze daar gebouwd hebben in de omgeving. Dat hele gebied wordt opgeslorpt door huizen. Dat heb ik zó gigantisch zien veranderen en ik vind het niet altijd ten goede. Ze proberen dit gebied hélemaal te beheersen. Het mag wel groeien, maar het wordt toch helemaal beheerst door mensen, het is niet echt natuurlijk.

Achter dat ooievaarsnest is een weg en dan had je aan de rechterkant vroeger een zwembad. Een groot openluchtwembad en daar hebben ze nu een grote camping van gemaakt. Héél Delft was toen gechoqueerd dat dat zwembad dicht ging. Nu is er weer gróte roep naar een openluchtwembad. En die campingbeheerder gaat ook alleen maar voor de commercie en die wil zelfs in dat gebied achter dat ooievaarsnest bomen kappen om dat gebied uit te breiden. Daar is dus een hele oppositie tegen. Er komt zelfs een referendum, in november bij de verkiezingen. En dan mag Delft éindelijk eens een keer zeggen of ze willen dat die bomen gekapt worden of niet. Want wie komt het ten goede, alleen maar de campingbeheerder. Dus het is volkomen waanzin. Daar zit niemand op te wachten, op zo’n uitbreiding, alleen de

campingbeheerder. Maar dat is hem dus onderhands beloofd, dat hij dat mocht, maar nu blijkt dus dat dat helemaal niet zo de bedoeling is.

Daar kun je ook zien wat er gebeurt. Op dat weggetje mogen maar van één kant auto's rijden, maar dat doen ze ook niet. Ze rijden gewoon keurig allemaal heen en weer en het liefst zo hard mogelijk. Er wordt soms héél hard gereden en dan moet je dus als fietser toch ontzettend oppassen dat je niet voor je sokken gereden wordt. En dat vind ik ook belachelijk. Dat vind ik écht niet kunnen in zo'n gebied als dit.

Wat héél mooi is, vind ik, is die rand van bomen. (Foto G10) Je ziet daar die hoge begroeiing en daarvoor zie je al die knotwilgen staan. Dat is ooit eens heel bewust aangelegd, maar ik vind het effect wel heel mooi, met dat hekje en dan zo die bomen. Vooral met bepaalde lichtval en dergelijke is dat heel boeiend. Er nestelen soms ook eendjes in de knotwilgen. Dat heb ik ook al een paar keer gezien. Die zitten dan óp de stam van de knotwilg te broeden. Daar loopt ook een slootje langs.

Ik zit ook op een gymclub en vroeger gingen we altijd hier, aan deze groene hekken, onze gymoefeningen doen. (Foto G11) Tussen de paarden, tussen de koeien, dat is zó spiritueel, dat is zó bevrijdend. Zó heerlijk. Eén met de aarde en met de natuur. De bewegingen worden helemaal aangepast aan wat er is. Dan hangt er bijvoorbeeld een touw aan dat hek en dan kun je dus iets gekks verzinnen mét dat touw. Dat was echt gewéldig. Héérlijk gevoel is dat.

Verder alle planten en de dieren en de vogels natuurlijk die hier komen. Lepelaars zie je hier ook. Je hebt kans dat die nu al weg zijn, het is al weer een beetje laat. En er lopen hier ook ooievaars, maar ze zitten niet in dat uitnodigende nest. En in dat tussengebiedje broeden heel veel reigers, in die struiken, daar zit een reigerkolonie. Die zitten daar goed en beschermd, er kan niemand bij.

Dit vind ik een weg waar ze véél te hard rijden. De auto's rijden hier véél te hard. Er worden heel veel poezen dood gereden. De boerderijpoezen die dan denken ik wil even naar de overkant. En automobilisten denken ik kan hier wel even schéuren, want het is een boerenlandweggetje. Dan pakken ze 100 vaak hoor.

Hier zijn volkstuintjes. Dit is ook altijd wel een mooi stukje, met vlindertjes. (Foto G12) Nu het even warm wordt komen de vlinders weer heel snel te voorschijn. Je hebt hier héél veel verschillende soorten vlinders, het Kleine Vosje en het Koolwitje. Er zit hier heel veel aan vlinders. Ook door de volkstuintjes, daar staan natuurlijk allemaal verschillende planten in die ook wel weer aantrekken denk ik.

De volkstuintjes zijn hier een beetje verwaarloosd. (Foto G13) Ze zijn nu weg zelfs, maar een eindje verderop is nog een stukje.

Nog wel bramen, die worden altijd wel flink geplukt als je erbij kan. Verderop in de wandeling komen we die ook nog tegen, en vlierbessen.

Kijk, die boompjes zijn er nieuw in gezet, dat stond er niet. (Foto G14) Dat is ook al weer aan het veranderen.

Hier heeft iemand nog zijn tuintje mogen houden. (Foto G15) Boerenkool staat er al in. Hier wordt nog in gewerkt. En dit randje zal wel zijn om bepaalde insecten tegen te houden ofzo, zou ik me kunnen voorstellen. Of dat zo is weet ik niet. Het is wel mooi.

Hier kan je soms lekker plukken, want het is hier óók nog een beetje schoon, omdat er geen auto's langs rijden. Dat doe ik met de hond ook. Als ik dan met de hond fiets en ik kom bramenstruiken tegen, dan gaan we altijd plukken. Dan krijgt de hond ook lekker bramen, vindt hij héérlijk.

Dit is ook een hek waar we aan gymmen en bezig zijn. (Foto G16) Ik heb hier wel eens aan die paal gestaan om te gymmen en als je dan naar beneden kijkt, daar heb ik wel eens iets van twáálf verschillende planten gezien. Dus alleen maar dat hele kleine plekje bij dat hek en er zullen ongetwijfeld nog véél meer planten staan. Maar in de gauwheid heb ik er toen twaalf geteld.

Dit is ook nieuw voor mij dat ze hier aan bodemsanering doen. (Foto G17) Bodemsanering, waarom? Dan moet er dus iets aan de hand zijn. Vóór de vakantie was dit nog niet, dus dat hebben ze nu net opgezet.

Ik hād natuurlijk rechtdoor willen lopen, maar dat kan nu niet.

Ze willen het terrein geschikt maken voor de ontwikkeling tot natuurgebied. Maar wel hélemaal beheerst, alles is hier beheerst. Er komt een moerasbosgebied, dat is op zich natuurlijk heel leuk.

Ik weet dus niet wat we nu tegen komen, we zullen wel zien.

Wat ik zelf ook altijd doe zijn steentjes zoeken. Wat ik nu zag, dit soort details vallen mij altijd op: een gat en dan zit er een steen in en die is helemaal rond. (Foto G18) Er is nu wel een stuk af, maar dat soort ronde stenen, die heel goed in je hand voelen en liggen, raap ik altijd op in natuurgebieden. Dit soort details valt me dus altijd heel erg op. En ook bij de planten. De meeste laat ik gewoon waar ze zijn en soms mogen ze met me mee.

Het lijkt wel of de planten aan hun tweede groei bezig zijn. (Foto G19) Weer helemaal fris en nieuw. Eerst een keer uitgebloeid en dan begint het weer opnieuw, met de koolzaadjes en alles.

De bomen hier zijn bijna allemaal aangelegd. Dit is nog wel een vrij oud stukje, oorspronkelijk bos. Er staan hele oude bomen tussen.

Wat mij altijd zo'n pijn doet in de natuur is dat mensen het gaan veranderen. Dan denk je het is een oude plek, dus het voelt práchtig, het is zó oer gegroeid en dan moet er ingegrepen worden ofzo. Dat kan ik gewoon ook niet begrijpen, dat wíl ik ook niet begrijpen.

Hier zitten ook wel veel kikkers en padden in dit slootje. (Foto G20)

Het leuke van dit stukje is ook de bessen die je hier hebt, nu eigenlijk al en in de herfst. Die besjes, dat is prachtig. (Foto G21)

En de bladeren die hier volop vallen en allemaal mooie kleurtjes. Dus je kunt hier echt wel de verschillende seizoenen goed beleven.
Kijk, de Kardinaalsmuts, práchtig. (Foto G22)

En zelfs daar, héél hoog in de bomen, hangen de bramen. Daar kunnen we helaas niet bij. Ze zijn wel zwart. En je weet van bramen, altijd hóóg plukken. De bramen die bij de grond zitten nooit plukken. Omdat je nooit zeker weet of er een vos in dit gebied is en vossen hebben de neiging natuurlijk om hun terrein af te bakenen. Dus je hebt soms kans dat vossen boven op die bramen piesen en ook honden die hier lopen die plassen daar natuurlijk makkelijk tegen. Met name in natuurgebieden moet je dus de bramen nooit laag bij de grond plukken, omdat je altijd kans hebt op vossen. En dus ook op besmetting, dat er wormpjes in zitten. Ik heb dat mijn kinderen dus ook altijd geleerd. En je zou best eens kans hebben dat hier in dit gebied vossen zitten. Daar zou ik niet van opkijken.

Kijk, die vlinder. (Foto G23) Omdat de zon nu weer drie dagen schijnt, komen ze als een gék te voorschijn. Mooi hè.

De eikeltjes vallen ook al weer zie ik.

Dan loop je hier in een bos en dan opééns kom je weer in een open stuk. (Foto G24) En hier bij dit water zitten vaak Lepelaars. En ze hebben de bosschages bewust ook een beetje zo hoog gehouden, zodat het niet al te veel verstoort voor de vogels. (Foto G25) Hier achter lopen wat wilde paardjes. Ik weet niet of ze die dieren wel bijvoeren, ik denk het wel, het gebiedje is te klein.

Het zou mooi zijn als er nog een Lepelaar zit. Wel zwanen.

Ik hoor nu ook geen kikkergekwak. Dat is jammer, want vaak hoor je dat hier wel. Ze zitten er wel, maar het is te warm om te kwaken. Meestal is het vroeg in de ochtend en de avond dat ze beginnen.

Voor de echte professionals is dit natuurlijk ook heel grappig. Dat er op dit hout allemaal mosjes gaan groeien. (Foto G26) We komen straks nog wel een bruggetje tegen waar mooi mos op ligt denk ik.

Kijk, dit is ook zo'n observatieplek. Zie je zo'n paadje en dan gaan mensen daar staan. (Foto G27)

Ik loop hier ook wel eens met een verre kijker. Je ziet hier ook veel roofvogels.

Dit boompje is hier bewust neer gezet. (Foto G28) Het is niet omdat het boompje hier groeit, mag het blijven staan. Nee, het wordt hier bewust neer gezet om een gat te vullen en dan wordt het nog ondersteund. Het is dus allemaal natuurplanning. En waarom ze niet accepteren dat daar een gat zit, dat weet ik dan weer niet.

Dit is leuk, dan loop je zo langs zo'n landelijk paadje. (Foto G29) Er lopen hier vaak mensen naar Nootdorp toe.

Daar zag je weer een kikker plonzen. Hier zitten echt heel veel kikkers. Een héél mooi slootje vind ik altijd. (Foto G30) Héél helder.

Dit is in de winter ook heel mooi, als dat allemaal onder gesneeuwd is. Dat is helemaal schoon en wit. Prachtig.

We moeten hier even naar links kijken, want daar groeien van die héle grote Boleten, van die paddenstoelen. Je hebt best kans dat ze er nu al zijn.

Kijk eens wat mooi, ze zijn er al. (Foto G31) Die groeien voorlopig ook alleen maar hier, langs dit paadje. Ik heb ze nog nooit ergens anders gezien.

Er wordt ook van gegeten zie ik, slakken denk ik. Er moeten er nog meer zijn.

Deze is ook wel érg mooi hè. (Foto G32) Práchtig. Hier zie je die eetgaten ook heel duidelijk. En de schaduw van het Fluitekruid-achtig ding. Mooi is dat.

Ik liep hier eigenlijk toen mijn kinderen klein waren al. De oudste is nu 20 en de jongste is 15. Toen liepen we dit rondje al. En met de gymclub lopen we dit ook regelmatig. En dan komen we straks bij een bruggetje waar we dan ook weer allerlei oefeningen doen, óp dat bruggetje. Vréselijk leuk.

Vorig jaar was het echt aan de voet van zo'n boom, dat er wel een stuk of tien van die grote bollen stonden, maar dat zie ik nu niet meer. Misschien komt dat nog. Het is nog vroeg.

Zwanenbloem. (Foto G33) Die is weliswaar bijna uitgebloeid, maar hij staat er nog wel.

Die Zwanenbloem doet me ergens aan denken. Op de Abtswoudeweg, dat is het weggetje van Delft naar Schiedam, daar waren ze laatst de sloot aan het baggeren precies in de periode dat al die Zwanenbloemen bloeiden. Meerkoetennesten zitten daar heel veel, die waren allemaal nog niet weg. En ze baggeren dus gewoon door. En dat is dan zo in een jaarplanning besloten en dat wordt dus níet aangepast aan de natuur op dat moment. Nee, ze werken alleen maar volgens de planning.

Hier heeft iemand er keurig een kapot staan trappen. (Foto G34) Dat is ook heel leuk. Zie je, die naaktslakken eten het. (Foto G35) Móói.

Wat ik ook vaak doe zijn slakken, huisjesslakken en dat soort dingen, van de weg af halen. Dat mensen daar niet op trappen. Dat doe ik gewoon. Ik wil gewoon niet dat daar overheen gereden wordt of dat ze kapot gestampt worden. Ik haal zelfs ook regenwormen van het fietspad. Die zijn vaak zó groot. Zulke lange en een pinkdikke heb ik al een keer gezien. En dan komt er zo'n fiets aan, plof, dat vind ik dus niet goed. Dan stap ik af en dan haal ik hem van de weg.

Dit is het plekje waar je vaak de Lepelaars ziet. (Foto G36) Die zitten daar achter, aan de rand. Het is heel ondiep en daar foerageren ze dus. Maar ik denk dat ze al weg zijn. Hoewel ik eergisteren nog wel twee ooievaars gezien heb, bij het Woud in de buurt. In die polder van het Woud heb ik heel veel groepen gezien met Lepelaars. Een groep van elf, een groep van negen.

Kijk, hier zijn er meer tegelijk. (Foto G37) Die rechter is echt een supergrote. Erg mooi is die.

Nou vergeten we helemaal de rechterkant, want daar zie je nu ook allemaal weer libelles vliegen. Het stikt hier van de libelles: groot en klein, blauw en rood en zwart, allerlei kleuren. Soms zo groot als een helikopter.

Dit gaat ook weer voor de tweede keer in een klein bloeitje. Hetzelfde plantje, die gaat gewoon weer in de bloei. En grasjes en het Zwanenbloempje doet het nog.

De koekoek zit hier ook veel, die hoor je ook regelmatig.

En als je iets bijzonders ziet in dit gebied dan wordt dat ook snel door gegeven aan elkaar.

Dit bankje vind ik ook zo superintelligent neer gezet. Want ik zou denken zet het andersom. Zo heb je niet zoveel. Uitzicht van het bankje. (Foto G38) En uitzicht van het bankje als ze zo slim waren geweest om het andersóm te zetten. (Foto G39) Dat is wat weidser in ieder geval. En dan kun je vogels zien en de vlinders en het water.

Hier zijn ook de vlierbessen al goed. (Foto G40) Je mag hier niet plukken, maar er zijn wel heel veel mensen die toch langs komen om te plukken. Volgens mij zijn de lage allemaal al weg, er hangen alleen nog wat hoge.

Ik wandel tegenwoordig hier niet meer zo vaak, maar toch zeker wel één keer per seizoen. En als dan de vlierbloesem bloeit ga ik zeker hier even naar toe om iedere keer een vlierbloesempje te halen. En daar zet ik dan lekker thee van.

Als je naar boven kijkt, word je natuurlijk weer geconfronteerd met de nesten, de vogelnesten en allerlei kleine piepertjes die voorbij sjezen. Die namen weet ik allemaal niet, van die piepertjes, maar er zitten hier wel héél veel kleine vogeltjes. In ieder geval de Winterkoninkjes zitten hier veel. Roodborstjes, Groenlingen heb ik hier al gezien. Toch wel diverse vogeltjes, maar ik weet ze niet allemaal bij naam. Die bermbegroeiing is natuurlijk ook heel divers.

Ik zie het allemaal veranderen. Ik zie grassprietjes, ik zie alles veranderen. En ik vind het vreselijk wat er iedere keer afgebroken wordt. Dat kan ik haast niet verwerken. Daar heb ik een hele tijd voor nodig om dat weer te accepteren, dat mensen weer ingegrepen hebben.

Hierachter is een heel groot gebied bij gebouwd, Nootdorp, en dat is rampzalig, écht rampzalig. Dat waren prachtige weilanden en dat zijn nu allemaal grote huizen, dicht op elkaar en kleine huizen dicht op elkaar. En dat gaat natuurlijk állemaal verzakken. Dat is al voorspeld, dat dat allemaal weer gaat zakken. Er móet hier niet gebouwd worden en ze doen het gewoon toch. En dat gaat zó ten koste van een heleboel dingen.

Nu lopen we hier nog redelijk alleen. Ik heb nog nooit echt mee gemaakt dat je hier achter elkaar aan loopt hoor, dat ook weer niet.

Dan komen we hier ook weer bij een mooi vijvertje. Ik vind het uitzicht altijd wel mooi, met de roosjes en die sigaren. (Foto G41) Moet je eens kijken wat een gróte. Prachtig. Een héél mooi plekje, heel mooi doorkijkje. Kattenstaart staat er ook.

Mooi hè. Mooi van kleur altijd vind ik. (Foto G42)

En dan staan daar achter dus nog allemaal andere plantjes. (Foto G43) Dat roze en die kattenstaart. Ik weet niet of we daar kunnen komen. Direct langs het water, dat zijn weer andere.

Er groeit hier ook heel veel Watermunt.

Nu hoor je eindelijk een piepertje, een vogel. Die had ik hier nog niet gehoord nu, tijdens onze wandeling.

Zelf kom ik hier altijd helemaal tot rust als ik hier loop. Ik loop hier vaak óf met de kinderen of met een vriendin ofzo of om eventjes lekker te kletsen. En dan kom ik weer helemaal tot mezelf, echt tot rust. Gewoon de verbondenheid met de aarde. Met alles wat er om je heen groeit en bloeit en dat je daar zelf dan ook deelgenoot van bent. Dan kan ik weer voelen hoe het in zijn totaal zit. Hoe je opgenomen bent in het geheel. Want als je in een stad leeft word je knéttergek van al het lawaai en geluiden en weet ik het wat. Dus alleen al om tot rust te komen is het hier héérlijk.

En verschillende rietsoorten staan hier en héél veel verschillende grasjes. En dat groeit hier toch allemaal wel vanzelf. Dat hebben ze niet echt aangeplant.

De eenden die hier zitten hoeft je ook niet te voeren met brood, want die vliegen dan alleen maar weg, die schrikken zich een ongeluk. Die zijn dat hier niet gewend. En dat is natuurlijk heel prettig om zo te houden.

Als je daar naar toe gaat, kom je in Nootdorp uit. En dan kom je bij de Dobbeplass. Dus daar kan je ook nog hélemaal rond.

Hier, in deze bosjes, zat een keer een roofvogel, een valksoort, maar dan een zeldzame. (Foto G44) En dat wordt dan ook doorgegeven. En als je dan op dit bankje ging zitten dan had je grote kans dat je hem zag. En ik héb hem toen gezien. Maar dan moet ik weer even aan een vriendin vragen hoe die ook al weer heet. Toen kwam die gewoon, zoef, zo eventjes langs. Nou, dat was echt een cadeautje.

Dit is een mooi plekje voor de Watermunt en de Kattenstaart en het Wilgenroosje en het gras en alles tegelijk. (Foto G45) Watermunt ruikt ook héérlijk. Als we met de gym zijn dan pluk ik voor iedereen zo'n blaadje Watermunt. Dat je niet alleen met de gym bezig bent, maar ook met de natuur, waar je bent. Dan gaat iedereen dat staan ruiken en dan veel oh's en ah's en lekker hè. En sommige gooien het weer weg en andere nemen het mee. Dat is hartstikke leuk. Dan denk ik je kunt andere mensen gewoon iets geven door een soort bewust maken van waar ze nu eigenlijk zijn, van wat er allemaal groeit en bloeit.

Het vogelbestand is groot. Het stíkt hier vaak ook van de Canadese ganzen, die zijn hier héél veel. Maar nu zijn ze niet thuis of ze zijn nog niet gearriveerd denk ik, de trekkers. De blijvers zitten hier niet.

Bij de Dobbepas is ook nog een stuk bos waar je helemaal doorheen kan. Dat is een héél oud stukje bos, dat is niet aangelegd. Dat hebben ze gewoon nog laten staan in zijn oorspronkelijke vorm. En dat kan je ook vóelen. Ik voel ook altijd alles. Of het er goed is of niet goed, of dat er te veel ingegrepen is, of dat het er mag zijn. Dat is nou echt nog een oorspronkelijk stukje bos.

Kijk, heel veel Kattenstaarten, Watermunt. Dit jaar wel héél erg veel.

Dan hebben ze nu weer een beleid dat ze dat nog eventjes laten staan, maar vorig jaar hadden ze dit állemaal, zoef, weg gehaald. En dan moet dat misschien om het het jaar erop beter te laten groeien. Dat kan natuurlijk best. Maar dan snoeien ze dat voor mijn gevoel precies in de verkeerde tijd, maar ik weet het niet. Ik vind dat heel moeilijk, dat snoeien. Vaak is het op de mooiste tijd dat ze dat dan afkappen. Dan doe je dus in de keten ook een heleboel insecten en alles weer tekort. Want die kunnen daar niet hun eitjes leggen, die kunnen niet dit, die kunnen niet dat.

Dit is ook het bruggetje waar we altijd aan gymmen. (Foto G46) Dus dat bruggetje heeft een héle emotionele waarde voor mij, omdat ik die gym zo heerlijk vind. Dit is het bruggetje waar ik het over had waar die mosjes zo mooi groeien. Zie je. (Foto G47) Ook allemaal verschillende mosjes hier: witte, gele en die is ook weer anders.

Roets, kikker. Kijk, een rode libel.

Ook héérlijk is het om hier gewoon op het randje te gaan zitten en dan met je benen bungelen. Je benen gewoon laten hangen, verder niks, en wat dat dan met je doet. Ik vind dat héél bijzonder.

Kijk, daar gaat weer zo'n helikopter (libel). Die zwarte, die zijn groot hoor. En er zijn nóg grotere.

En hier bloeien dan wat geciviliseerde waterlelies. Er zit er nog een in daar die bloeit. (Foto G48) Is die uitgebloeid of gaat die nog? Ik weet het niet.

Kijk, spinrag. Dat gaat nu ook komen, komt gewoon aanwaaien. Leuk hè. Dat zit helemaal op je. Dat glinstert zó mooi in de zon. Dat vind ik allemaal nóg mooier dan echte parels en diamanten, dat geciviliseerde.

Of die waterdruppeltjes erop.

Wat ik ook altijd érg prachtig vind zijn de waterdruppeltjes waar dan de zon in schijnt. En dan die weerkaatsing daarvan. Nou, dat is toch mooier dan echte diamanten.

Maar je hoort áltijd de rijksweg. Ik blijf het altijd horen. Hoewel ik soms me er ook voor af kan sluiten hoor. Dan zíc ik alleen maar de natuur en dan hóór ik alleen maar

de wind en de blaadjes. Maar éígenlijk hoor je het áltijd. Het blíjft op de achtergrond aanwezig.

De wolken in het water, móói hè. (Foto G49)

Kijk, dit vind ik zelf ook áltijd zo práchtig. Als de zon dóór het blad schijnt. (Foto G50) Daardoor krijg je weer een héél bijzonder effect. Het wordt een heel andere kleur. Daar zie je het zelfs heel goed, omdat je daar een donkere achtergrond hebt. Dat is gewoon tegenlicht, maar dat geeft wel een héél mooi beeld.

Je voelt alsmaar dat spinrag. Ik zie het niet eens, maar ik voel alsmaar, tjak, die spinragjes. Dat is ook alleen maar in deze tijd. Als je dat kinderen laat voelen en beleven, dat vind ik zó belangrijk.

Tegen de avond is hier echt een concert van kikkers. Van die bolle blaaswangen hebben ze dan. Gaaf.

Wat ik nou zo graag zou willen is dat mensen hier ook de tíjd voor nemen. Je kunt wel hard werken, je bent natuurlijk áltijd druk, in het Westen heeft iedereen het áltijd druk, maar dit heelt ook. Dit houdt je mens, dit laat je voelen dat je mens bent en dat je hier op aarde rond mag lopen.

Ik loop héél graag met een fototoestel of met een kijker bepaalde gebiedjes door. Meestal al kwebbelend.

Veel visjes hier in het water. Stekelbaarsjes, denk ik. Er komt een heel schooltje. Ze komen ook redelijk aan het oppervlak. Kijk, blink. Ze hebben nu in de gaten dat we hier zitten denk ik. Zag je die ene schrikken en met zijn staart slaan en dan blinkt hij zo naar de anderen. Dat is een waarschuwing. Hij draaide, hij blinkte. Dan komt dat zilver boven en dat is een waarschuwing. Nu zijn ze ook allemaal weg. Dus volgens mij zagen ze nu pas dat wij hier zitten.

Kijk, weer zo'n rode libel.

Daar zie je dan zo'n eendje, dus gewoon een wilde eend. Daar hoeft je echt niet brood te strooien want dan is hij weg.

Kijk, de zaden beginnen allemaal. (Foto G51) Die is mooi zeg, disteltje. Dat is práchtig, omdat die zon er zo op schijnt. Helemaal zilver. Schitterend.

En hier, ik weet niet meer hoe hij heet, hij bloeit roze. Práchtige roze bloemetjes. (Foto G52) Kijk daar staat hij ook allemaal.

Dit krijgt zo wel weer een kans. Als je natuurlijk dat riet helemaal laat begaan, dan krijgt dit geen kans.

Dit is áltijd een nat paadje, is áltijd nattig.

Kijk, zo is het mooi. (Foto G53) Als je zo naar boven kijkt, zie je de zon er doorheen. Dat vind ik zó prachtig. Leuk hè. Met die rode besjes. Práchtig. Echt mooi.

Details vind ik ook altijd zo gaaf, dat zie ik ook altijd. Ik zeg nog niet de helft van wat ik allemaal zie.

Mooi hè, die spin in zijn web. (Foto G54)

Zoiets vind ik ook altijd héél mooi. (Foto G55) Van beneden naar boven fotograferen, zodat je in de lucht zo'n stengel ziet. Met die wolkenpartij. Gááf. Dus alles ook vanuit een ander perspectief bekeken. Dat doe ik ook heel vaak.

Dit is echt de bramenstruik van de gymclub. (Foto G56) Maar ze zijn nog niet rijp en sommige zijn al weer ingedroogd. Dus die mensen van de gymclub weten nu ook állemaal waar ze bramen moeten plukken. Schitterend.

Wat ook heel móói is, als je hier bijvoorbeeld 's avonds loopt, is dit soort dingen als dat riet met strijklucht. Je ziet het nu al een beetje dat de zon er zo overheen schijnt. Dat maakt me nou allemaal zó gelukkig. Gek hè. Daar word ik gewoon helemaal blij van.

Wie zijn we nou tegen gekomen hier? Snap jij het? In het weekend is het wel drukker, maar niet extreem. Maar dat soort plekjes loop ik ook nooit in weekenden. Dan denk ik dan is het niet voor mij bedoeld, in het weekend.

In het voorjaar waren dit allemaal kalfjes. (Foto G57) Dan liggen hier kalfjes of lammetjes, die liggen er ook vaak. Het zijn nu al weer pinken. Leuk, zo met zijn vieren op een rij. Gááf.

Oh, daar staat een reiger op de weg. Dat heb ik nog nooit gezien dat hij echt op het pad staat. Daar gaat hij al.

Er wonen hier geen tamme vogels. Ze zijn allemaal zo weg als je in de buurt komt. Dat moet ook eigenlijk zo.

Wat later in de herfst staat het hier wel vol met doortrekkers, met ganzen. Maar die zijn er nog niet.

Ik vind die temperatuurverschillen ook leuk. Dan kom je weer tussen de bomen en dan is het weer koud/koel en dan weer warm/heet.

Dat restaurant, Uylenburg, is ook altijd wel een beetje mijn favoriet, want je zit daar zó heerlijk.

Ik kan soms van de ene emotie in de andere emotie vallen. Want dan heb ik het dus heel erg naar mijn zin gehad hier, dan loop ik heel gelukkig te zijn en dan hoor je weer dát. (Foto G58) Dan kan ik me weer zó ongelofelijk gaan érgeren aan de

geciviliseerde wereld en dat lawáái wat al die mensen produceren. Het moeten van allerlei dingen die eigenlijk helemaal niet hoeven, in mijn optiek.

Ik denk dat ze echt iets ontdekt hebben. Vroeger wisten ze dat natuurlijk ook, dat is natuurlijk al lánɡ bekend. En dan wordt het allemaal verdoezeld en dan gaan er planten overheen groeien en dan staat er toch op een gegeven moment weer eens iemand op van: “Hé jongens, hoe zit dat daar en daar?”

Ik denk echt dat het gif is hoor. Maar wat zit er dan al die jaren in die slootjes hè?

En nu gaat heel het ecosysteem weer in de war. En wat denk je van al die dieren die in de grond leven. Allemaal dood.

Dit is natuurlijk een geweldig fietspad, hier heb je nog het dijkgevoel. (Foto G59) Dan fiets je heel makkelijk vanuit Delft naar het zwembad in Pijnacker. Dus toen dit fietspad er was, was dat natuurlijk een verbétering, want dan ben je er drie keer zo snel, in zo’n zwembad.

En dan heb je dus weer die tegenstelling. Je legt zo’n fietspad aan door een natuurgebied, dus je maakt er ook dingen mee kapot, maar je krijgt er ook weer wat voor terug. Dat is altijd de weegschaal die of aan de ene kant of aan de andere kant door slaat vind ik. Maar als zo’n gebiedje er eenmaal ligt en iedereen is eraan gewend dan neemt het toch ook wel weer de positiviteit over. Want dan komt het alleen maar weer mensen ten goede. Dan kunnen meer mensen van het gebied genieten enzo. Alles heeft twee kanten.

Kijk, hier zitten weer de schaapjes. (Foto G60) Dit waren in het voorjaar de lammetjes. En dan loop ik wel eens te mopperen van: “Nou, die hadden ze ook wel eens eerder mogen scheren.” Want het is natuurlijk lóeiheet voor die schapen. En dan denk ik soms de een wordt wel geschoren en de andere weer niet.

Het ziet er wel altijd heel relaxed uit vind ik.

Dat is ook een knus beeld. (Foto G61) En ik heb natúúrlijk geprotesteerd tegen de oorflappen. Ik vind die oormerken vréselijk. Want de mensheid de dieren aandoet vaak. Ze kunnen ook diervriendelijke merken gebruiken. Vroeger deden ze een heet ijzer op hun kont, werden ze gebrandmerkt. Maar ik vind dit net zo erg. Je kunt ook een chip zetten, die hebben ze tegenwoordig ook. Dat voelen ze niet, niks aan de hand.

Hoor je dat. Die mevrouw zei: “Het wordt steeds drukker, dit pad.” Nou valt dat wel mee hoor, want vanaf de aanleg is het hier al druk. Omdat dit gewoon een goede verbindingsweg is. Maar zij beleeft dat dus zo.

FOTO'S

A1

A2

A3

A4

A5

A6

A7

A8

A9

A10

A11

A12

A13

A14

A15

A16

A17

B1

B2

B3

B4

B5

B6

B7

B8

B9

B10

B11

B12

B13

B14

B15

B16

B17

B18

B19

B20

B21

B22

C1

C2

C3

C4

C5

C6

C7

C8

C9

C10

C11

C12

C13

C14

C15

C16

C17

C18

C19

C20

C21

C22

C23

C24

C25

C26

C27

C28

C29

C30

D1

D2

D3

D4

D5

D6

D7

D8

D9

D10

D11

D12

D13

D14

D15

D16

D17

D18

D19

D20

D21

D22

D23

D24

D25

D26

D27

D28

D29

D30

D31

D32

D33

D34

E1

E2

E3

E4

E5

E6

E7

E8

E9

E10

E11

E12

E13

E14

E15

E16

E17

E18

E19

E20

E21

E22

F1

F2

F3

F4

F5

F6

F7

F8

F9

F10

F11

F12

F13

F14

F15

F16

F17

G1

G2

G3

G4

G5

G6

G7

G8

G9

G10

G11

G12

G13

G14

G15

G16

G17

G18

G19

G20

G21

G22

G23

G24

G25

G26

G27

G28

G29

G30

G31

G32

G33

G34

G35

G36

G37

G38

G39

G40

G41

G42

G43

G44

G45

G46

G47

G48

G49

G50

G51

G52

G53

G54

G55

G56

G57

G58

G59

G60

G61